

IM-OTT

23. évf. nyári (115.) szám — 1990 — Vol. 23, Summer (115)

Kiadja a Magyar Baráti
Közösség Tanácsa:

Gondnoki

Ludányi András

Választmány:

Böjtös László

Kovács Árpád

Kraft Féter

Nyeste Zoltán

Tapolyai Mihály

Somogyi Csilla

Ex Officio:

Eltető Lajos

Gyülekezeti gondnokok:

Bödöni Ildikó (Chicago)

Boros Lajos (Sarasota)

Ertavy B. József

(Georgia)

Farkas Szabolcs (Oregon)

Hargitai István

(Cleveland)

Lukács Tibor (Cohimbtts)

Pándl-Szekeres László

(Toronto)

Somogyi Balázs

(Keleti Part)

Ifjúsági tanácsos:

Kovács Beáta

Felelős szerkesztő:

Eltető Lajos

Published by the
Hungarian Communion of
Friends

A Magyarokhoz	3	<i>Füst Milán</i>
Pipafüstnél	4	<i>Éltető J. Lajos</i>
Szétszórtságban		
Az emigráció alkonya	5	<i>Sisa István</i>
A legnépszerűbb nyelvek	10	
Letter on Minority		
Rights	10	
Kisebbségi jogvédő		
műhely	11	<i>Ludányi András</i>
Ezer éve	12	<i>S. Benedek András</i>
Kisebbségben		
Múlt, jelen, jövőendő és a		
magyar nemzetiségek	13	<i>Pomogáts Béla</i>
A kárpátaljai ref.		
egyház	15	<i>Józan Lajos</i>
Fehér keretben	18	<i>Balla D. Károly</i>
Nagyváradi beszéd	18	<i>Domokos Géza</i>
Újvidék	21	<i>Kérész Gyula</i>
Magyarország		
Választás Somogyban	22	<i>Lipták Béla</i>
Az MVSZ-ről		
gyűlölöinek	28	<i>Éltető J. La/os</i>
Líra Nagyszalontáról	30	<i>Magyari Barna</i>
Az MBK-hét programja	31	
Akadémia		
Christening Traditions		
in Hungary	32	<i>Kományi Gitta</i>
Magyar Királyi Posta	36	
Izolált házaikba	41	<i>Zas Lóránt</i>
Bibika	42	<i>T. Ágoston László</i>

**Az ITT-OTT kiadója a Magyar Baráti
Közösség Tanácsa.**

Megjelenünk évente négyszer. Egy példány
ára portóval \$7.50, tengeren túlra \$10.

Előfizetés:

MBK tagsági díjjal (szavazati joggal): egyé-
nenként, ill. családonként: \$40

Csak előfizetés, tagsági díj nélkül: \$20

A teljes tagsági díj és minden azon felüli
támogatás az US adóból levonható!

MBK címek, telefonszámok:

*MBK gondnokság, kiadóhivatal, általános
levelezési cím:*

MBK/ITT-OTT
P.O. Box 112
Ada, OH 45810 (USA)
Tel: (419) 634-2056 (Ludányi)

Szerkesztőség:

MBK/ITT-OTT
P.O. Box 15126
Portland, OR 97215-0126 (USA)
Tel: (503) 234-7132 (Éltető)

Előfizetés, tagsági díj, adományok:

MBK/ITT-OTT
P.O. Box 45174
Washington, DC 20026 (USA)
Tel: (301) 933-6525 (Kovács)

*A Reménység-tavi (Laké Hope), 1990-es
találkozóra (aug. 19-25) jelentkezés, szál-
lásfoglalás:*

MBK/ITT-OTT
11312 FitzwaterRd.
Brecksville, OH 44141 (USA)
Tel: (216) 526-4587 (Bójtös)

Kérnénk a megfelelő küldeményt a
megfelelő címre!

A Magyar Baráti Közösség (MBK) Oregon
államban bejegyzett, felekezeti nélküli ma-
gyar vallásos - karitatív - kulturális tár-
saság, melynek céljait a hatóságok által
jóváhagyott alapokmánya így határozza
meg: ... to promote non-denominational
religious life in the Hungárián tradition,
charitable work by and among people of
Hungárián extraction, and cultural-
educational endeavors that further Hun-
gárián values... The Corporation is orga-
nized exclusively for the above purposes,
within the meaning of section 501(c)(3) of
the U.S. Internál Revenue Code. Notwith-
standing any other provision of these arti-
cles, the Corporation shall not carry on
any activity not permitted under ORS
Chapter 61, or by an organization exempt
from Federal Income Tax under section
501(c)(3) of the U.S. Internál Revenue
Code."

Költségeit a Magyar Baráti Közösség tagdí-
jából, barátainak adományaiból, elő-
fizetésekből, részvételi díjából fedezi.

ITT-OTT 23. évfolyam, nyári szám, 115. önálló kiadvány. Lapzárta 1990. június 30. E számot szerkesztette: Éltető J. Lajos (Portland, OR). Szedés: Éltető J. Lajos. A szám munkatársai: Éltető J. Lajos, Sisa István (Huddlestone, VA), Lipták Béla (Stamford, CT), T. Ágoston László (Budapest), Zas Lóránt (Thousand Oaks, CA), Ludányi András (Ada, OH), Domokos Géza (Erdély), Kérész Gyula (Budapest), Magyar Barna (Gyula), Pomogáts Béla (Budapest), Rományi Gitta (Northridge, CA). Felelős kiadó: A Magyar Baráti Közösség Tanácsa. Felelős szerkesztő: Éltető J. Lajos. Társszerkesztők: Ludányi András (Ada, OH), Kovács Beáta (Toronto, ONT). Intézőség: Ludányi Júlianna (Ada, OH), Kovács Árpád (Silver Spring, MD).

**ITT-OTT IS A PUBLICATION OF THE MAGYAR BARÁTI KÖZÖSSÉG, INC.,
P.O. BOX 15126, PORTLAND, OR 97215-0126**

A MAGYAROKHOZ

Ohjól vigyázz, mert anyád nyelvét bízták rád a századok
S azt meg kell védened. Hallgass reám.
Egy láthatatlan lángolás
Teremte meg e nagy világot s benned az lobog.
Mert néked is van lángod:
Szent e nyelv! S több kincsed nincs neked!
Oly csodás nyelv a magyar. Révület fog el, ha rá gondolok is.
Ne hagyd tehát, hogy elmerüljön,
visszasüllyedjen a ködbe, amelyből származott
E nemes-szép alakzat... Rossz idők futottak el feletted,
Megbontott a téli gond és romlásodat hozta,
megtapodtak,
Megbolygatták hitedet, az eszed megzavarták,
szavak áradatával ellepték világodat,
Áradás szennyével borították be kertjeid,
vad vízi szörnyek ették virágaid, —
majd a vad burjánzás
Mindent ellepett utána, —
oly termés voltez a térségeken emberek!
Hogy üszökké vált minden, aminek sudárrá
kellé szöknie...

De légy türelmes, — szólok hozzád, — vedd a Libanon
ős cédrusát, e háromezeréves szüzet, —
rá hivatkozom, mert onnan vándoroltam egykor erre
Tekintsd őt, — türelmes pártájával hajladoz
a szélben, nem jajong.
De bölcsen hallgat s vár, amíg a negyedik
nagy évezredben
Kibonthatja gyümölcsét e nagyvilág elé.
S tán ez a sorsod itt.
Ki fénnel sötétséget oszlat, holtat ejt s élőt emel,
Borúlatodra majdan rátekint. Halld meg szavam!
Én prófétáktól származom.

Füst Milán

Pipafüstné, L...

Egyre gyakrabban hallani szétszórtsági és a szétszórtsággal, valamint a magyar határokon kívülrekedt kisebbségeinkkel foglalkozó hazai körökben azt, hogy a nemzeti öntudat kérdése fontosabb a nyelvénél. „A magyar nyelv tudása magában még nem tesz magyarrá” — írja pl. Sisa István e számunkban, s hozzáteszi, hogy „a magyar öntudatot idegen nyelven is lehet továbbítani.”

Az ilyen megállapítások mögött annak a tudata rejlik, hogy a magyar nyelv nemcsak viszonylag, de abszolúte is tért veszít világszerte. Magyarországon a népesség csökkenéseként, máshol az egyszerű lemorzsolódás révén is, amely a kétnyelvűségnek általános következménye. A monolingvis többség nyelve válik dominánssá, a kisebbségé a háttérbe szorul, és minél nagyobb fokú egy kisebbség soraiban a kétnyelvűség aránya, s minél magasabb szintű az átlaga, annál gyorsabb a nyelvi asszimilációs folyamat, a kisebbség nyelvének a sorvadásával együtt pedig nemzeti öntudatáé is. A szórványokban (s nálunk a szórványélet sokszor a nyelvi egyedülléttel egyenlő) mindez rohamosan megy végbe; kisebbségben évszázadokig is eltarthat.

Ha ezt a majdnem törvényszerű folyamatot lelassítani, esetleg megállítani vagy megfordítani akarjuk, akkor kézenfekvő az öntudatra hivatkozni. (Magyarországon kívül, legalábbis, mert ott pusztán nemzeti öntudatból kevesen fognak gyereket szülni; de Magyarország mindebben kivétel, elvégre ott a magyar nyelv teljesen domináns, Trianonnak „hála”.) Semmi sem veszett el, csak öntudat legyen — még akkor is, ha úgy kell a magyar származásúakba belekanalazni, mint gyerekbe a ricinust.

Semmi bajom az öntudattal, nem is tudok jobb szót helyette, bár ennek az értékét is alaposan megpolitizálta századunk, mint a felszabadulást, vagy akár a napjainkban oly

sokat hangoztatott demokráciát. Azazhogy éppen ezért bizalmatlan vagyok vele szemben, mindaddig, míg elfogadható módon meg nem határozzuk, mit is értsünk rajta. Miféle legyen az az öntudat, amit némán át lehet ömlesztetni? Mi legyen a tartalma? Mi marad, ha a nyelvtől, kultúránk alapjától, elvonatkoztatjuk? Érzelmi kötődés? Az legfennebb a kíváncsiság felgerjesztésére szolgálhat. Származási, vérségi, vagy — Uram bocsá' — faji mítoszokra építsük fel az öntudatot? Ezekkel egyszer már pórul jártunk Európával együtt, ma sem vezetnének sikerre, vagy ha egy darabig mégis, garantáltan újabb tragédiába sodornák mind a kisebbség-, mind a többség-beli magyarságot, mert szomszédról szomszédra terjednek, mint a gazda szervezéséhez adaptálódó vírusok. (Románia, Szlovákia, Szerbia már újra fertőzött, Ukrajna is, amely a hanyatló szovjet hatalom helyett maholnap Kárpátalja kizárólagos birotkába lép, s az első tünetek Magyarországon is észlelhetők. A betegség megelőzése pedig elsősorban a mi számunkra létkérdés.) A mi szétszórt portáinkon egyébként ilyesmit komolyan még proponálni sem lehet, mert utódaink egyszerűen kinevetnek vele.

Az öntudat fogalmát tehát tisztáznunk kell magunk között, a magunk — s utódaink — számára. Ha nem tévedek, a tisztázás csak akkor lehetséges, ha nem a politikából, az ideológiákból, hanem keresztény/keresztényen valláserkölcsi alapokból kiindulva közelítjük meg a kérdést. Magyarán, ha ezt tanuljuk meg csendesen tanítani: szeressed vagy szeresd meg ezt a népet, tanuld meg a nyelvét és ismerd meg kultúráját, fogadd el magadénak történelmét, segítsd viselni keresztjének súlyát, ellenségeivel szemben peidg gyakorolj jézusi türelmet, felebaráti szeretetet. Mi volna, ha a mi öntudatunk ilyen lenne? S ha mi fertőznénk ezzel másokat?

-éji

SZÉTSZÓRTSÁGBAN

Sisa István (Huddleston, VA):

AZ EMIGRÁCIÓ ALKONYA

És ami utána következik...
(Részlet)

Évtizedeken át hangoztattuk — helyesen —, hogy az emigráció hivatása az otthon elnémított ellenzék szerepét pótolni. Ez a szerep azonban elveszti jelentőségét, mihelyt a nemzet akarata odahaza is érvényre jut szabad választások által. Hacsak az erőszak ökle nem sújt le megint szülőhazánkra, az emigráció végnapjai szemünk láttára közelednek. Ez az emigráció egyébként biológiailag is elérte alkonyát, mert apáról-főúrra nem örökölheto.

A II. világháború utáni emigráció nemcsak számban a legnagyobb, hanem időtartamában is a leghosszabbnak bizonyult a magyar történelemben. Kétszer tovább tartott, mint a Horthy-korszak; jóval meghaladta a Bach-korszak éveit, melyek végén Kossuth Lajos, minden idők legnagyobb emigránsa, turini remetévé szelődött. II. Rákóczi Ferenc életcsillaga 23 évi száműzetés után futott le a Márvány Tenger vizébe.

A múltban egyik magyar emigráció törekvéseit sem koronázta siker. Túlzás lenne azt állítani, hogy a II. világháború utáni *politikai* emigráció betöltötte volna hivatását. *Egy emigráció hivatása ugyanis nem az, hogy politikát, hanem, hogy történelmet csináljon.* Miként azt a cseh-szlovák, román és jugoszláv emigrációnak sikerült is mindkét világháború alatt és után.

Ilyen standarddal mérve a mérleg számunkra nem kedvező. Történelmet mind 1956-ban, mind pedig napjainkban ottmaradt népünk csinált, jóhírünket a világban növelve. Ennek a külföldre szakadt magyarság inkább haszonélvezője volt, mint előidézője. A szemeink előtt kibontakozó „csodában” nekünk csak közvetett szerepünk volt. Azáltal, hogy míg az emigráció szüntelenül ostorozta a kommunista rendszert, egyúttal fenntartotta népünkben a reményt egy szebb jövő iránt. Otthoni írástudókkal kiépült kapcsolataink kölcsönös ráhatással erősítették az ellenállást és a közös küzdelmet, amit akarva-nemakarva is kiegészített a hazalátogatók serege. Túlzás azonban állítani, hogy mindez döntő jelentőséggel bírt, mint egyes emigráns politikusok és csoportok a Magyarországon történt fordulatot saját győzelmiüként is ünneplik. (Ilyesmi viszont emberileg érthető és nem szabad megfosztani őket attól az örömtől, melyet — sokan közülük életük alkonyán — éreznek céljaik beteljesedése felett.)

A mérleg két oldala

Ha mérleget akarunk vonni az emigrációról, különbséget kell tennünk *társadalmi és politikai teljesítmények között.*

Társadalmi téren a kitérkezett tömegek új életet lehelítek a már-már haladó magyar szervezetekbe és egyházakba. A magyarnyelvű sajtót hamar kezébe vette és megújította a kitérkezett értelmiségi réteg. Újságjaink, folyóirataink és magyar rádióállomások pezsgő életet varázsoltak a magyar közösségekben, erősítve azok nemzettudatát. Ebben persze a vezető szerepet íróink vitték mind cikkek, mind könyvek írásával olyan magas nívón, hogy a társemigrációk sajtótermékei között minőségben a magyarok mindmáig vezető helyen állnak. (De nem példányszámban.) Világszervezet, tömegekkel, nem sok alakult, de amelyek létrejöttek, magyar küldetést végeznek mind a mai napig. Legrégibb közöttük a Magyar Harcosok Bajtársi Közössége, amelynek lapja, a *Hadak Úján* a legrégebb emigrációs kiadvány. „A lap minden betűje csakis az egyetemes magyar célokat szolgálja, az örök magyar katonaszményt hirdeti és a hazáért megdicsőült hősök kegyeletes emlékét őrzi” — írta a lap első vezércikke 1950 májusában. Ezt a vonalat az MHBK azóta is töretlenül, bár létszámban erősen lemorzsolódva, követi. Az egykori daliás vitézekből őshajjú veteránok lettek...

Nem ez a helyzet a Magyar Cserkész Szövetségnél, mely kezdettől fogva a jövőre épített és a magyar emigráció legszebb és legnagyobb teljesítményének számít. A cserkészmozgalom társadalmi szinten túl nemzetpolitikai szolgálatot is teljesít egy erős magyar öntudatú, fiatal elit kinevelésével. Ők szolgálnak a máris folyamatban lévő nemzedéki őrségváltás alapjául; csak számukat lehetne megsokszorozni a magyarul már nem tudó korosztályok bevonásával! A Magyarországon újjáéledő cserkészmozgalom a szabad világ cserkészetének köszönheti létét.

A szétszórt magyarság legerősebb várai, csakúgy mint a múltban, továbbra is a százával működő egyházak, ámbár a hívők serege fokozatosan csökken a fiatalabb korosztályok elvándorlása miatt. A templomok is egymásután esnek áldozatul a belvárosokba özönlő színes tömegek nyomásának. Míg a templomokat régi bevándorlók verejtéke árán emelték, az új emigráció „magyar ház”-ak létesítésével tett ki magáért a fontosabb központokban. Az 1968-ban alakult *Egyesült Magyar Alap* (United Hungárián Fund) jótékony módon éreztette hatását kultúrközpontok, a cserkészlet, magyar írók, a Magyar Életért Mozgalom és számos más nemes magyar cél támogatásával, nyugdíjasok számára otthonok építésével. Az USA-ban működő *American Hungárián Foundation* csúcsteljesítményeként 1989-ben épült fel többmillió dolláros költséggel New Brunswickon a Magyar Kultúrközpont és Múzeum.

Amit az emigráció elmulasztott

Az itt felsorolt és számtalan más szervezet működésére a magyarságnak továbbra is szüksége van. Azokból az anyaország is hasznot húzhat. A *poli-*

तिकai emigráció tevékenysége azonban sajnos nem mutat ilyen kedvező mérleget, kivéve kisebbségi szervezeteinket.

Itt... saját írásomból idézek, mely 1968 október 4-én jelent meg:

„Szervezkedésben, politikai akciókban nem volt hiány. Nemes jelszavak alatt bizottságok, tanácsok alakultak, kiáltványok, zárónyilatkozatok, programok születtek — memorandumok özlöttek illetékes és illetéktelen helyekre, tiltakozások, követelések támadtak számtalan gyűlésen és kongresszuson.

Lázás tevékenységük során áldozatai lettek az emigrációs »önbüvölésnek« — aztán a sürgés-forgást többen hajlamosak lettek egyúttal eredménynek is elkönyvelni. Pedig a mozgás nem feltétlenül haladás; aki a körhinta lovára ül, úgy érzi, szédítően halad, pedig nem jut el sehová...

Ha szervezeteink nem is tudtak sok politikai eredményt felmutatni, már azzal is hivatást töltöttek be, hogy működésükkel fenntartották a magyar öntudatot. Múltba, illúziókba menekülés sokszor erőt is ad a sötét jelen elviselésére és a vállalt küzdelem folytatására.

A baj nem is annyira abban van, amit az emigráció tett, hanem amit elmulasztott."

"A szeizmográf tűje azonnal kilendül, ha messze távol megrendül a föld, de meg se mozdul, ha az ablak alatt elvonul egy söröskocsi" — írta valahol egy elhunyt írónk. E hasonlat emigrációs életünkre sajnos fordított értelemben áll. Míg figyelmét és erőforrásait egyrészt a magyarországi napi-politika, másrészt az emigrációs élet eseményeire és civódásaira fordította, kevés idő maradt a magyar jövőt hosszú távon érintő pozitív munkára.

Egy-egy piknikre, táncestélyre, rendezvényre, magyar találkozók és kongresszusok előkészítésére tömegeket mozgattak meg és hónapok munkáját ölték és ölik bele. Szobrok, emléktáblák felállítására százezreket áldoznak — főleg kisemberek pénzéből.

Viszont a magyarságra kedvező fényt vető angolnyelvű könyvek pl. az angolszász világ könyvtáraiban alig találhatók. Reprezentációnk, illetve annak hiánya, ilyen tekintetben katasztrófálisnak mondható, miként azt egy öregcserkészektől álló kutatóbizottság statisztikai adatokkal nemrég kimutatta. [L. ITT-OTT 109., 31-32.] A *The Spirit of Hungary* besztszellernek, mely egy év alatt négy nyomást ért meg, pl. egyetlen példány sem található meg az USA kongresszusi könyvtárában.

Az ötezer év ködös távlatába visszanyúló szumír—magyar rokonság kérdése kitartó lelkesedést kelt idekűnn. Tanulmányok, egyesületek által szervezett előadások sorozata, újságcikkek, stb. állandóan napirenden tartják ezt a lényegében elvont jelentőségű vitát. De vajon melyik egyesületünk, szövetségünk vezetőségének jutott eszébe, hogy konferenciát, ankétet rendezzen annak megvitatására, hogy a következő 50 évben milyen hatással lesz a magyarság sorsának alakulására a Kárpát-medencében az évtizedek óta folyó népesedési katasztrófa? (A szumír kérdéstről szólva egyébként jellemző, hogy egyetlen magyar szakértő sincs abban a 18 tagú bizottságban, mely a Philadelphiai Egyetemen többkötetes munkában készíti el a szumír nyelv első nagy

szótárát.)

Míg kisebb jelentőségű célokra százezrek, ha nem milliók mentek, az emigrációnak mindmáig nincs egy nívós idegennyelvű orgánuma, mely a befogadó országok felé kivetítené a magyar szellem értékeit, nemzetünk sorsát és céljait. Ez egyben hidat is jelentene gyermekeink és unokáink felé, akik túlnyomó része sajnos nem ismeri apáik nyelvét. Tíz-, sőt százezrek vesznek el így a magyar utánpótlásból ügyünk lemérhetetlen káraként. Magyar öntudatot idegen nyelven is lehet utódainknak átadni.

Emigrációnk szintén elmulasztotta, vagy képtelen volt anyagi eszközök és egyesületi támogatás híján, hogy a társemigrációk felé állandó dialógust építsen ki a Dunamedence problémáit és jövőjét közösen megtárgyalandó. Az a néhány próbálkozás, mint pl. a *Studies for a New Central Europe* az 1970-es években (szabálytalan megjelenéssel), vagy legutóbb a *Central European Forum*, érdektelenség áldozata lett. Ez utóbbi azért is, mert magyar háttérére erősen kiütöközött, egyszerűen propaganda orgánumnak könyvelték el mind „ethnic” körökben, mind pedig a könyvtárakban. Ilyenek pedig kiselejtezésre ítéltetnek, miként az öregcserkészek fentemlített tanulmánya is kimutatta. Fiatal erők hiánya másik oka volt a balsikernek.

Az előbbieken felsorolt körülmények és mulasztások nagy mértékben nehezítették az emigráció legkitartóbb, áldozatos erőfeszítését: az utódállamok magyar kisebbségei érdekvédelmét. Ez évtizedeken keresztül kizárólag az emigráció vállaira hárult a budapesti kormányzat szégyenletes tétlensége miatt. Egy olyan korszakban, amikor kisebbségeink sorsa égbe kiáltott, a rendszernél süket fülekre találtak a vészkiáltások. A „szocialista” lojalitást a magyarságmentés érdekei fölé rendelték. Nemcsak gyalázatos, hanem ostoba is volt ez a magatartás, hiszen a másik oldalon a „szocialista” elveknek és az emberi jogoknak fittyet hányva folytatták — és folytatják ma is — a magyar kisebbségek felszámolását. A biológiai katasztrófa az abortusz-korszak bevezetésével és kisebbségeink védelmének elhanyagolása olyan bűnök voltak a nemzet ellen, melyek példátlanok a magyar történelemben.

Az emigráció magyarságmentő tevékenysége nélkül az idegenbe szakadt magyar kisebbségek sorsa még keserűbb lenne, mint ma. Mi legalább, közreműködve az utódállamokból menekült magyar vezetőkkel, időnként sikeresen ráirányítottuk a nemzetközi közvélemény figyelmét a Vasfüggöny mögötti magyarüldözésre. Egyúttal számtalanszor tetemre hívtuk a magyarországi kormányt is nemzetvesztő politikája miatt.

Idekűnn többit is elérhettünk volna, ha egymással gyakran vetélkedő erdélyi szervezeteink kart-karba öltve, nem pedig időnként egymással civakodva vezeték a harcot. Erdélyi magyarjaink sorsa egyébként annyira előtérbe került az emigrációban, hogy a Szlovákiában és Délvidéken élő kisebbségeink szinte mostoha-gyermeki figyelmet kaptak az emigráció ténykedésében. Az USA-ból egy évi ittartózkodás után nemrég hazatérő Duray Miklós keserűen panaszkodott előadásában az ITT-OTT találkozóján [L. ITT-OTT 114, 28. *et seq*], hogy az általános „Erdély-kultusz”

mellett szinte elsikkad a Szlovákiában élő magyarságnak az erdélyiekéhez hasonló élet-halál harca...

A rendszeres napi tettek, nem látványos, de hasznos apró munka a magyarság érdekében hozzátartozna az emigráció küldetéséhez. Ezek között talán legfontosabb lenne kigyomláni, helyreigazítani a politikai irodalomból, lexikonokból stb. azt a rengeteg téves és káros adatot, melyeket a kisanant emigrációk és a Kun Béla uralom külföldre menekült marxista intellektüelljei helyeztek el, vagy inspiráltak. Együttal át kellene törnünk a hallgatás falát Magyarország igazi történelméről és nemzetünk teljesítményeiről, bemutatva azt a hamis propagandát is, mely Magyarország trianoni feldarabolásához vezetett.

A Horthy-korszakra szórt „fasiszta—antiszemita” jelzők még ma is hemzsegnek rólunk, megnehezítve a médiához való közeledésünket. A dákó-román elméletet a politikai irodalom 80%-a még ma is elfogadja. A tudatlanság, elhallgatás sokszor ijesztő: A *National Geographic Society* eddigi legnagyobb méretű kiadványában, a *Cultural History of Mankind* c. albumban Magyarország meg sincs említve! Ez csak egy példa a sokszáz közül.

Az emigráció legnagyobb mulasztásaként mindez a helyreigazító munka mindmáig várat magára. Négy évtizeden át úgyszólván semmi sem történt szervezetünk részéről a rólunk terjesztett hamis adatok és tévhitek kiküszöbölésére.

Személyes tapasztalataimból álljon itt egy példa: 1980-ban egy gyenge pillanatomban elfogadtam az Amerikai Magyar Szövetség Tájékoztató Bizottságának az elnökségét. Mint ilyen, azt javasoltam, hogy a Kulturális Bizottság legfőbb feladata az legyen, hogy bizottsággal karöltve erejét e mulasztás helyrehozására összpontosítsa. Az igazgatóság azonban úgy határozott, hogy ehelyett a Kulturális Bizottság adjon ki egy többszáz oldalas képes albumot, magyarul (!) az AMSZ 75 éves jubileumának megünneplésére. *Difficile est satiram non scribere.* Más nem maradt hátra, mint lemondani tisztségemről. (Az album állítólag végül is 10 000 dollárba került.) Azóta is minden a régiben...

Amihez nincs tehetségünk

Mindezek ellenére az emigráció végállomása felé közeledve megállapíthatjuk, hogy hazaszeretletben nem volt hiány, tettekben sem — csupán a gyakorlati eredményekben politikai síkon.

A befogadó országok közéleti személyiségei, hivatalai felé szüntelen morgás volt magyar politikusok és szervezeti vezetők részéről. Meg is hallgatták őket, csak az a baj, hogy ritkán hallgattak rájuk. Meghallgattatás eredmény nélkül látszatsiker, kapcsolat befolyás nélkül csak ismeretség.

Ez a tünet különösen Amerikára áll, ahol befolyásunk pl. a State Departmentnél mindmáig minimális. Míg egyes lobbizó (kijáró) egyének és csoportok ragyogó munkát végeztek a Kongresszus megmozgatásánál, erőfeszítéseiket többször megghiúsította a State Department ellenállása az U.S. törvényhozók akaratával szemben.

A médiához, mint említettem, nehéz befolyást szereznünk az „antiszemitának” és „fasisztának” lefestett Horthy-rendszer ránk eső árnyéka miatt. Itt

élő zsidó vallású honfitársaink tudtak volna és tudnának segíteni a médiához való kapcsolatok kiépítésében, de a velük való szerves együttműködést az Amerikában élő magyarság sajnálatos módon elmulasztotta. Ezt fordítva is lehetne fogalmazni.

A magyar emigráció agyonhallgatása amerikai részről azonban más, nem rajtunk múltó okokra is visszavezethető. Míg szellemi és gazdasági téren magyar amerikaiak ragyogóan megállják helyüket s számosan közülük vezető helyen állnak a gazdasági életben, *a politikai közéletben a magyarság elenyésző szerepet játszik.* Az U.S.A.-ban még mindig létezik egy ki nem mondott etnikai hierarchia, melyben a középkelet-európai származású polgároknak nincs sok esélyük közéleti érvényesülésre. A diplomáciában, hivatalos kinevezésekben csak morzsákat kapnak a nagypolitika asztaláról. Minden jogi egyenlőség ellenére *Amerika politikai mostohagyermekai vagyunk.* Amit erről a témáról 15 évvel ezelőtt írtam, azóta is érvényes.

A magyarjellel mint emigrációs tehertétel

A magyar emigrációnak van egy másik hibája, amiről nem tehet, mert vele született tulajdonságok okozzák.

A *Budapesti Szemle* még 1935-ben tanulmányt közölt Bognár Cecil tollából a magyar karakterről. Ebben a szerző rámutat arra, hogy a ravaszság, hajlékonyság, tettetés és hízélgés hiányzik jellemünkből. Pedig ilyesmi — úgymond — különösen a rugalmasság —, igen hasznos a diplomáciában és a nemzetközi propagandában. A magyarok — írja a szerző — inkább az elszigetelt nagy tettek népe, mint a kitaratást és tervszerű munkát igénylő eredményeké.

Politikájuk „sérelemi politika”. Tömérdek egyesületet alapítanak, melyek tevékenysége úgyszólván az elnökök, díszelnökök, társelnökök választásában, tisztségekért való versengésben, ünnepélyekben, díszebédekben, és szónoklatokban merül ki. Legtöbben nem érzik, hogy a sok tapssal kísért szónoklatnak valami cselekedettel is le kellene vonni a következményeit. A tárgyi beállítottság hiánya, a realitások iránti érzék helyett az illúziók keresése fejlesztette ki bennük a formalizmusra való hajlamot, *a lényeg helyett a külsőségekkel való beérést.* Az emócióknak érzelmekben való kiélése, látszólagos cselekvések, a sok ünneplés, szónoklás, szoboravatás, szervezkedés minden reális munka nélkül — mindezek menekülések a valódi cselekvés elől.

Ez a több mint fél évszázada írt jellemrajz — valljuk be — ma is érvényes. Saját megfigyeléseimből hozzátehetem mindehhez a gyakorlati érzék, *a prioritások megértésének hiányát.* Ez gyakran arra vezet, hogy a magyarok *hajlamosak nagyobb fontosságot tulajdonítani nüanszoknak, mint a valóban lényegesnek.* Múltjuk dicsőségét zengő álmokba menekülnek ahelyett, hogy szívós munkával igyekeznének az emigrációban dolgozni is grandiózus programok, zárónyilatkozataik megvalósításán. Ez a szívós aprómunka egy cél elérésében azonban nem „smakkol” a magyar gondolkodásmódnak, mert nem jár érzelmeket megremegtető szavakat, szónoklatokkal és tapsviharral, fogadásokkal és díszvacsorákkal.

Mint korábban utaltam rá, a tétlenség valóban

fontos ügyekben tovább tapasztalható. Viszont az 1980-as években az AMSZ—AMOSZ pereskedése folytán mintegy 70 000 dollár vándorolt az ügyvédek zsebébe. (A nüanszokra való költekezés otthon is dívik fajtánk nagyobb dicsőségére. A magyar „kazánkirály” pl. több tízmillió forintot költött Petőfi állítólagos sírjának felkutatására Szibériában. Hány lakást lehetett volna e milliókból építeni?)

A magyarság „veleszületett” tehertételei közül az egyéni és szervezeti civódások, a széthúzás, a másként gondolkodók iránti megvetés, türelmetlenség, sőt gyűlölködés az emigráció életére is kezdettől fogva sötét árnyékot vetett. Magukat „politikai erkölcs-csőszöknek” feltolt csoportok és egyének valóságosan kiközösítették azokat a „nemzeti emigrációból”, akik magyarországi írókkal és szakemberekkel igyekeztek kapcsolatokat teremteni, akár a legnemesebb szándékoktól indítva, mint pl. a népesedési katasztrófa elleni küzdelem koordinálása. Lékai László bíborosnál ez ügyben tett látogatás, vagy magyarországi írók meghívása Amerikába az abortusz elleni kampány keretében, már okot szolgáltatott ilyen kiközösítésre. Ennek kilengései valóságos politikai fejtárgyat tüneteit mutatták.

Pedig maga a „nemzeti emigráció” elnevezés ellenkezik minden logikával. Mindnyájan, vallási különbség és politikai pártállásra való tekintet nélkül, a magyar nemzet szülőttei vagyunk, s belőle kirekeszteni a nekünk nem tetsző egyéneket semmiféle válaszfal emelésével sem lehet. A „válaszfal” mindkét oldalán egyformán lehet szeretni a hazát, de ez még egymagában nem elég. Arany János szavait kellene megszívlelnünk: „Nem elég csak emlegetni / Tudni is kell jól szeretni / Tudni bölcsen a hazát.”

És ami utána következik...

Az alkony után persze éjszaka következik a napjárása szerint. Szerencsére az emigráció egészére nem kell, hogy sötétség boruljon, mégha a politikai ellenzék napja leáldozóban van is. Sőt, felemelő, lélekmegváltó küldetést teljesíthetünk, ha tevékenységünket a Kárpát-medence szabadságának felkelő napja után igazítjuk. Ha bölcsen kihasználjuk azt a történelmi esélyt, mely a csatlósok várható felszabadulása szülőhazáinknak és az egész térségnek jelent.

A Magyarországon végbemenő, nagy horderejű fejleményekre belpolitikai vonalon csak marginális befolyást tudunk gyakorolni. Gazdasági vonalon idekűnn élő befutott szakembereink révén már többet, s ez a folyamat már kezdetét is vette. *Az idegenbe szakadt magyarság azonban továbbra is fontos tényezője maradhat egy egyetemes nemzeti külpolitika kifejlesztésének, mely 16 millió magyarban kell, hogy gondolkodjon. E téren a magyar külügyi szolgálat fégyvertársai lehetünk a befogadó országok lojális polgáraiként is.* Miként az amerikai zsidóság Izraelt támogatja.

Tevékenységünk több szinten kell mozogjon. Elérkezett annak az ideje, hogy évtizedes mulasztásokat jóváteendő, *végre komolyan hozzájárjunk a magyar történelem és kultúra méltó kivetésének világszerte.* Ez természetesen magába kell foglalja a rólunk terjesztett tévtanok, helytelen adatok kiküszöbölését. Ez egyetemi színvonalon valósítható meg, valamilyen

intézetünk égise alatt, esetleg a Magyar Tudományos Akadémia közbenjöttével. A kutatómunka az egész világra kiterjedhet, ahol magyarok élnek, az ott élő magyarok közreműködésével. Mindez nem annyira anyagi, mint szervezési feladat, amit a külföldi magyarság saját erejéből is elvégezhet.

*Legfőbb ideje annak, hogy a dunavölgyi népeknek a szabad világban élő szórványaival a lehető legszorosabb kapcsolatba lépjünk; elsősorban az Egyesült Államokban és Kanadában, ahol legerősebb társadalmi és politikai szervezeteik vannak. Ilyen kapcsolatépítő folyamatnak igen hatásos eszköze lehet egy közösen szerkesztendő és kiadandó *Ethnic Digest*, melynek gerincét az etnik sajtóból válogatott anyag alkotná. Ezt a kiadványt az egész etnik sajtóban lehetne propagálni és terjeszteni, nem feledve a könyvtárakat. Egy ilyen szemlével a terheket megoszthatjuk, míg politikai befolyásunkat erősítjük.*

Kiadóként esetleg egy *Pan-Ethnic Alliance for Central Europe* (PEACE) nevű szervezetet lehetne alapítani. Ilyesmit e sorok írója évekkal ezelőtt alapvonalaiiban már kidolgozott Dr. Eugen Loeb-l-el, az észak-amerikai szlovákok külügyi főtanácsadójával egyetemben. Lengyel—magyar—szlovák maggal indult volna. Loeb halála és más okok mindezt megghiúsították.

Akkoriban még biztosítottak látszott a *Pax Sovietica*. A most lezajló geopolitikai földrengés a Kelet-Közép-Európára rákényszerített status quo összeomlását... elkerülhetetlenné teszi... Itt is, ott is kezdenek rádöbbsenni, hogy a békeszerződések által teremtett „rend” csak zűrzavart és szenvedést hozott mind a nyertes, mind a vesztes kislepek számára a dunamenti térségben. [Az ebből eredő állapot] megcsúfolása... azoknak a magasztos elveknek, melyeket a II. világháború győztesei a háború alatt meghirdettek!

Ezekhez az állapotokhoz képest a régi Osztrák-Magyar Monarchia szinte paradicsomank tűnik hét évtized távlatából. Nem csoda, hogy a nagy nyugati demokráciákban is szinte nosztalgikus vágyakozással tekintenek egy olyan új államrend felé, mely valaminő semleges federációban vagy konföderációban egyesítené a régi Monarchia népeit, vagy azok nagyrészét. „Hearts and Minds Still Yearn for the Glories of Old Mitteleuropa, Wherever It Is” — írta Henry Kamin, a *The New York Times*-nak küldött, 1988. július 17-i tudósításában. A *Boston Globe* 1989. aug. 20-i száma szalagcímet adott egy hasonló cikknek: „The Fali and Rise of Central Europe — the Old Austro-Hungarian Empire is Reemerging in the New Political Geography” fejezet alatt, William G. Miller tollából. Utolsó mondata: „The ghost of Central Europe has come back to haunt, or perhaps, to tempt us.” „Kossuth's Idea is Timely” — írta Flóra Lewis a *The New York Times* 1989. szeptember 24-i, vasárnapi számában, elmélkedve arról, hogy „How to Organize Europe”: „Kossuth's Danubian Confederation plán might well have averted World War I and ensuing tragedies. There is surprising nostalgia for the ties and openness of Austro-Hungary in Central Europe... Kossuth's inspiration was a good one” — írja a jólismert kommentátor. — Kivéve azt, tehetném hozzá, hogy nem foglalta magában Ausztriát és Csehországot,

melyek nélkül egy mai konföderáció a Duna térségében nemigen képzelhető el.

Végezetül, de nem utolsó sorban, Henry Rissinger, aki 1989 elején még egy felvizezett Jalta kialakításáról gondolkodott, a *Los Angeles Times* okt. 8-i számában mintha módosította volna az események által túlhaladott felfogását. „Europe Returns to Center Stage as the Fulcrum for World Tension” c. cikkében kb. ugyanazt írja, mint amit a *Newsweek* október 16-i számában kifejtett: „We have to come up with a political concept for the future of Europe. The art of foreign policy is to understand trends and to manage them. I would have preferred a more orthodox evolution. But a trend exists. Events in the East will produce a situation where the United States has to take a position... We have to convince the Russians that it is in their interest to get out of physical control of Eastern Europe — which, however, can be turned into a zone to make military attack against them impossible. We need a concept for Germany, for the evolution of Eastern Europe...”

Fenti idézetek kizárólag amerikai orgánumból származnak, de biztos vagyok benne, hogy Európában hasonló hangok sürgetik egy új koncepció kialakítását.

A szabad választások után létrejövő magyar kormányának és az emigrációnak meg kell ragadnia a páratlanul kedvező alkalmat, hogy ilyen új koncepció kialakítása hosszútávú magyar érdekeknek megfelelően történjék, összhangban az egész közép-európai, dunai térség népeinek érdekeivel. Ilyen összhang létrehozására a jelek szerint egy semleges federáció vagy konföderáció látszik a legcsalogatóbb ideának, melyen belül a különféle nemzetiségek határokon átnyúló kulturális önkormányzatot kapnának. Ilyennel biztosítani lehet az anyaországon kívülre került kisebbségek túlélését, függetlenül az államhatároktól. Magyar szempontból kisebbségeink túlélésének biztosítása életbevágó feladatunk. A terület, melyen élnek, mindig ott marad, de ha népünket felszámolják rajta, a terület is örökre elvesz számunkra.

A történelemtudomány a sikeres federáció alapfeltételeit a következő három pontban látja:

1. A közösségek olyan csoportjára van szükség, melynek tagjait a vérségi vagy nyelvi kötelékek, vagy pedig közös politikai hagyományok annyira egymáshoz fűzik, hogy *kíváncsoznak* az egyesülés után.

2. A federációt alkotó államok egyikének sem szabad olyan hatalmasnak lennie, hogy képes legyen egyedül is védekezni külföldi megrohanás ellen s megőrizni saját függetlenségét.

3. A szerződő államok között a lehető legkevesebb egyenlőtlenség legyen.

Ausztria, Magyarország és Csehszlovákia, fenti elvek alapján, megfelelnek a követelményeknek, de Lengyelország, csaknem 40 milliós lakosával aligha. A nála kisebb három ország magját képezhetné egy új államalakulásnak, mely azután magához vonzhatná egykor az Osztrák-Magyar Monarchiához tartozó dunai nemzeteket.

E kérdésnek taglalása nem tartozik ez írás keretébe, hiszen a témáról gazdag magyar és idegen nyelvű irodalom áll rendelkezésre. Magyarországon 1981 óta új intézmény, a Magyar Tudományos Akadémia Közép- és Kelet-Európa Kutatási Központja működik, jórészt fiatal munkatársakkal. Bemutatkozásként 1986-ban egy hatalmas, kétkötetes gyűjteményben, *Helyünk Európában* cím alatt foglalták össze magyar írók és szakemberek tanulmányait e kérdésben. [2. kiadás, Magvető, 1986.] A magyar emigráció viszont az idegen nyelvű irodalom és elgondolások kutatásában végzett úttörő munkát.

Van tehát miből merítenünk. Az idők azt követelik, hogy otthoni és a határokon túl élő szakemberekből valaminő munkaközösség alakuljon, állandósított jelleggel. Első feladata egy hosszútávú munkaterv kialakítása lenne — összhangban a magyar külügyminisztérium illetékes szerveivel. Az emigráció által mindeddig elmulasztott teendők fokozatos megvalósítása is részét kellene képezze a végrehajtandó feladatoknak.

E teendőket nagy vonalakban az előzőkben már felsoroltam, kivéve egyet, a legfontosabbat. Erről még 1977 őszén, „Októberi levél” cím alatt így írtam:

„Külföldre szakadt részei vagyunk az utolsó trianoni nemzedéknek, mely még a »nem nyugszunk bele« szellemét kapta örökül — egy életre maradandóan... Idekünn túlnyomórészt a mi korosztályunk hordozza a magyar élet, a magyar szellem átmentésének terhét: örökségünket továbbadni egy olyan ifjúságnak, mely idegen környezet hatására, és szülők közönye miatt riasztó mértékben vész el a magyarság számára... Vajon meg tudjuk-e állítani ezt a folyamatot, feléleszteni a fiataljaink legtöbbje lelkében már csak pislákoló magyar lángot?”

1956 csodálatos októbere bebizonyította, hogy nincs veszélyesebb fegyver a világon, mint egy lángra gyúlt lélek, hát még egy lánglelkű ifjúság. Ma persze »béke« van, s ifjainkra idekünn nem hősi önfeláldozás, hanem talán ennél is nehezebb szerep vár: forró szívvel, de hűvös fejvel szolgálni népünk ügyét, ha kell, évtizedekig...

Úgy tűnik, hogy korosztályunk végső, lélek-megváltó küldetése egy ütőképes utánpótlás nagyarányú csatasorba állítása kell legyen — míg nem késő — a »nem nyugszunk bele« jegyében, mely fogalomba sokminden belefér... Ez hosszútávú feladat, s sok időnk nincs már” — írtam 12 esztendővel ezelőtt.

Azóta az időnk még kevesebb lett. Tanúi vagyunk, hogy ifjúságunk túlnyomó része elvesztette apáik nyelvét. E veszteség lehet bár szomorú, de nem végzetes. A magyar nyelv tudása magában még nem tesz magyarrá. A nyelv ugyan vezeték, de nem a vezeték teszi az áramot. Annak lüktetését, a magyar öntudatot idegen nyelven is lehet továbbítani. Ha sikerül így — vagy úgy — utódaink légióit magyar öntudattal felvértezni, akkor valóban történelmet csinálunk az emigrációban. •

MELYEK A LEGNÉPSZERŰBB NYELVEK?

Az AUDIO-FORUM (Jeffrey Norton Publishers, Guilford, CT), a felnőtt magántanulók részére készült idegennyelv-tankönyvek, audióanyagok legnagyobb amerikai forgalmazója publikálta a 80-as években az alábbi statisztikát: ilyen arányban oszlanak meg a megrendelések, százalékban. Az adatokban csak az ún. „less commonly taught languages”, a ritkábban oktatott nyelvek szerepelnek, azaz nincs benne a három nagy, népszerű nyelv: a spanyol, a francia és a német. Ezekon kívül megjegyezte a cég, hogy 0,1%-nál kevesebb az érdeklődés az albán, az amarák, baszk, breton, burmai, kreol, flamand, hopi, makedón, nepáli, tahitai, tamil, tibeti, valamint a twi iránt.

A felmérés nem tudományos, de érdekes. A magyar iránti érdeklődés kb. akkora, amekkorára más adatok alapján is számíthatnánk. A fentiekben csak egy adat szúrja a szememet: a görögé (újjörögé). Az olasz könnyű a sok spanyolul-tudónak; a japánhoz, arabhoz, angolhoz anyagi érdekek is vonzzák az embereket, stb. A görögöt azonban, a rajongó turistákat leszámítva, csak a görög származásúak tanulják.—éji

Olasz	11.7	Hindu	0.7
Japán	11.3	Török	0.7
Arab	10.7	Finn	0.5
Görög	7.6	ír (gaelic)	0.5
Angol *	7.0	Vietnami	0.5
Orosz	7.0	Izlandi	0.4
Mandarin	6.9	Jiddis	0.3
Héber	4.7	Litván	0.3
Portugál	3.5	Ukrán	0.2
Szvahili	3.5	Kantoni	0.2
Lengyel	3.1	Vélszi	0.2
Svéd	3.1	Szlovák	0.2
Koreai	1.8	Román	0.2
Holland	1.6	Maláj/Bahasza	0.2
Perzsa	1.4	Lao	0.2
Tagalog	1.2	Szamóai	0.1
Latin	1.2	Afrikaans	0.1
Thai	1.1	Urdu	0.1
Norvég	1.1	Skót	0.1
Cseh	1.0	Eszperantó	0.1
Dán	0.9	Malajalam	0.1
Szerb-Horvát	0.8	Guzsaráti	0.1
Magyar	0.8	Khmer	0.1

*Mint idegen nyelv

A Letter Regarding Democracy and Minority Rights in East Central Europe

The April 1-3, 1990 conference on "National Identity and Culture: Hungarians in North America," held at Indiana University, has brought together scholars from many parts of the U.S., Canada, and Europe. As specialists on Hungárián culture, society and history, we want to raise our voices against the intimidation and abuse that has been imposed on the Hungárián population of Transylvania.

We feel that American foreign policy and public opinion should vigorously support the peoples of East Central Europe in their democracy-building efforts. We should also be firm about some well-defined conditions for our support. One of these must be that governments of those states demonstrate proof that they have not only discontinued discrimination against their minorities, but that they have instituted affirmative action policies and practices for the fulfillment of their minorities' equal human rights. They will have to implement long-term efforts to dissolve their prejudices about each other, which were fomented by various authoritarian and dictatorial powers for long decades. But the actual discrimination against the minorities must stop immediately.

Anti-Hungarianism is a case in point. Like anti-Semitism and racism, it consists of hostile attitudes and discriminatory practices. There are approximately four million Hungarians living as national minorities in Rumania, Czechoslovakia, the Carpatho-Ukraine region of the Soviet Union, and Yugoslavia. They have been annexed to these countries without their consent, after World Wars I and II. They, along with other minorities, have been subjected to varying degrees and various forms of discrimination ever since. Their universities and colleges have been expropriated, most of their schools and many of their churches have been forcefully [forcibly] closed, their book publishers, theaters, newspapers, radio and TV programs have been banned, they were prohibited from using their Hungárián names and language in public. Thousands of them suffered deportations, hundreds were jailed, tortured and executed. The Christmas Revolution in Rumania was sparked by the Hungárián Rev. László Tőkés' heroic stance against these atrocities. He was supported by the Hungárián and Rumanian population of Timisoara. Bishop Tőkés recently visited President Bush amidst reports of anti-Hungarian pogrom-like riots in Rumania, claiming six lives and hundreds of injuries. András Sütő, one of the greatest contemporary Hungárián writers, was also attacked and severely injured.

Now, when these countries have freed themselves, hopefully, from the last of their dictators, they should free themselves from the anti-minority policies and practices of these dictators as well.

Dr. K&roly 9tyjy and 370 other signatorks

KISEBBSÉGI JOGVÉDŐ-MŰHELYÜNK

Az MBK Tanácsa \$400-ta szavazott meg a műhely szervezési költségeinek fedezésére. Közben sikerült a William Penn Association és a Hungárián Reformed Federation of America támogatását is megnyerni \$500-500 erejéig. Ezek az összegek lehetővé tették, hogy az elszállásolást fedezzük a résztvevők számára, a Catholic University of America diáklakjaiban. A műhely megszervezése főleg az MBK és a HHRF felelőssége volt. Idén — az 1989-es Wellsburg-i műhellyel ellentétben — úgy döntöttünk, hogy Washingtonban maximálisan kiaknázzuk az ottani kapcsolatainkat, hogy a résztvevők minél több olyan hivatalnokkal, képviselővel találkozhassanak, akik az emberi jogok küzdelmében valami módon érdekelték vagy érintettek. Így a műhely nagyjából két részre oszlott. Vasárnap folyamán hat előadó (Scrimger, Hanley, Tamás, Lauer, Ludányi, Benkő) foglalta össze azokat az alapvető tudnivalókat, amelyek építőköveket képeznek az emberi jogokért folytatott harcban. Hétfőn és kedden pedig csoportosan részt vettünk a HHRF által felállított gyűléseken és eligazító beszámolókon. Hétfőn a magyar nagykövetségen, Lautenberg szenátor irodájában és a National Security Councilban (Fehér Ház) voltak ilyen alkalmak. Kedden a kongresszusi emberi jogok tömörülésében hallhattuk Sütő András tanúvallomását (Hámos László tolmácsolásával) a magyarellenes pogromról (március 19-21), amelynek ő is személyes áldozata volt. Ezt követően a résztvevők még két másik képviselővel is találkozhattak (Gibbons, Atkins) eszmecserére. Huszonötén voltak összesen résztvevők, kétszer annyian, mint Wellsburgban a múlt nyáron. Ezeknek nagyrésze fiatal, egyetemista korú amerikai magyar volt. Így hát izmosodik az a kulcsszerepre avatott hálózat, amely remélhetőleg biztosíthatja a kisebbségek jogvédelmét a jövőben. — Ludányi András

Summary Report on the Human Rights Workshop

Held at Catholic University of America
Washington, DC, June 9-12, 1990

From June 9 to 12, 1990, a Human Rights Workshop was held in Washington D.C. on the campus of the Catholic University of America. Its primary objective was to impart practical information on how best to influence policymaking in the United States relative to the oppressed Hungarian minorities of East Central Europe.

The workshop was attended by a good cross-section of Hungarian-American and affiliated human rights activists from the region East of the Mississippi. While Maryland, Northern Virginia and Washington, D.C. had the largest representation, there were participants from Illinois, Ohio, Pennsylvania, New Jersey, New York and Connecticut. In total numbers the workshop doubled the number of participants of the first such workshop held at Wellsburg, West Virginia during June, 1989. Twenty-five individuals were in-

involved in the activities of the workshop as instructors or as participants (not counting the briefings that were attended by many non-participants alsó). The majority of the participants were of college age, but a handful of veterans alsó added a wealth of personal experience to workshop interactions.

The workshop was made possible through the cooperative efforts and financial support of six Hungarian-American organizations, including the Hungarian Communion of Friends (MBK), the Hungarian Human Rights Foundation (HHRF), the William Penn Association, the Hungarian Reformed Federation of America, the Young Hungarians' Political Action Committee, and the Hungarian-American Human Rights Council. The financial support of three of these organizations covered the housing and other rental expenses of the workshop at the Catholic University of America. These organizations alsó provided most of the instructors who directed the workshop.

The unique feature of this workshop at CUA — as opposed to the one held at Wellsburg last summer — was that it combined the instructional opportunities and group discussions with direct exposure to the political process via briefings at the Executive Office of the White House, the Capitol, and the Hungarian Embassy. The theoretical and practical content was thus reinforced by hands-on experience in discussions, briefings, and meetings with actual policymakers.

Most of the participants already arrived on June 9th and checked in at CUA. The actual workshop began only after breakfast on Sunday, June 10. After introductory remarks and a public expression of thanks for the financial support, Andrew Ludányi asked all the participants to introduce themselves. Dr. Kay Scrimger of the U.S. Conference of Mayors then set the tone for the workshop with her presentation on the characteristics of the American political scene and the role of pressure politics. Next, Bernard Hanley, Public Affairs Manager from Chicago, discussed "The Care and Feeding of the Mass Media," which was effectively combined with a series of worksheets that the participants received.

After lunch, the next discussion dealt with the organization of an effective phonathon network. Bernard Tamás, of the Young Hungarian Political Action Committee, outlined their experience in New Jersey. He provided each participant with a number of sample organizational forms which can be utilized in the building of their own phonathon networks. The fourth presentation dealt with fundraising. Edith Lauer, the Director for Special Events of the HHRF, outlined the considerations that must guide an effective fundraising campaign. As the title of her presentation reveals: "It's not what you are asking for, but who does the asking: Fundraising," she focused on the winning psychology of such campaigns. Finally, Andrew Ludányi discussed the choice of words, the use of concepts in public discourse. What is the meaning of concepts such as ethnicity or nationality, and how can their use lead to effective or ineffective communication with public officials or the média? He alsó shared with the participants a selected series of articles that dealt with Hun-

garian minority problems in East Central Europe. After supper, Stephen Benko, of the National Security Council staff of the White House, shared his insights and experiences in the policymaking process and the opportunities for influencing those who make policy.

Monday morning, after breakfast, Ludanyi outlined the things that should be kept in mind when writing letters to the editor. He also handed out a brief outline of points to remember when writing congressmen or other public officials. Laszlo Hámos (President, HHRF) next discussed the program of meetings and briefings that would be attended by the workshop participants during the course of the next two days. This orientation prepared the group for the activities that followed. He also distributed congressional profiles and other relevant information about the representatives who play or can play a key role in the human rights struggle.

In separate cars the members of the workshop then went to the Hungárián Embassy briefing, on Shoemaker Street. Here the participants heard the staff describe the work of the Embassy in the protection of human rights. This was followed by a fast lunch at the U.S. Conference of Mayors, as the guests of Dr. Scrimger. From here the participants hurried to the Hill, for a briefing with the staff of Senator Lautenberg of New Jersey. Diana Rubin provided an overview of the Senator's role in the human rights struggle. This was followed by a meeting at the White House with Róbert Hutchings, staff member of the National Security Council responsible for Eastern European policy. His briefing provided additional insights — from the executive perspective — into the policymaking process and the possible influences that can be exerted at that level. This was followed by a walking tour of the Old Executive Office Building, and a part of the White House grounds. Stephen Benko and Marika

Gulden acted as tour guides for the participants. The day's activities came to a close with a dinner in near proximity to the White House.

Tuesday, June 12 was the concluding day of the workshop. After breakfast, a wrap-up session was held. Future plans were discussed and the prospects for organizing similar workshops in Washington and other American cities. Andrew Ludanyi suggested that the coordination of such a workshop — if it is to be institutionalized — have an advisory committee to oversee and discuss the plans. This committee should include at least one representative from each sponsoring organization. This was followed by Laszlo Hámos' summary of the remaining activities for the day, including a run-down on the activities of the Congressional Human Rights Caucus and the role of representatives Gibbons, Atkins and Lantos.

The highlight of the briefings was the testimony of András Suto before the Congressional Human Rights Caucus. Congressman Lantos' introduction and Laszlo Hámos' interpreting provided respectively an effective background for, and rendition of, the testimony. Most of the workshop participants had the opportunity to be present for the proceedings. It was followed by the presentation of a videotape of the pogrom of March 19, as a result of which Suto lost his eyesight. The video presentation was followed by meetings with representatives Sam M. Gibbons and Chester G. Atkins. The workshop thus concluded by having the opportunity to confront both an unfriendly and a friendly official relative to the rights of Hungarians in Transylvania. In all, the learning experience was many-sided, practical, and hopefully successful in extending and strengthening the network of those who will continue the struggle for human rights in the future. — Andrew Ludanyi

Q

Ezer éve

Se Majtény, se Világos!
Nincs is letenni fegyverem.
Hiába, hogy fölindulának
E labanc hadak ellenem.

Ki előtt térdelnék
S hová futhatnék, na mondd?!
Itthon vagyok már ezer éve
S huszonhat éve bolond.

.....
Apáink csak nevet, gőgöt,
De hazát nem hagytak örökül.
Papjaink csak jótanácsot:
Tanulj tótul, törökül.

**S. Benedek András, 1973*

**Stumpf Benedek András kárpátaljai költő
1976 óta Budapesten él. Hatodik Síp, 1989. december*

KISEBBSÉGBEN

Pomogáts Béla (Budapest):

MÚLT, JELEN, JÖVENDŐ ÉS A MAGTAR NEMZETISÉGEK

Ha a szomszédos országokban élő magyarság múltját, jelenét és jövőjét akarjuk értelmezni, gondolatmenetünket, bármennyire is fájdalmas ez, Trianonnal kell kezdenünk. Trianon sötét szó: úgy hangzik, mint egy átok vagy fenyegetés. Ez a szó történelmünk talán legfájdalmasabb vereségére emlékeztet bennünket, éljünk Budapesten, Kolozsvárott, Pozsonyban, Újvidéken, Münchenben, Londonban és akárhol a nagyvilágon. Mert a Muhi pusztai csata után volt újjászületés: még a menekülő, majd visszatérő király életében, Mohács után is meg tudott küzdeni a magyarság a maga végzetével, és másfél száz év után ismét keresztény zászlók lobogtak Budavár kormos tornyain. A Nagymajténynál letörött zászlót is felemelték a negyvennyolcas szabadságharc hősei. De Trianon? Azóta is fájó seb a nemzet testén, amely mindig felvérzik valahányszor az elszakított magyarságot valamilyen ütés éri: elvesznek egy iskolát, betiltanak egy lapot, megszegnek egy Ígéretet. Trianon sötét ígézetéből az elmúlt hetven esztendőben a nemzet sohasem tudott szabadulni, s midőn hamis prófétái azzal hitegették, hogy a Trianonnal kapott sebek csak képzelt sérülések, s azzal fenyegették, hogy aki e sebekről beszélni mer, az az országot magát taszítja romlásba, csak még jobban fájnak a levágott tagok. A magyarság elemi tapasztalatai egészen mást sugalltak és tanácsoltak, mint ezek a rákényszerített vezetők.

A trianoni szerződést, amely Magyarország történelmi területének kétharmadát vette el, és minden harmadik magyart idegen kormányok uralma alá kényszerített, hetven esztendeje írták alá a Versailles-i kastély mellett lévő Trianon-palotában. Valaha a szerezéskor francia királynő, Marie-Antoinette rendezte itt gáláns udvari ünnepeit. Ki sejtette volna, hogy egyszer ennek a palotának a dísztermében fogják aláírni ünnepi feketébe öltözött urak — hitük szerint Európa legkiválóbb államférfiai és a kontinens békéjének megalapozói — egy ezeréves európai ország halálos ítéletét. A magyar békeküldötteket, közöttük a delegációt vezető gróf Apponyi Albertet jóformán meg sem hallgatták a trianoni palota urai. Apponyi az országos tragédiát érzékeltetve egy paradoxonba sűrítette a magyar kormányának átnyújtott békefeltételek lényegét: „Ha Magyarország abba a helyzetbe állíthatnák, hogy választania kellene ennek a békének az elfogadása vagy visszautasítása között, úgy tulajdonképpen arra a kérdésre adna választ: helyes-e öngyilkosnak lennie, nehogy meghaljon.”

A Trianonnál szerzett súlyos sérülést azóta sem heverte ki a magyarság lelkülete, s nem is heverhette ki, hiszen az ország feldarabolását nem — mint oly

sokan ígérték — a kisebbségi sorba taszított milliók közös jogainak megalapozása, nem a kisebbségi és az államalkotó többségi nép egyenrangúsága és nem az anyanemzet és a róla levágott nemzetrészek teljesen szabad kulturális összeköttetése követte, hanem magyar iskolák és kulturális intézmények felszámolása, magyar tömegek erőszakos elűldözése, magyar nemzetiségi vezetők bebörtönzése és meggyilkolása. Azok az államalapító nyilatkozatok, mint pl. az 1918-as gyulafehérvári román nemzeti gyűlés határozatai, és azok a nemzetközi szerződések, mint pl. az entente-hatalmak és az utódállamok között megkötött 1919-es kisebbségi szerződések, amelyek az elszakított magyar milliók számára kulturális autonómiát és politikai önkormányzatot ígértek, rendre holt betűk maradtak: senki sem kívánta őket megvalósítani. Azok a bilincsek, amelyeket Trianon a magyarságra rakott, semmit sem lazultak az elmúlt hét évtized során, a kelet-közép-európai régióban széttekintve most sem mondhatjuk, hogy a kisebbségi magyarság helyzetében alapvetően kedvező változások következtek volna be.

A szovjet birodalom, amely a második világháború befejezése, pontosabban a szovjet hadseregnek a régióban történt megjelenése óta összefogta a kelet-közép-európai térség országait, egyszersmind garantálta gazdasági és politikai kapcsolataik egész rendszerét, mára súlyos válságba került, s alighanem feladta azt a korábbi stratégiai koncepcióját, amelynek jegyében teljesen ellenőrzése alá vonta ezeket az államokat. Ha hosszú időn keresztül ez hihetetlen fejleménynek tetszett is, most mégis úgy látszik, a Szovjetunió lemondani készül birodalmi integráló szerepéről. Következésképp felszínre kerülnek a történelmileg kialakult gazdasági, nemzeti és kulturális feszültségek, és működésbe lépnek a korábban sem feladott, csak éppen a felszín alá szorított vagy éppen valamilyen „szocialista” retorikával palástolt hagyományos nacionalizmusok.

A kelet-középeurópai régió szinte valamennyi országában megindult s eléggé előrehaladt ez a folyamat. Szélesebb körben ismeretesebbek a Romániából érkező hírek, amelyek azt mutatják, hogy a magyar-román kiengesztelődésnek a temesvári és bukaresti forradalom után tapasztalt légköre miként adja át helyét annak a szélsőséges nacionalizmusnak, amely az utóbbi évszázadban folyamatos virulenciával tevékenykedett, s amelynek a Ceausescu-korszak pusztán egy sztálinizmussal is beoltott szakasza volt. A diktatúrát követő ideiglenes bukaresti kormány, több megfigyelő szerint, máris újabb diktatúrát készít elő, s a Nemzeti Megújulás Frontja, amely mindinkább nagyromán retorikával lép fel, nemcsak a Vatra Romaneasca sovíniszta mozgalmával, hanem a Securitate tovább működő erőivel is szövetséget kötött. Erre utaltak a márciusi marosvásárhelyi pogrom eseményei és erre utal most a nemrégiben bekövetkezett

bukaresti bunkósbotos rendcsinálás, amelynek ezúttal nem kisebbségellenes éle volt, hanem az értelmiséget és az ellenzéki szellemű ifjúságot akarta szétszórni és megfélemlíteni. A nacionalizmus térnyerésének vagyunk tanúi Szlovákiában is, ahol a Stur Társaság és a Nemzeti Párt tulajdonképpen a két világháború között kibontakozó s az 1939 és 1945 között fennálló Szlovák Állam ideológiáját és politikai retorikáját elevenítette fel, nagy hangerővel és nem is sikertelenül a nemrég lezajlott választások idején, vagy a Kárpátalján, ahol erőfeszítések történek az 1939-es Volosin-féle szélsőjobboldali ukrán nemzeti ideológia rehabilitálására. De Szerbiában vagy Horvátországban is új erőre kapnak a második világháború után megbukni látszott nacionalista mozgalmak és ideológiák. Egyáltalán a térség több országában is egy hangsúlyozottan nemzeti öncélúságot, mitikus nemzettudatot és xenofób türelmetlenséget (alkalmanként antiszemitizmust) meghirdető jobboldali kurzus készül fölvaltani a korábbi szélsőbaloldali diktatúrát, és ennek a jobboldali „visszarendelésnek” egyértelműen magyar, illetve kisebbségellenes következményei vannak.

A kelet-közép-európai változások kétségtelenül a demokratikus(abb) uralmi formáknak és módszereknek adtak teret, a tegnap még az egypártrendszerre alapozott lenini-sztálini típusú diktatúrákat mindenütt többpárti parlamentek váltották fel vagy készülnek felváltani, ez a demokrácia azonban, mint legutóbb Duray Miklós a Berzsenyi Dániel Társaság által rendezett kárpát-medencei magyar találkozóon megjegyezte: „nemzeti demokrácia” lesz. Vagyis egyszerűen a többségi nemzet számára kíván demokratikus viszonyokat teremteni, ugyanakkor a demokratikus önkormányzatot megtagadja a nemzeti kisebbségektől. Márpedig a demokráciának nem egyszerűen a többség uralmát (esetleg elnyomó diktatúráját), hanem a mindenkire: a nemzeti, vallási, és kulturális kisebbségekre is kiterjedő egyetemes szabadság és önkormányzat jogrendjét kell jelentenie. A „nemzeti demokrácia” eszméje, legalábbis itt, a kelet-közép-európai régióban, az elnyomás újabb forrása lehet.

A kelet-közép-európai régió nemzeteinek a jelenben kettős történelmi kihívásra kell válaszolniuk: egyrészt meg kell kezdeni és sikeresen meg kell valósítani a gazdasági és társadalmi modernizációt, amely vissza-, pontosabban elvezeti őket Európa fejlett nemzetei közé, másrészt helyre kell állítaniok súlyosan sérült nemzeti identitásukat. Korábban mind a modernizáció, mind az identitás a sztálini mintájú párturalom áldozata lett. A szovjet társadalmi és gazdasági modell erőszakos alkalmazása megakadályozta a valódi és hatékony gazdasági modernizációt, sőt némely korábban fejlettnek tekinthető ágazatokat kifejezetten tönkretett. A „proletár internacionalizmusnak” elnevezett szovjet nagyhatalmi ideológia pedig fellazította és megtörte a nemzeti azonosságtudatot.

A modernizáció és a nemzeti identitás kettős kihívására azonban csak egyszerre lehet érvényes választ adni, máskülönben a modernizációból igazi kulturális háttér nélkül pszeudo-európaiság, az identitástudatból pedig közönséges: a két világháború közöttihez hasonló nacionalizmus lesz. Kétségtelen,

hogyan akár az első, akár a második veszedelemnek megvannak a reális lehetőségei. Ha ezek a lehetőségek válnak valóra, a régió országai a tervezett és remélt európai felzárkózás helyett valamiféle „harmadik világ”-beli helyzetbe kerülnek. Ha nem is a dél-ázsiai, de talán a dél-amerikai modell szerint, amikor is a gazdasági elmaradottság felszámolására irányuló aligha eredményes kísérletek igen nagy társadalmi feszültségeket eredményeznek, ezek fékentartása pedig valamilyen autoritárius uralmi rendszert hozna létre, amely maga is újabb feszültségetermelő tényező.

A nemzeti identitás utólagos kialakításának vagy megerősítésének éppen ezért határozott szellemi és erkölcsi értékekre kell épülnie. A kelet-közép-európai nemzeteknek igen sok hagyományos értékük van, elsősorban a kultúra, de a politikai kultúra körében is, hogy csupán néhány példát mondjak: a lengyelek és a magyarok függetlenségi hajlama, a csehek józan politikai realizmusa, a románok latinus politikai szelleme vagy éppen az erdélyi népek története során nem egyszer érvényesülő kölcsönös tolerancia. Üdvös lenne, ha ezek a valóságos értékek kapnának szerepet, s az egymás mellett élő nemzetek valóban meg tudnák becsülni egymás szellemi értékeit és értékes hagyományait. Máskülönben a nemzeti kizárólagosság, a mitikus öntudat, sőt az idegengyűlölet válik politikai értékévé és normává, mi több: identitásképző erővé, s ezzel a kelet-közép-európai régió nemcsak az oly szükséges társadalmi modernizációra lesz képtelen, hanem ismét lesüllyed a politikai Balkán, vagy ami ennél is rosszabb, az etnikai harcoktól sújtott Karabah és Libanon szerencsétlen viszonyai közé.

A régió egyik legnagyobb hagyományos értéke az az integrációs gondolat, amely a közép- és kelet-európai országok kölcsönös kiengesztelődése és összefogása révén kívánja rendezni azokat a nemzeti és kulturális viszályokat, amelyek az utóbbi két évszázadban meghatározták Európa e részének történetét. Ez a kölcsönös megbékélés és együttműködés, jól tudom, egyelőre a politikai illúziók birodalmába tartozik, én azonban most nemcsak a fájdalmas múlttól és a nem kevésbé fájdalmas jelenről beszélek, hanem a jövő lehetőségeiről és reményeiről is. Márpedig a jövő, mondjuk a közeledő ezredforduló egyetlen általánosan mindenkit kielégíteni képes lehetősége az európai és ezen belül a kelet-közép-európai integráció. Ez lehet egyszersmind a trianoni diktátum „újrátárgyalásának” esélye és kerete is.

Nekünk, magyaroknak igen nyomatékos okunk van arra, hogy ez a közép-európai integráció ne maradjon meg pusztán a vágyak és illúziók körében. A trianoni országban élő tízmillió mellett ugyanis körülbelül négymillió magyar él a Kárpát-medencében kisebbségi sorban: általában kiszolgáltatva a többségi népek nevében kormányzó hatalom türelmetlenségének és asszimilációs politikájának. Az újjászületőben lévő magyar társadalom egyik leghőbb kívánsága, hogy ez a négymillió magyar megőrizhesse nemzeti identitását és kultúráját: többé-kevésbé el is van szánva arra, hogy lehetőségei szerint ezért tegyen valamit. Márpedig a világpolitika jelen feltételei között a kisebbségben élő magyarság fennmaradását csak egy

közép-európai kiengesztelődés és együttműködés teheti lehetővé. Az, hogy a kisebb-nagyobb etnikai tömbökben vagy éppen szétszórta élő magyarság autonóm módon élhesse életét, és tarthasson fenn élő kapcsolatot egymással, valamint természetesen a nemzetnek azzal a törzsével, amely Magyarországon él.

A magyar kisebbségek önrendelkezése minden valószínűség szerint csak Kelet-Közép-Európa szellemi és politikai egységének helyreállításával oldható meg. Ebben az esetben a térképre rajzolt — a népjogokat súlyosan sértő — határok elvesztik gyakorlati jelentőségüket, s a régió föderaliztikus átalakítása — Kossuth Lajos, Jászi Oszkár vagy Ottó Bauer nagyralátó álmai szerint — minden közép-európai nemzetnek megadja az autonóm fejlődés lehetőségét. Ehhez persze helyre kell állítani a lerombolt magyar kisebbségi civilizációt, fel kell éleszteni az erőszakosan megszüntetett magyar politikai és kulturális intézményeket, köztük a felszámolt főiskolákat, kollégiumokat, valamint az anyanyelvi oktatás, tudományosság és népművelés egyéb otthonait és műhelyeit, illetve létre kell hozni mindazokat az intézményeket, amelyeket a kétezredik év küszöbén az európai civilizáció megkövetel. Ennek keretében természetesen az erdélyi és a felvidéki magyarság számára az egyetemi jellegű oktatási és tudományos intézményeket is.

Európa e régiójának helyreállítása egyaránt érdeke az itt élő népeknek és az egész európai közösségnek. Ha mi: magyarok, lengyelek, csehek, szlovákok, románok, szerbek, horvátok és szlovének valóban Európához akarunk csatlakozni, és az európai nemzetek közössége be kíván fogadni bennünket, szükség van a kelet-közép-európai kiengesztelődésre, megegyezésre, együttműködésre. Talán külön-külön is csatlakozhatunk Európához, felzárkózni azonban valószínűleg csak együtt tudunk. A magyarság egésze is csak akkor fog helyet kapni ama sokat emlegetett „európai házban”, ha velünk együtt vagy nem sokkal utánunk bebocsátatnak oda a szlovákok, a szerbek, a románok is.

Nekünk magyaroknak szükségünk van Kelet-

Közép-Európára, máskülönben, legalábbis a történelmi távlatokat tekintve, le kell mondanunk arról, hogy az erdélyi, a szlovákiai és a vajdasági magyarsággal ismét szorosabb egységbe kerüljünk, és hathatósabban védhessük őket a többségi nacionalizmus türelmetlen erőivel szemben. Kelet-Közép-Európa ezért a mi számunkra nemcsak az illúziók világában él, hanem parancsoló szükségszerűséget jelent, amely feladatokat tűz elénk, meghatározza történelmi és nemzeti stratégiánkat az előttünk álló évtizedekben: a közelgő évezredforduló előtt és után. Európa e régiójának szellemi és politikai helyreállításával valamit talán visszazerezhethetünk abból, amitől huszadik századi történelmünk mindig megismétlődő katasztrófái megfosztottak bennünket.

A régió más nemzetei talán a „nemzetállami” lét és a nemzeti kisebbségekre rákényszeríthető többségi szupremácia — itt Kelet-Közép-Európában mindenképpen kollektív megaláztatásokat és szenvedéseket előidéző — ábrándjaiban ringathatják magukat. Számunkra aligha adatott más megoldás annak érdekében, hogy nemzeti egységünket valamiképpen helyreállítsuk, mint a kelet-közép-európai gondolat. Ennek a gondolatnak a ma még hihetetlennek tűnő megvalósulása, győzelme az elvakult nacionalizmusok, a kisebbségellenes erőszak, a „homogenizálási” stratégiák, más szóval a közép-európai kisnemzetek nyomorúsága fölött. Bennünket magyarokat a történelem jegyzett el Európa és Kelet-Közép-Európa gondolatával, mintegy kényszerítve arra, hogy ennek a gondolatnak a „választott népe” legyünk. Számunkra Kelet-Közép-Európa nem egyszerűen a történelmi illúziók tárgya, hanem megvalósítandó feladat, amelynek jegyében gondolkodni és dolgozni kell. Szerepünk és küldetésünk Európában? Ezek a múltban sem voltak üres szavak. Most, lehet, azt jelentik, hogy nekünk kell megálmodni, megtervezni és megépíteni az európai egységhez elvezető egyik utat. A kárpát-medencei magyarság egységéhez és a magyar kisebbségek jövőjéhez ez az európai út vezet el. Q

Nt. Józán Lajos (Visk):

A KÁRPÁTALJAI REFORMÁTUS EGYHÁZ

Aki ma Kárpátaljával foglalkozik, leginkább az érdekli, hogy mi az, ami az itteni, mintegy 200 ezres magyarságot magyarságában megtartotta. Úgy gondoljuk, ebben fontos szerep jutott az egyházaknak, így a 100 ezernél több lelket számláló református egyháznak, amely az itt élő magyarok többségét tömöríti.

Kárpátalja mint földrajzi elnevezés csak a trianoni szerződés után lett használatos. Így *Kárpátaljai Református Egyházzal* sem beszélhetünk ez ideig, mivel a reformáció elterjedése óta évszázadokon keresztül szervesen az anyaországi református egyházhoz tartozott e történelmi vidéknek református magyarsága.

A reformáció ezen a vidéken igen hamar elterjedt, előbb a lutheri, majd a kálvini tanítás szerint. Bi-

zonyítják ezt azok a gyülekezetek, melyek az 1500-as években alakultak. Hogy csak egy néhányat említsünk: Ungvár 1546-ban reformálódik, Szúrte 1550-ben, Munkács 1532-ben. A század derekán itt lelkészkedik *Kálmáncsehi Sánta Márton*, e vidék nagy reformátora. Beregszász 1548-ban lesz reformátussá. Ide települ át *Kálmáncsehi*, ahol is 1552-ben két zsinaton is irányadó szerepet játszik. Salánk 1550 körül lesz reformátussá, Técső 1547-ben. Visken 1523-ban, Huszton 1524-ben már Luther tanítása szerint folyik az istentisztelet. 1532-ben a királyházi várban *Komjáti Benedek* magyar nyelvre fordítja, s báró *Perényiné Frangepán Katalin* költségén kinyomatja Pál apostol 13 levelét.

Ez a vidék, mely történelme során mindig is ütközőpont volt kelet és nyugat között, sok próbát állt ki. Az ellenreformáció itt is tért hódított, különösen azután, hogy *II. Rákóczi György özvegye, Báthori Zsó-*

fia, a munkácsi vár úrnője rekatolizált.

Mária Terézia vakbuzgó katolicizmusa csak rontott a protestánsok addig is sanyarú helyzetén, míg fia, *II. József* egy tollvonással tudott változtatni ezen. A Türelmi Rendelet értelmében visszakapták a reformátusok az elvett templomokat. Szűkebb pátriánkban is így volt ez. Több templomunk ebben az időben épült, vagy alaposan megújult. Helyreállhatott az egyházi élet is.

A. XX. sz., mely sorsforduló eseményekben annyira bővelkedő, rányomta bélyegét az egyházakra is.

Trianon után vidékünk Csehszlovákiához került, ezzel az itteni egyházak státusza is megváltozott. A reformátusok egy önálló egyházkerületbe tömörültek, Munkács székhellyel. Az első püspök Bertók Béla munkácsi lelkész lett, az egyházkerület pedig három egyházmegyéből állt: *ungi, beregi, máramaros-ugocsi* megyéből. Ezek az egyházmegyék ennek előtte két egyházkerületbe tartoztak, az ungi a *tiszáninnenibe*, a másik kettő a *tiszántúlba*. Az előbbinek Miskolc volt a központja, az utóbbinak Debrecen.

A II. világháború után a felekezetek ismét nehéz helyzetbe kerültek. A sztálinizmus még ereje teljében volt. Diktatúrája nem kímélte az egyházakat sem. Ezt igazolandó hadd álljon itt egy rövid idézet abból a cikkből, mely a *Reformátusok Lapja* 1989/16. sz.-ban jelent meg Forgón Pál püspök úr tollából „Reményteljes változás Kárpátalján” címmel, „...egyházunk a szovjethatalom ideje alatt, csak mostanában kezd nyugodtabb légkörben élni. Át kellett vészelnünk a sztálini önkény időszakát. A légerekben, melyet én sem kerülhettem el, több református magyar ember pusztult el, mint a II. világháború idején. Az azt következő években az egyház csak csendesesen élt, hiszen senki sem tudhatta, hogy mit hoz a holnap, pangott, de élt, mint sok minden akkoriban, mert nem szolgálhatott úgy, ahogy szeretett volna...”

Igen. Nem szolgálhatott úgy az egyház, ahogy kellett volna, ahogy szeretett volna. A gyülekezeteket bejegyezték ugyan, de távolról sem a demokratikus építkezésű, egyházunkra oly jellemző zsinat-presbiteri elvek alapján.

Az egyház vezetője *Gencsy Béla* szürtei lelkész lett, előbb főesperesi, majd püspöki címmel. Az egyházi élet csak a templomra szorítkozott, meg a temetésekre. A hitoktatás teljesen megszűnt. Tilossá vált a konfirmálás. Iskolások nemigen járhatóak templomba. A fiatalokat továbbtanulásukban gátolhatta hitbeli meggyőződésük, különösképpen, ha valakinek az édesapja presbiter volt az egyházban. Nem egy apa azért lépett ki a presbitériumból, hogy a gyermeke boldogulhasson.

A lelkészek közül is mintegy húszan szibériai légerekbe kerültek. *Szutor Jenő* beregszászi, *Narancsik Imre* muzsalyi lelkész ott is halt meg.

Az 1941-ben Budapesten kiadott *A magyarországi református egyház egyetemes névtára* kimutatása szerint Kárpátalján 91 gyülekezet volt, szolgált benne 110 lelkész ill. segédlelkész és vállalkozó lelkész. Alig két évtized múlva a 91 templomból tízet bezártak s a lelkészek száma harmadára csökkent. Bükén, Dolhán, Kajdanón, Balazséron, Beregardón (itt ez évig ateista múzeum volt), Bulcsúban, Péterfalván, Verbőcön,

Tekeházán bezárták a templomot. De Nagybocksón is megszűnt a gyülekezet, mert a templom Románia területére esett. Ezekbe a gyülekezetekbe csak temetni jár a lelkipásztor.

Ilyen körülmények között nem csoda, ha egyes gyülekezetek létszáma csökkent. Hiszen a pedagógusok, értelmiségiek, vezető beosztású káderek, no meg a párttagok szinte kötelezően távolmaradtak a templomoktól. A széles körű vallásellenes propaganda mellett a szektások meg egyre jobban szaporodtak, különösen a Jehovisták és a szombatisták.

Valóban reményteljes változás kezdődött Kárpátalján. Magyarországi testvéreink sokat könnyítenek a terheinken. Az utóbbi 15 esztendő alatt mintegy 3000 Bibliát, énekes- és imádságos könyvet ajándékoztak gyülekezeteinknek. Lelkészutánpótlásunkat is szívükön viselik. Két fiatal már Budapesten, a református teológiai akadémián tanul. Név szerint: *Kopasz Gyula* Derencből, *Szántó János* Nagydobronyól. Másik kettő pedig most indul Debrecenbe a teológiára: *Orbán Sándor* Bükéről, *László Károly* pedig Nagypaládról. Jelenleg 20 lelkész szolgál, ebből 13 az utóbbi évek alatt itthon végezte el Forgón Pál püspök tanfolyamát. Ez év [1989] szeptember 3-án emlékezetes esemény volt Beregszászban. 9 lelkészt szenteltek pappá. Ugyancsak ez évben, április 16-án a Református Világszövetség nyolctagú delegációja látogatott Kárpátaljára. *Paskai László* esztergomi érsek májusi útja során Forgón püspököt is felkereste a lakásán. (Sajnos, az ökumené nálunk még gyerekcipőben jár, de megvan a remény és a lehetőség is, hogy fejlődjön.)

A bezárt templomok közül a verbőci, a péterfalvi, tekeházi már újra megnyílt a hívek előtt, a bulcsúit most restaurálják. Ígérik, hogy a többi is visszakérül egyházi használatra. Tudomásunk szerint hamarosan megjelenik a lelkiismereti szabadságról szóló törvény, az egyház jogot kap a hitoktatásra, és maguk az egyházak is újjászerveződnek. Eddig a lelkész a „húszas tanács”-nak, vagyis a presbitériumnak nem lehetett tagja, az új törvény értelmében ő lesz az elnöke. Mint jogi személy minden gyülekezet pecséttel is rendelkezhet majd.

R avasz László püspök írja Bánffyhunadról szóló monográfiájában, hogy „Hunyadon minden magyar ember református, s ha nem református, akkor vagy nem hunyadi, vagy nem magyar.” Nos, ezt minálunk így lehetne mondani: Kárpátalján nem minden magyar ember református, de minden református ember magyar. Itt a református egyházat akár nemzeti egyháznak is nevezhetnénk, s mint ilyennek, fontos küldetése van. Mindenekelőtt természetesen az Istenbe vetett hitet munkálja, a krisztusi örök igazságokat hirdeti és a keresztyén erkölcsöt gyakorolja, De emellett drága eszköz a magyarság megőrzésében. A templom több helyütt az anyanyelv utolsó végvára. Huszton például, ebben a hajdan szabad királyi koronavárosban ma csak a református és római katolikus templom az a hely, ahol még nyilvánosan magyar szó elhangzik... De jut szerep az egyháznak kedvezőbb körülmények közepette is. Ki vonná kétségbe, hogy sok mindent köszönhet a református ember az ő egy-

házának, amely alakította nemzeti öntudatát és ápolta magyar nyelvét. Hogy itt, a Kárpátok aljában az „istenes vén ember”, *Károli Gáspár* által 400 éve Isten Igéje magyarul szól, *Szenczi Molnár Albert* remekbe szabott rímes zsolnárfordításai 350 éve betöltik a templomot és az otthont a többi százados dicséretekkel együtt.

Én református magyar népem! Szeresd az egyházadat!

„Áldjon meg téged az Úr és őrizzen meg tégedet. Világosítsa meg az Úr az Ő orcáját te rajtad és könyörüljön te rajtad. Fordítsa az Úr az Ő orcáját te reád és adjon békességet néked.” (IV. Mózes, 5:24., 25., 26. v.) Q

Hatodik Síp 2., 1989 december

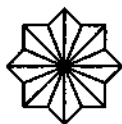
Református gyülekezeteink Kárpátalján

A községek neve utáni szám az egyház keletkezésének esztendejét mutatja; a következő szám azt, hány lelket számol az egyházközség (becsült adatok: a legtöbb községben csak a 18 éven felüli híveket tartják számon); a sorok végén a lelkipásztorok nevét tüntettük fel.

1. Akli	1610	500	Oroszi Pál
2. Asztély	1729	250	Forgón Pál
3. Badaló	1550	800	Czirók Béla
4. Barkaszó	1600	600	Gulácsy Lajos
5. Bátorfa	XVI. sz.	150	Szabó Géza
6. Bányó	1700	1400	Sütő László
7. Bene	1593	500	Papp István
8. Beregsom	1605	600	Sütő László
9. Beregrák	1595	1000	Gulácsy Lajos
10. Beregszász	1548	1600	Forgón Pál
11. Beregújfalu	1645	1200	Papp István
12. Borzsova	1552	500	Czirók Béla
13. Bótrágy	1595	900	Bán Zoltán
14. Csap*	1642	900	Horkay László
15. Csepe	1700	200	Szűcs András
16. Csetfalva	XVI. sz.	400	Lajos Mihály
17. Csongor	1700	800	Gulácsy Lajos
18. Csonkapapi	1550	650	Sütő László
19. Dercén	1593	1500	Szabó Béla
20. Déda	1556	850	Orosz Tibor
21. Eszeny	1772	1000	Horkay László
22. Fancsika	1560	300	Pocsai Vince
23. Feketeadó	1700	500	Szűcs András
24. Feketepatak	1580	600	Homoki Gábor
25. Fertősalmás	?	500	Oroszi Pál
26. Forgolány	1800	600	Szűcs András
27. Fornos	1758	500	Szabó Béla
28. Gálóc	1700	200	Szabó Géza
29. Gát	1599	1000	Szabó Béla

30. Gecse	1714	200	Czirók Béla
31. Gödényháza	1700	400	Szűcs András
32. Gut	1645	1100	Orosz Tibor
33. Halábor	1559	400	Czirók Béla
34. Harangláb	1630	500	Bán Zoltán
35. Hetyen	1607	800	Bán Zoltán
36. Huszt	1524	500	Kiss Lajos
37. Izsnyéte	1595	800	Szabó Béla
38. Kígyós	1590	400	Forgón Pál
39. Királyháza	1600	250	Szűcs András
40. Kisbégány	1640	850	Orosz Tibor
41. Kisdobrony	1618	900	Kiss Ernő
42. Kisgejőc	1648	350	Stefán Miklós
43. Kistrát	1600	500	Stefán Miklós
44. Korláthelme	1618	400	Szabó Géza
45. Macsola	1592	150	Czirók Béla
46. Makkosjánosi	1595	300	Pocsai Vince
47. Mátyfalva	1600	140	Homoki Gábor
48. Mezőkaszony	1560	1200	Bán Zoltán
49. Mezővári	1560	1500	Czirók Béla
50. Minaj	1767	300	Szabó Géza
51. Munkács	1532	900	Gulácsy Lajos
52. Nagyberég	1550	2000	Pocsai Vince
53. Nagybégány	1600	800	Orosz Tibor
54. Nagydobrony	1600	3000	Horkay László
55. Nagygejőc	1664	500	Stefán Miklós
56. Nagymuzsaly	1545	500	Papp István
57. Nagypalád	XVI.sz.	1000	Oroszi Pál
58. Nagyszőlős	1560	900	Homoki Gábor
59. Nevetlenfalu	?	300	Oroszi Pál
60. Palágykomróc	1575	500	Stefán Miklós
61. Palló	1786	200	Szabó Géza
62. Péterfalva	1640	600	Baráth Imre
63. Rafajnaújfalu	1645	500	Bán Zoltán
64. Salánk	1550	1000	Lajos Mihály
65. Sárosoroszi	1530	300	Papp István
66. Szalóka	1742	500	Kiss Ernő
67. Szernye	1595	800	Horkay László
68. Szúrte	1550	500	Stefán Miklós
69. Szőlősgyula	XVI.sz.	700	Oroszi Pál
70. Tekeháza	1560	500	Szűcs András
71. Técsó	1546	1500	Baráth Imre
72. Tiszaágtelek	1618	500	Kiss Ernő
73. Tiszaásvány	1768	400	Kiss Ernő
74. Tiszabökény	1700	500	Baráth Imre
75. Tiszakeresztúr	1650	500	Lajos Mihály
76. Tiszasalamon	1618	400	Kiss Ernő
77. Tiszaújhely	1600	300	Homoki Gábor
78. Tiszaújlak	1650	900	Baráth Imre
79. Tivadarfalva	1605	600	Baráth Imre
80. Ungtamóc	1617	200	Szabó Géza
81. Ungvár	1546	1000	Szabó Géza
82. Verbőc	1570	500	Homoki Gábor
83. Visk	1556	3000	Józan Lajos
84. Zápszony	1605	600	Bán Zoltán

*A ref. templom a II. világháborúban elpusztult. A r. katolikusbajnának a hívek.

Fehér keretben

A táj. A hallgatás, ahogy megyünk.
Szavak mögöttünk láthatatlan láncon.
Kimondtuk? Nem? Talán csak bentről szól
az értelmét veszítő égi szózat.

Megállunk. Hallgatunk. Ki tudja már,
felelni most milyen kérdésre kéne,
és volt-e kérdés itt egyáltalán.
Mint ittfelejtett eszkimók a lék

felett, úgy állunk — míg a jégbe fagy
ideg, szigony; s a háló peng. — A táj,
s a zajtalan idő, ahogy befon

a téli fénybe. Hó és jég. Fagyos
magányok égetése. Léghiány.
És hallgatás fehér keretben — táj.

Ballá D. Károly
Hatodik Síp. A kárpátaljai
magyar irodalom fóruma.
1989. dec.

DOMOKOS GÉZA NAGYVÁRADI BESZÉDE

—1990. április—

Tiszteit Barátaim! — Köszöntöm a Romániai Magyar Demokrata Szövetség alakuló kongresszusán résztvevő küldötteket és meghívottakat. Kongresszusunkra, mint ismeretes, megyei szervezeteink 272 küldöttet delegáltak, ezek számát egészíti ki az az 50 személyiség, aki az Elnökség javaslatára került fel a kongresszusi küldöttek névsorára. Kongresszusunkon így 322 mandátummal rendelkező küldött képviseli az RMDSZ tagságát.

Üdvözlöm a pártok, politikai mozgalmak és szervezetek képviselőit, beleértve azokat is, akik a kisebbségek érdekvédelmi szervezetei részéről vannak itt jelen, köszönöm mindnyájuknak, hogy meghívásunknak eleget téve eljöttek kongresszusunkra.

Tisztelettel üdvözlöm külföldi vendégeinket, a Bukarestből ideérkezett diplomátákat, olyan pártok és nemzetközi szervezetek képviselőit, akik érdeklődéssel és rokonszenvvel követik Szövetségünk munkáját és támogatnak bennünket.

Kedves Barátaim! Ne féljünk kimondani: történelmi pillanat részesei vagyunk. A decemberi forradalom országunk egész társadalmához hasonlóan a romániai magyarság előtt is megnyitotta a demokrácia lehetőségét. Joggal állíthatjuk, hogy a kisebbségi sors több mint 70 éves tapasztalatának birtokában a romániai magyarság azok közé a társadalmi erők közé tartozik, amelyeknek létérdeke fűződik az ország társadalmának demokratizálásához és ennek bizonyosságát is adta, mind a forradalomban való részvételével, mind pedig a közélet fórumain az azóta eltelt hónapokban vállalt szerepével. Bizonyosságát adta elsősorban éppen a Romániai Magyar Demokrata Szövetség létrehozásával, amely a romániai magyarság közképviseleti és érdekvédelmi szervezeteként mind céljait, mind egész felépítését és működését tekintve, a demokrácia alapelveihez igazodott és igazodik. Akadnak a velünk nem rokonszenvezők táborában olyanok, akik december 25-i *Nyilatkozat* -unkát annak jeleként próbálják

értelmezni, hogy mi jóelőre kidolgoztuk kétes terveinket s emiatt léphettünk a színre velük, más pártokat és mozgalmakat megelőzve, már a forradalom utáni első napokban. E gyanakvó lelkeknek azt válaszoljuk: ezek a tervek valóban régóta érlelődnek a romániai magyarság kollektív tudatában, éppen az említett évtizedes tapasztalatok következtében, merő kitalálás azonban az az állítás, hogy bárki ellen, különösképpen a román nép és a román állam ellen irányulnának. A romániai magyarság ugyanis saját bőrén mérte le, hogy történelmi távlatban gondolkodva nem kínálkozik számára más alternatíva, mint vagy az önfeledés, vagy pedig a demokrácia. Ebből következik, hogy számunkra a demokrácia melletti kiállás nem pillanatnyi döntés, nem taktika, hanem az egyetlen lehetséges választás, az egyedüli járható út. Ugyanakkor meggyőződésünk, hogy a román társadalomnak sincs más választása, ha az elmúlt évtizedekben felhalmozódott ellentmondásokat valóban fel akarja oldani és nem éri be azzal, hogy csupán felületi kezelésnek, kozmetikázásnak vesse alá őket, későbbre halasztva a velük való reális szembenézést. Ma már sokak számára világos, hogy a román demokrácia jövője elképzelhetetlen a múlttal való kritikus szembenézés nélkül, ez pedig feltételezi a század politikai történetének alapos vizsgálatát, beleértve azt is, ahogyan az 1918-as egyesülést követően a román politika a kisebbségek kérdéséhez viszonyult. A demokrácia megteremtésének célja az RMDSZ-t is arra kötelezi, hogy a szélesebb összefüggések között dolgozza ki koncepcióját, programját, egész stratégiáját. Többek között azért is, mert a demokrácia ellenségeinek egyik kedvelt fogása, hogy olyan célokat és elgondolásokat tulajdonítanak mozgalmunknak és szervezetünknek, amelyek állítólag magukban rejtik a *status quo* megkérdőjelezésének, az 1918-ban kialakult helyzet revideálásának szándékát. Hasonló vádakra is válaszolunk, amikor leszögezzük a történelmi múlt kérdésében vallott felfogásunkat és azt alapokon újjáépülő Európa jövőjéről alkotott képbe. Erre annál inkább szükség van, mivel az elmúlt hó-

napok tapasztalata azt mutatja, hogy a román közvélemény tájékozatlan a kisebbségi lét történelmi valóságát illetően, ami nemcsak megnehezíti a párbeszédet, céljaink józan megítélését, hanem tág teret nyit azok számára, akik a félreinformálás és a manipuláció eszközeivel megpróbálják törekvéseinket lejáratni, Szövetségünket kompromittálni és ezzel végső soron zátonyra futtatni jogaink kivívását.

~
özülőföldünk, Erdély a román állam része: hovatarozását előbb a trianoni, majd a párizsi békeszerződés szentesítette. E békeszerződésekben ugyanakkor bennefoglaltattak azok az előírások is, amelyek a kisebbségek jogainak biztosítását voltak hivatottak szavatolni. Azokat a jogokat, amelyeket az 1918 december 1-i, gyulafehérvári nemzetgyűlés is meghirdetett: e jogoknak tételes megfogalmazása valóban lehetőséget nyújt a kisebbségi lét demokratikus kibontakozása számára. Az első világháború utáni román társadalom azonban képtelen volt a meghirdetett elveket valóra váltani, mivel a demokrácia intézményrendszere a kisebbségek ügyét csak felemás, ellentmondásos formában tudta rendezni. Éppen ezért az újjáalakult politikai pártok képviselőivel folytatott tárgyalások során mindig világosan leszögeztük és ezt a nézetet hirdettük a közélet fórumain, a közvélemény előtt is, a romániai kisebbségi sors 1918 utáni alakulását hirdetőn, különbséget kell tennünk a lefektetett elvek és a társadalmi gyakorlat között, ami voltaképpen azt jelenti, hogy a dolgok elvi elismerése csak kiindulópontja a kisebbségi kérdés rendezésének, amelyet a megfelelő intézmények létrehozásának, a jogvédelem biztosításának kell követnie ahhoz, hogy valóban demokratikus joggyakorlatról lehessen beszélni. Enélkül ugyanis — ahogyan a két világháború közötti korszak bizonyítja — szüntelenül fennáll a jogok megtagadásának vagy visszavonásának, a kisebbségi politika eltorzulásának veszélye. A történelmi objektivitás jegyében hozzá kell tennünk, hogy a kisebbségi kérdés politikai rendezését az első világháború után feltétlenül bonyolították az európai politikában nagy erővel jelentkező revizionista törekvések, amelyek a békeszerződések előírásainak erőszakos megváltoztatását tűzték ki célul és végül a második világháború kirobbanásához vezettek. Ma is valljuk azt, ami a józan gondolkodású kortársak előtt már akkor világosan állt: a bécsi döntés Erdély erőszakos kettéosztása nem volt, nem lehetett a kisebbségi kérdés igazságos megoldása, ugyancsak a történelmi igazság szellemében ezt a tételt ugyanakkor ki kell egészítenünk két megjegyzéssel. Először: a kisebbségi kérdés nem válhatott volna a nagyhatalmi erőpolitika eszközévé abban az esetben, ha a román társadalom képesnek bizonyulna valóban demokratikus önrendelkezésre. Másodszor, az a trauma, amelyet Erdély 1940-ben történt kettészakadása okozott, a románság történelmi tudatában, amely mindmáig eleven a kortársak, illetőleg a fiatalabb nemzedékek gondolkozásában, semmiféleképpen nem szolgálhat érvelő kisebbséget most, egy merőben eltérő történelmi helyzetben megillető jogok elismerése ellen.

Erdély hovatarozásának problémája — úgy, ahogyan azt minden alkalommal félreérthetetlenül

leszögeztük — nem vita tárgya. Ez számunkra nem taktika, hanem politikai tisztánlátás kérdése és mindenek előtt abból a meggyőződésből fakad, hogy a román nemzethez való viszonyunkat szilárd elvi alapra kell helyezni. Márpedig a viszony elvi alapja nem lehet más, mint a romániai magyarság állampolgári lojalitása, ami egyértelműen kizárja azt, hogy Szövetségünk helyet ad bármilyen, az ország területi épségét és szuverenitását sértő véleménynek vagy elgondolásnak. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy visszautasítunk minden olyan próbálkozást, amely úgy állítja be a kisebbségi jogok megvalósításának programját, mint ami nem fér össze az állampolgári lojalitással és kötelezettségekkel, netán egyenesen veszélyezteti a román állam érdekeit. Tudatában kell lennünk azonban annak is, hogy célszerű különbséget tenni rosszhiszemű honfitársaink és egyes politikai csoportosulások a közvéleményt szándékosan megtévesztő vádaskodásai, illetőleg a hosszú időn át félrevezetett, tájékozatlan társadalom rétegeinek értetlensége között. Éppen ezért tekintsük állandó feladatunknak, hogy minden rendelkezésünkre álló eszközt felhasználjunk a félreértéseket eloszlató, a nemzeteket közelítő párbeszéd, a politikai kultúra színvonalának emelése érdekében.

—
Immár történelmi tény, hogy a romániai magyarság létének legnehezebb korszaka az 1944 utáni periódusra, azon belül pedig az 1965-tel kezdődő diktatúra éveire esik. E periódus legjellemzőbb vonása a nyilatkozatok és a valóság, a papíron lefektetett elvek és a társadalmi gyakorlat ellentéte, ami a korszak második szakaszában a nyílt és erőszakos elnemzetlenítés politikájának formáját öltötte. A történészek feladata annak beható elemzése, hogy miként váltotta fel a háborút közvetlenül követő évek kisebbségi politikájának demokratikus nyitását a megszorító intézkedések, a kisebbségi jogok sorozatos visszavonásának politikája, majd pedig az 1968-1970-es évek viszonylagos liberalizálódását követően az alaposan átgondolt és fokról fokra végre is hajtott beolvasztási politika. Ami ebből számunkra tanulságként adódik, az nézetem szerint az alábbiakban foglalható össze:

1. A kisebbségi kérdés az egypártrendszer körülményei között szükségképpen ki van téve a hatalmi visszaélésnek, mivel az egypártrendszer a hatalom olyan összpontosítását és központosítását teszi lehetővé, amely tág teret nyújt az erőszaknak, a fentről jövő intézkedések adminisztratív úton, az elnyomó apparátus felhasználásával történő végrehajtásnak. A tapasztalat azt mutatja, hogy az egypártrendszer, különösen annak legtorzabb változata, a személyi diktatúra, lehetőséget ad a kisebbségi kérdés önkényes, a valóságtól elrugaszkodott kezelésére, beleértve annak teljes tagadását, a kisebbségek beolvasztásának totális kísérletét is.

2. A kisebbségi jogok biztosítása bonyolult politikai és társadalmi kérdés, amely szorosan összefügg a politikai hatalom szerkezetével, a társadalom szabadságigényével, a politikai kultúra szintjével. Mindnyájunk előtt ismeretes, hogy a Ceausescu-féle diktatúra, különösen annak utolsó másfél évtizede, a

kelet-európai kommunizmus legtorzabb, legembertelebb változata volt. Kommunizmusként osztozott mindazon kegyekben, amelyek a hasonló típusú kelet-európai társadalmakat jellemezték; diktatórikus jellegét tekintve azonban egyesítette magában a század totalitárius rendszereinek szélsőséges vonásait. Ebből következően lényegéhez tartozott nemcsak a kisebbségek iránti intolerancia, hanem a társadalmi életből való kiszorításukat, jogaik megvonását és végül teljes felszámolásukat megalapozó sovén ideológia is. Ez az ideológia részint átvette és továbbfejlesztette a nacionalista román történetírás kisebbségi, elsősorban magyarelles szemléletét, részint hazug „szocialista” jelszavak mögé rejtette valódi céljait.

Az elmondottakból máris következik, miért oly bonyolult feladat a kisebbségi kérdés rendezése, a Ceausescu utáni korszak román társadalmában, miért nem tud ez a társadalom egyelőre megbirkózni vele súlyos ellentmondások, visszalépések és kitérők nélkül. Romániában 1989 decemberében megszűnt az egypártrendszer és létrejöttek a demokratikus, pluralista társadalom megteremtésének feltételei. Ez az átörös magában hordozza a kisebbségi kérdés rendezésének ígéretét is. Ha most négy hónappal a decemberi forradalom után áttekinthetjük a kisebbséghez kapcsolódó fejleményeket — különösen ami minket, magyarokat illet — nagyjából a következő képet kapjuk:

1. December végétől január második feléig a töretlen optimizmus ideje: az együtt vívott forradalom szavatolni látszott minden várakozásunkat. Megalakult az RMDSZ, a helyi szervezetek lendületesen szervezkedtek, megszülettek az első programok, elkezdődött a korábban megtagadott kisebbségi jogok visszaszerzése. A Nemzeti Megmentési Front január 5-én közzétett *Nyilatkozat-a* a kisebbségi jogok kérdésében gyökeres változásokat helyezett kilátásba.

2. Január második felétől március közepéig számíthatjuk a második szakaszt. Ebben már jelentkeznek bizonyos ellentmondások, az iskolaügy kérdésében egyes megyékben feszültségek támadtak, a korábban beindult folyamat elakadt. Megjelent a Vatra Romaneasca nevű szervezet, amely az erdélyi románság védelme, illetve az ország területi építésének oltalmazása címen megkérdőjelezte Szövetségünk programját és céljait, nemegyszer olyan törekvéseket tulajdonítva nekünk, amelyek tőlünk merőben idegenek. Ennek ellenére a Szövetség szervezése jó eredménnyel haladt előre, a Sepsiszentgyörgyön tartott harmadik országos küldöttértekezlet mind szervezési kérdésekben, mind általános elgondolásainkat tekintve fontos előrelépést jelentett.

3. A március 15-ét követő tragikus marosvásárhelyi napok e rövid periódus külön fejezetét alkotják. Mint minden közösségi tragédiának, ennek hátterében is több tényező húzódik meg. A történeteket elemezve nem kerülhetjük meg a kérdést: előidézésükben mekkora a magunk felelőssége? Erre a kérdésre aligha tudunk másként válaszolni, minthogy ha különbséget teszünk a hiba és a következmény fogalma között. Sem március 15 békés megünneplése, sem az Orvostudományi Intézet diákjainak követelése nem volt ön-

magában elhibázott. Olyan körülmények között azonban, amikor egy tüntetés alkalmával ittás gépkocsivezető okozta baleset vagy egy gyógyszerár homlokzatán megjelenő magyarnyelvű felirat a tömegtájékoztató jóvoltából képtelen híreszteléseket, ellenséges érzelmeket szított, az említett események a tömegmanipuláció hatására ürügyet szolgáltathattak a tragikus összecsapásokhoz. Világosan ki kell mondanunk: a Marosvásárhelyen történekeért elsősorban nem a város magyar és román lakosságát terheli a felelősség, hanem azokat a háttérben mozgó szereplőket, akik ezt a konfliktust nem elhárítani igyekeztek, hanem a maguk céljaira kijátszani.

Úgy vélem, itt a helye, tisztelt kongresszus, hogy megrendült sajnálkozásunkat fejezzük ki, amiért Sütő András nem lehet közöttünk; újfent szolidaritást vállaljunk vele, javulást kívánjunk neki és kinyilvánítsuk: szenvedésének történelmi dimenziót kölcsönöz író és műve szimbólumértéke.

4. A Marosvásárhelyen történekekkel Szövetségünk tevékenysége a romániai magyarság jogai kivívásáért folytatott küzdelme új szakaszba lépett. Szertefoszlottak bizonyos illúziók, lejárt a töretlen optimizmus időszaka is, helyét átvette a józan tisztánlátás, a felelősségteljes vizsgálódás igénye. Úgy vélem, nem céljainkat, nem programunkat kell módosítanunk, de tárgyilagos komolysággal számot kell vetnünk helyzetünkkel, a román társadalom mai tudatállapotával, politikai erő szinképével, a demokratizálódási folyamat esélyeivel. Számot kell vetnünk azzal, hogy a politikai pluralizmus még nem demokrácia, hanem annak csupán előfeltétele. Ilyen értelemben, úgy vélem, helyesen jártunk el, amikor a forradalmat követő első hetekben együttműködtünk a Nemzeti Megmentési Fronttal, mivel a demokrácia kibontakozási folyamatának egyik fő mozgatóerejét, a kisebbségi jogok visszaszerzésének egyik garanciáját láttuk benne. Örömmel üdvözlöttük a Front januári *Nyilatkozat-ába* foglalt kisebbségpolitikai elveket és programot, meg kell azonban állapítanunk, hogy a Nemzeti Szövetség Ideiglenes Tanácsa és a kormány ezek javarészét nem váltotta valóra. Egészében véve az államhatalom legfelső szerveinek magatartása a kisebbségek ügyében következtelenséget árult el, lényeges kérdésekben, döntő pillanatokban habozásról és bizonytalanságról tanúskodott, a tennivalók érdemi rendezését elnapolta. Ennek következtében az RMDSZ is fenntartással élt az államhatalmat gyakorló szervek, illetve a Nemzeti Megmentési Front, mint politikai mozgalom iránt.

Másfelől azt is meg kell állapítanunk, hogy a jelentős politikai pártok egyike sem dolgozott ki mostanáig átfogó, demokratikus szemléleten nyugvó programot a kisebbségek kérdésében. Ez a magyarázata annak, hogy a politikusok nyilatkozataiban, a különböző pártok sajtójában néhány helyesen értelmezett alaptétel hangoztatása minduntalan váltakozik seregnyi félreértelmezéssel, téveszmével, agresszív figyelmeztetéssel, vagy egyenesen rágalommal. E jelenség okai sokrétűek. Vajon számítsuk elsőként közéjük az idő rövidegét, a szervezkedés sürgős teendői okozta késedelmet? Kétségtelen, hogy a forradalom utáni román politikai élet egyelőre híjával van rendszeresen

kifejtett, egységes szemléletű politikai doktrínának, illetőleg ezek csak most, a választásokat megelőző hetekben vannak megszületőben. A bennünket érintő kérdésre azonban adódik néhány, a lényegét jobban megközelítő válasz.

1. A demokrácia intézményeinek kiforratlansága. A decemberi fordulat után létrejöttek a politikai pártok, megszületett a szabad sajtó, társadalmi gyakorlatiá vált a gyülekezési és szervezkedési szabadság, megerősödött az ideiglenes parlament demokratikus jellege. Ezek az intézmények azonban kialakulatlanságuknál, az egymásra gyakorolt hatás felemás volta miatt — beleértve a demokratikus beleszólás, bírálat, ellenőrzés működési zavarait — mindmostanáig nem elég szilárd alapjai a demokráciának, mivel maguk is belső ellentmondásokkal küzdenek.

2. A választások közeledtével burkoltabb vagy nyíltabb formában felerősödtek a hatalomért való küzdelem jelenségei. Ezek közé sorolhatjuk a valóság tárgyilagos, racionális szemlélete, a társadalmi tények elemzése helyett az ideologikus fogalmak elszaporodását, a politikai szövegekben, a tömegtájékoztató bizonyos csatornáinak manipulatív célú felhasználását, a sajtószabadsággal való, olykor szélsőséges visszaélést, a politikai nyomás gyakorlatának bevonulását a döntéshozatal szférájába.

3. A kisebbségek ügye — s ezen belül különösen a magyarság kérdése — maga is belekerült ebbe a soktényezős, sokféle ellentétes hatásnak kitett politikai játszmába. Ennek egyik döntő vonása a kérdés rendezésének lefékeződése, az ígért intézkedések elnapolása, a másik pedig sajtószerű „társadalmiasítása”, vagyis bizonyos tömegnyomás előidézése egyes érdekcsoportok, véleményformáló személyiségek

közbelépése útján.

4. A romániai kisebbségek kérdésének a megoldását nehezítő körülmények között nem felelkezhetünk meg az európai demokráciák tapasztalatainak a hiányáról, mind a jellegi hatalmi struktúra, mind a romániai közvélemény tudatában. A kommunista totalitarizmus egyik legsúlyosabb terhe az ország elszigetelődéséből eredő információhiány. Külön elégtétel számunkra, hogy kongresszusunkat megtisztelték jelenlétükkel külföldi kisebbségi vagy a kisebbség védelmét is felvállaló emberjogi szervezetek reprezentánsai. A gyorsan változó Európa figyelemreméltó eredményeket ért el az elmúlt évtizedekben, mind az elméleti kutatás, mind a kisebbségi jogokat biztosító jogalkotás, intézmény- és garanciarendszer megalkotásában. Számunkra itt, Romániában, semmivel sem pótolható ennek a tapasztalatnak a birtokbavétele és minél teljesebb alkalmazása. Európai távlatban, a demokrácia és az emberi méltóság jegyében gondolkodó román barátainkkal együtt nem fogunk ismerni sem fáradtságot, sem csüggedést, sem félelmet e cél elérésében.

„*L*isztelt barátaim! Nem jelentést, még kevésbé beszámolót tartottam. Néhány gondomat osztottam meg, egy-két gondolatot vázoltam fel. Szavaim végeztével bizalommal tekintek az RMDSZ itt látható választási jelére. Nagy erőpróba előtt állunk. A májusvégi választásoknak be kell bizonyítaniuk a romániai magyarság életerejét, politikai cselekvőképességét. Ertünk, az országért, a demokrácia, a szabadság, az egyenlőség ügyéért Romániában.

Otthont a hazában!

Egységben a jövő

ÚJVIDÉK

Ha úgy-ahogy lehántom
a magyarázatok balzsamát
és az utólagos értesülések foszló rétegeit
csak a több hullámban támadó kötelékeket
és a belémverődött hangokat tudom felidézni:
Szabadka, Zombor, Ujvidék
légiveszély, légiveszély
a sziréna: a város vinnyogása
az állomás neve: Ujvidék
és este, lefekvés után
a távoli zúgás
a közeledő zúgás
a fenyegető zúgás
a kibírhatatlan zúgás
a tenyeremen-áttörő zúgás
a torokszakító zúgás
a visszatérő zúgás
a tébolyító zúgás
a távolodó zúgás
az elhaló zúgás
a csend zúgása
Szabadka, Zombor, Ujvidék
légiveszély elmúlt

Kérész Gyula
Budapest

MAGYARORSZÁG

Lipták Béla (Stamford, CT):

KÉPVISELŐVÁLASZTÁS SOMOGYBAN

Febr. 26-án, hétfőn már reggel 5-kor szolt az ébresztő óra, fél hatra már a taxiban ültem, s zötyögtünk a pirkadó Csepel szigeten keresztül a Déli Pályaudvar felé. A Zselic expressz két és fél óra alatt visz Kaposvárra, s a másodosztályú jegy 270 forintba kerül (ez az összeg a fekete piacon \$2.70, míg a bankban váltva \$4.15). Az utasok arca fáradt, rosszkedvű, az ülések szűkek, se a karjaimnak, se hosszú lábaimnak nincs hely. Elolvasom a *Magyar Nemzetet*, elmajszolom a Juci által csomagolt útravalót, majd megpróbálok szundítani egyet.

A kaposvári állomáson ott vár Tömösváry Tibor, a Somogy Természetvédelmi Szervezet elnöke, s tájékoztat programunkról: ma Ladon, holnap Homokszentgyörgyön, szerdán pedig Darányban tartok választói gyűlést, mindhárom faluban este hatkor. Míg Tibor az irodai dolgait intézi, én elmegyek megnézni egy IBUSZ lakást. Napi 483 forintot (\$5-7.50) kérnek ezért a kettőszoba-konyhás kis lakásért, ami egy panelház (előregyártott betonelemekből összerakott emeletes épület) első emeletén található. Az építmény, s a benne levő bútorok, konyhagépek minősége elég gyenge, de azért tiszta és használható. Előnye, hogy elférek a fürdőkádban, hátránya, hogy nincs telefon. Ha IBUSZ szobát vettem volna csak ki, az napi 280 forint lett volna, míg ha szálloda szobát, az 1370 forint. Ezek a számok persze csak vidéki városokra jellemzőek, Pesten az árak megduplázódnak.

Falusi korteskedés

A Lad-i iskolában alig tíz, fáradt és félnék parasztember gyűlt össze. Ez az első választói gyűlés a faluban (a többi pártjelöltjei még nem látogattak ide), s ez az első választás 42 év után, egy olyan megyében, hol a vörös grófok oligarchiája (TSZ és állami gazdasági vezetőknek a tanács bürokrataival összefonódott maffiája) még teljes hatalmat élvez, s kiszolgáltatottságban, megfélemlítésben tartja a lakosságot. Elmondom, ki vagyok, honnan jöttem, milyen terveim vannak a környezetvédelmet illetően általában, meg a drávai vízlépcsőt illetően specifikusan. Hallgatnak, figyelnek, de látom, nem nagyon érdekli őket. Amikor aztán áttérek arra, hogy mit is tennék a somogyi gondokat meg az ország gazdaságát illetően, akkor kezdenek felélnékelni, s mikor a földtulajdon jövőjére térek, érzem, hogy szikrázik a levegő az elfojtott érzelmektől.

A tulajdon-kérdésben én a türelmes, megfontolt haladást javaslom a magántulajdon felé. Elmondom, hogy a magánszektorra kell növelni, támogatni, elvégre az ma is egészséges, életképes, hisz az ország munkaalkalmainak 5%-val letermeli a javak 33%-át. Javaslom, hogy csökkentjük ennek a szektornak az

adóját, mert az a szorgalmat, a vállalkozó kedvet bünteti, pedig ha az egyén gyűjt, attól csak a nemzetnek lesz több vagyona... Rajta hát, szüljünk minden nap több és több kapitalizmust! Jelszvaunk: „Segíts magadon, Isten is megsegít”, másszóval dolgozz, gyűjts, s a jövőben nem vesszük el azt, ami a tiéd, mert megtanultuk, hogy aminek nincs gazdája, az senkié!

Kié legyen a föld, a lakás, az üzem?

Csodálkozva, szinte ijedten néznek a parasztok, mikor elmondom, hogy nem a TSZ-é a föld, nem a tanácsé vagy az állami vállalat igazgatójé az épület vagy a gyár. A földet 1947-ben az állam ellopta valódi tulajdonosaitól, s így a TSZ-ek és tanácsok csak orvgazdák, a lopott tulajdon jogtalan bitorlói. Ez a tulajdon népünk munkájának, áldozatának gyümölcse, nem engedhetjük, hogy azt orvgazdák, önnön gazdagodásukra elkótyavetyéljék! Vörösödnék a nyakak, villognak a szemek, mikor arról beszélek, hogy a Ganz gyárat tíz New York-i lakás árának lefizetése ellenében adták el, vagy amikor arra hozok példát, hogy egy tanácselnök 90000 forintért (\$1000) vásárolt a tanácstól lakást.

Azt követelem, hogy a tulajdont adják vissza a törvényes tulajdonosnak, vagy annak örökösének, s ha ilyen nem létezik, úgy csak a valódi, piaci áron adhasák azt el, kötelező sajtónyilvánosság és bírósági vétőjog mellett, s a befolyt árat kapja meg a választások után létrejövő új önkormányzat, vagy állami tulajdon esetén a Magyar Nemzeti Bank. Különösen a föld tulajdonjogának visszaadása eredményez nagy vitákat. A helyi kiskirályok, a TSZ elnökök ellene vannak, mert féltik kiváltságos helyzetüket, a pártok többsége ellene van, mert attól fél, hogy a régi tulajdonosok nem művelnék meg a földet, s a kialakuló föld-spekuláció miatt csökkenne a mezőgazdasági termelés. Az is aggasztja a pártokat, hogy az elmúlt 42 év alatt többször is tulajdonost cseréltek a földek, épületek, s így rendkívül nehéz lenne igazságot tenni úgy, hogy az eredeti tulajdonos se károsodjon, de az orvgazdaktól már törvényesen vásárló új tulajdonos sem.

Az én álláspontom a kisgazdákétól is különbözik, mert tagadom, hogy a tulajdon kérdése pár hónap alatt rendezhető lenne, s abban sem értek egyet, hogy csak az eredeti tulajdonos jogait kell védeni. En bizony nem adnám vissza a nagyüzemeket, s a 200 hold feletti földeket eredeti tulajdonosaiknak, s a korábbi nagybirtokok földjeiből juttatnék a földnélküli TSZ-parasztágnak is, kik ugyan földet talán nem vittek a TSZ-be, de az elmúlt 42 évben művelték azt. En bizony pár hónapos rendezés helyett több éves, lassú és gondosan törvényes folyamatot ajánlok, elvégre maga a háború utáni földosztás is olyan rendetlenül met végbe, hogy a földtulajdonok pontos helye, mérete, ma sehol sincs feljegyezve. így a földtörvény megszületése után létre

kell hozni egy földbírószágot, mely fegyelmezett türelemmel és szakértelemmel felülvizsgálja az egyedi eseteket. Abban is különbözik véleményem a kisgazdákétól, hogy szerintem olyan esetben, amikor pl. az eredeti tulajdon egy balaton parti földterület, melyet az orgazda (TSZ, tanács, stb.) később magán-személyeknek már „törvényesen” adott el, a terület, s az esetleg azóta épült épületek ne kerüljenek az eredeti tulajdonos birtokába. A helyes eljárás az ilyen esetekben szerintem az, hogy a bíróság mérlegelje a specifikus körülményeket, s döntsön arról, hogy az új tulajdonos valós áron vásárolta-e az orgazdától? A jogi eljárás különben azonos a lopott áruk újraeladására vonatkozó törvényekkel; tehát a tulajdon azt illeti, akitől azt eredetileg ellopták, míg az új tulajdonosnak kétféle kártérítés is járhat: természetesen a bíróság kötelezni fogja az orgazdát, hogy a felvett árat kamatostól térítse meg, s kötelezni fogja az eredeti tulajdonost is, hogy kárpótolja (pénzben vagy a tulajdon egy részével) az új tulajdonost a példaként említett területen épített épület áráért.

Nem könnyű dolog a demokrácia

Nem szívesen hallják hallgatóim ezt a komplikált szöveget, mert ők azt remélték, hogy március 25-én rászavaznak a kisgazdákra, aztán áprilisban már vehetnek is apáik, nagyapáik földjébe, ott, és úgy, ahogy azt 42 évvel ezelőtt tették. Persze a többi párt tagjai sem örülnek ennek a véleménynek, mert ők viszont úgy gondolkoznak, hogy a jelenből kell kiindulni, nem 1947-ből, s ne a tulajdonjog, hanem az állam döntse el, hogy ki kapja vissza a földjét. Ezt a véleményt persze főleg a városi lakosság osztja, mert nekik lenne a legkényelmetlenebb, ha jelentkezne a balatoni nyaraló telkének vagy a tanácstól szerzett lakásnak eredeti tulajdonosa.

A tulajdonjoggal kapcsolatos többi kérdésben már sokkal nagyobb az egyetértés. Bólogatnak a parasztok, mikor azt javaslom, hogy a magánszektort támogassuk olcsó és hosszúlejáratú hitelekkel, hogy legyen pénz az új farmok modernizálására. Bólogatnak arra is, hogy a jelenlegi, 10% alatti részesedés helyett kapja a magánszektor az állam által nyújtott hitelek 50%-át. Akkor viszont felszaladnak a szemöldökök, amikor azt kívánom, hogy e kölcsönöket csak óvadék, zálog ellenében adjuk, hogy a rosszul sikerült befektetés esetén ne csak a bank, de a vállalkozó vagyona is elveszen. Elmondom azt is, hogy eleinte nem lesz elég pénze az 5%-nyi magánszektornak, hogy felvásárolja a valós áron a 95%-nyi állami szektort, még akkor sem, ha kölcsönt kap, s ezért az átmeneti időben sok magánbérletre kell számítani.

Sok szó esik a mai hatalmasságokról is. Elmondom, hogy szerintem az új szabad parlament fő ellenfele a monopolhelyzetű állami szektor lesz, s ezért első feladatunk az lesz, hogy letörjük ezeknek a kiskirályoknak, vörös báróknak a hatalmát. Feszengenek a székeiken a TSZ- és tanácselnökök, amikor elmondom, hogy hatalmukat fizetésük korlátozásával fogjuk letörni. Követelem, hogy amikor egy állami vállalat vagy TSZ tönkremegy, az első munkanélküli annak igazgatója vagy elnöke legyen. Azt is felvetem, hogy mivel az állami vállalat igaz-

gatója nem a maga, hanem a nép pénzét költi, ezért se fizetése, se prémiuma ne lehessen a munkásoké-
nak többszöröse.

A stabilizációs műtét

A választói gyűlések légkörét elég nehéz kézben tartani. Mindig akad a jelenlevők közt olyan, aki kérdés helyett az élettörténetét szeretné elmesélni, vagy csak panaszkodni, önmaga iránt szimpátiát ébresztetni kíván. Van, akit egyik vagy másik ellenpárt küldött oda, hogy egy-két jól időzített megjegyzéssel bizalmatlanságot keltsen irántam. Ott vannak aztán a helyi hatalmasságok, TSZ- és tanácselnökök, akiknek már pusztán a jelenléte is megfélemlíti, elhallgattatja a megjelenteket. Még Tömösváry Tiborral, az itteni környezetvédők elnökével is baj van, mert nagyon szeret szerepelni, a hangját, véleményét hallatni, s gyakran olyan helyzet alakul ki, amikor már nem világos, hogy ki a jelölt, én avagy ő? Ezekhez a zavaró körülményekhez hozzájárul, hogy az emberek késve érkeznek, beszélgetnek, ki-be járkálnak, s bizony nehéz ilyen zavaros légkörben olyan komplex kérdésekről beszélni, mint amilyen a „stabilizációs műtét”.

A gazdasági helyzet rendbehozásához, az infláció megfékezéséhez ugyanis szerintem egy gyors műtetre van szükség. Mint minden operációnál, így ennél is az első, szükségszerű lépés az, hogy a beteg (a nemzet) megértse, hogy mi célt is szolgál a műtét, mit fog tapasztalni az operáció alatt, s mi lesz annak valószínű kimenetele. Ezt a stabilizációs műtétet is igyekszem ezeken a zavaros kis gyűléseken ismertetni. Először azt fejtegetem, hogy szükséges az egyszeri és határozott beavatkozás, mert a gazdasági életben minden összefügg, nem lehet azokat külön-külön változtatgatni, így pl. ha az államnak több a kiadása, mint a bevétele, tehát ha nincs költségvetési egyensúly, akkor elszabadul az infláció. Az infláció aztán nem csak a nyugdíjból és családi pótlékból élők életét teszi tönkre, de elértekteleníti az adókból befolyó állami bevételt is, meg az állandó változással értelmetlenné teszi az árakat is. Az infláció másik hatása az, hogy a fizetéses alkalmazott azzal, hogy kiköveteli fizetésének az inflációval lépést tartó emelkedését, maga is gyorsítja, s idővel megállíthatatlanná teszi az inflációs folyamatot.

Ezért a stabilizációs operáció első lépéseként olyan törvényt javaslom, mely egyszerűen megtiltja a kormánynak a fedezet nélküli pénz nyomását, s így lehetetlenné teszi, hogy többet költsön, mint amennyi a bevétele. Ebben a stabilizációs csomagban egyben adóreformot is javaslom. A jelenlegi adókulcs bünteti a szorgalmat, a két állásban dolgozót, ma svéd adók sújtják a kis magyar béreket, s ez elveszi a vállalkozói kedvet. Márpedig ha leáll az ország termelése, akkor megszűnik az adóalap is. Így én a munkások, szorgalomhoz kedvet nyújtó csökkentését szorgalmazom a progresszív adónak. A stabilizációs csomag harmadik összetevője az állami kiadások drasztikus csökkentése. A magyar GNP 90 milliárd dollár körül mozog, tehát az egy főre eső GNP \$8000 körül van. Az egy főre eső kereset viszont alig éri el az évi \$1500-at. Így az állam \$6500-at költ egyéb, főként haszontalan célokra. Ilyen kiadások a mesterséges ártámogatások, a deficités vál-

lalatok támogatása, a KGST kereskedelem sok területe, a Jamburg-Tengiz-i, Bős-i, Gyurgyevác-i nagyberuházások, s a vízfejű és impotens állami bürokrácia fenntartása.

Mire költsük a megtakarítást?

A fent ismertetett stabilizációs csomagterv felszabadítaná az egy főre eső \$6500 (kb. félmillió forint) nagy részét a magánszektor, a szegények, a munkanélküliek, az új szakmát tanulók támogatására, tehát biztosítaná a rendszerváltás anyagi alapjait. Mivel a mai létminimum havi 4300 forint körül van, tervemnek része, hogy a minimális nyugdíjat ennek másfélszeresében szabjuk meg.

A stabilizációs csomagterv másik fontos összetevője a forintnak a magánpiacon való azonnali konvertibilissá tétele, másszóval a fekete piac árfolyamainak, mint a valuta árfolyamok valódi mutatóinak azonnali elfogadása. Ennek a lépésnek eredményeként kialakulnak majd a valódi árak: nem lesz olcsóbb az élelmiszer Sopronban, mint Burgenlandban, nem lesz olcsóbb az elektronika a Mariahilferstrasse-n, mint a Váci utcában, s nem lesz olcsóbb a cement Somogyban, mint Jugoszláviában. Így kialakulnak a valódi árak, megszűnik a fekete piac, s újra befolyik a forgalmi adó az államkasszába. Nem kell félnünk ettől a hirtelen változástól, mert az a gyors gyógyulás jele, s erre van szükség, hogy újra az élre lépjünk, hogy megelőzzük a cseheket és németeket, hogy bizalommal és gyorsan meginduljon a nyugati tőke beáramlása.

Amikor aztán kialakult a valódi árrendszer, akkor, és csak akkor fogjuk tudni, hogy melyik vállalat vesztéses. Ezeket azonnal le fogjuk állítani, mégpedig úgy, hogy az első munkanélküli az illető vállalat vagy TSZ vezetője lesz. Ez a gyors átalakulási folyamat a gyógyulást szolgálja, s a természet példájából is tudjuk, hogy a fejlődés mindig a teremtő rombolás talajából indul el, nem kell félni attól, hogy szétesik, elkorhad az, ami már nem életképes, mert abból nő majd fel az új, a modern, a versenyképes társadalom.

Ma még a magánkézből felgyűlt pénz csak fűti az inflációt, vagy Bécsben elkölve az osztrák gazdaságot segíti. Amikor viszont egyensúlyba került már az államháztartás, visszaszorított az infláció és kialakultak a valódi árak, akkor a magánkézből levő pénz itthon marad, s elkezdi felvásárolni az állami tulajdont. Ezzel aztán egyre növeli majd a társadalom termelékeny szektorát, a magánszektorát.

Miként adjuk meg a nemzeti tartozást?

A csődbe jutott kommunisták, Kádár, Grósz, majd Németh, úgy hosszabbították hatalmukat, hogy nyugati kölcsönöket vettek fel. Még 1989-ben is emelkedett az ország tartozása, s ma már meghaladja a 21 milliárd dollárt. Kevés vigaszt nyújt, hogy a KGST országok viszont nekünk tartoznak úgy 6 milliárd dollárral, mert ezt a tartozást nem képesek megadni. Így az egy főre eső nemzeti tartozás \$2000 körül van, s az erre fizetett évi kamat (3-4 milliárd dollár) eléri, sőt néha meghaladja az ország teljes valuta-bevételét.

Nézzük, mi a helyzet az Egyesült Államokban. Itt az egy főre eső nemzeti tartozás \$16 000 körül van,

ami még munkaórában számolva is meghaladja az egy főre eső magyar tartozást. Mégis, az Egyesült Államok esetében a nemzeti tartozás létezése nem bénítja meg a közgazdaságot, másszóval nem tragikus kihatású. Mi ennek az oka? Az, hogy az Egyesült Államok kormánya nagy részben saját polgárainak tartozik, s így a tartozásért fizetett kamatok nagyrésze szintén amerikai állampolgárokat gazdagít. Így az USA adóalapjából kifizetett kamatok csak a szorgalmas, takarékos és hazafias (nemzeti kötvényeket vásárló) amerikai polgárokat gazdagítja.

Magyarországon viszont egészen más a helyzet. A mi általunk fizetett kamatok mind külföldre mennek, kemény valutában, s tönkreteszik az országot. Persze a megoldás is kézenfekvő: honosítani kell a nemzeti tartozást! Másszóval, a forint konvertibilissá tétele után azonnal fel kell ajánlani minden magyar állampolgárnak, hogy vásárolhat állami kötvényt, s e kötvényekért ugyanolyan magas kamatot kell nekik fizetni (az akkor már kemény valutában), mint ma fizetünk az idegen bankoknak. Ha ez akkor történik, amikor a stabilizációs műtét már megállította az inflációt, s amikor már helyén van a nép bizalmát élvező erős kormány, úgy a nemzeti kötvényeket felvásárolja a lakásra, kocsi- vagy másra gyűjtő nép (elvégre a kamatos kamatok miatt pénze kemény valutában duplázódik 3-4 év alatt), s így megindul a nemzeti tartozás honosítása, s visszaszorul az országot fojtogató kamatkiráramlás.

A stabilizációs operáció sikeréhez szükséges az ügyintézés felgyorsítása is. Az egész országra jellemző az a kép, ami a postán fogadja az embert, ahol 5-6 tisztviselő unatkozik, magánügyeit intézi a telefonon, s általában úgy csinál, mintha nem rá tartozna, hogy közben sorban állnak az emberek a levélfeladás vagy a telefonálás ablakainál. Eszükbe se jut, hogy lehetne úgy is, hogy minden ablaknál elintézzék minden postai ügyet, s teszik ezt gyorsan, udvariasan. Persze ez nem csak a postán van így, de a bankban, a tanácsnál, mindenütt. Ezért a stabilizációs csomagterv részeként javaslom, hogy minden, a munkáját elhanyagoló vagy packázó hivatalnokot minden állampolgár feljelenthessen, s az ügyet a helyi bíróság azonnal tárgyalja, s bűnösség kimondása esetén először pénzbírság, majd állásvesztés legyen a büntetés. Ide tartozik az is, hogy az irodák nyitvatartási idejét úgy kell megváltoztatni, hogy akkor álljanak rendelkezésre, amikor az emberek ráérnek (este, hétfégen), hogy így munkaidőben nyugodtan dolgozhasanak az emberek, s ne magánügyeiket intézzék ilyenkor.

Király Béla kampányirodája

Szardán, febr. 28-án benézünk Béla bácsihoz, az „Április 4” névre hallgató utca 12-es számú házába, h^ogy egy kicsit egyeztessük terveinket. Béla bácsi energikus, vidám, s korát meghazudtoló lendülettel folytatja a választási harcot. A bérelt lakásból alakított főhadiszállás tele van nyomtatvánnyal, teraszáról az utcára néznek a választási plakátok, s lobog a magyar zászló. Az irodán belül egy csinos titkárnő kávéhoz, az SZDSZ/FIDESZ fiataljai borítékokat tömnek, szól a telefon, s már szerelik be a FAX masinát is. Béla bácsi elmeséli, hogy gyakran találkozik politikai

szabotázzsal, hogy a régi apparátus itt még teljesen a helyén van, s mesél arról is, hogy mennyi gondja volt a megbízhatatlan, s a helyi oligarchia befolyása alatt levő nyomdákkal, újságkiadókkal, s egyéb hivatalokkal.

A kommunisták mellett (akik itt MSZMP, MSZP, Agrár Koalíció, Népfront, Néppárt, illetve „független jelölt” köntösben jelentkeznek) támadják Béla bácsit a nyilasok is, akiket itt Szabadság Pártnak titulálnak. Persze annak ellenére, hogy a gyűléseken provokálják, s plakátjaira horogkeresztet rajzolnak itt-ott, azért az ő győzelme biztosított, mert támogatja jelölését az SZDSZ, a FIDESZ, az MDF, s persze én is, a Zöld Párt részéről. Béla bácsi megígéri, hogy vasárnap, március 4-én eljön Barcsra, s felszólal az én jelölésem mellett. Este Darányban tartok gyűlést, majd egy rövid éjszakai pihenés után, március elsején már reggel ötkor indulok Pestre, mert aznap délben érkezik feleségem, őt kell felszednem a repülőtéren.

Tanulva a korábbi kényelmetlenségből, most az első osztályra veszek jegyet, ami Kaposvár-Budapest között 320 forint. Így tágasabb az ülés, kényelmesebb az út, de azért bizony fáradt vagyok, amikor reggel kilenc után beállítok öcsémekhez. Ott elintézek pár telefont, majd nagy meglepetésemre beállít Fischer Tibor, az angol *Daily Telegraph* budapesti tudósítója. Tibor volt az, aki a „Cry Hungary” c. TV filmet készítette velünk a forradalom 30. évfordulójára, s aki segítette Nagy Imre sírjának kérdését bevinni a nemzetközi köztudatba. Így aztán nagy örömmel beszélgetek el vele.

A Daily Telegraph cikke

Tibor az első nyugati újságíró, aki megtudta, hogy egy amerikai állampolgár (illetve kettős állampolgár) is indul a magyar választásokon, s gondolta, hogy ez talán érdeklí az angol olvasókat. Jól elbeszélgetünk, ő jegyzetel, én magyarázok, s közben szalad az idő. Így aztán együtt indulunk Márháért a repülőtérré, hogy így még teljesebb, pontosabb legyen az interjú. Az angol szóra (Tibor magyar apa fia, s magyar lányt vett feleségül, de magyarul rendesen nem tanult meg) felfigyel a villamos, földalatti, majd busz közönsége, musztrálják a Kossuth-címeres, kócsagtollas Bocskaykucsmámat, népi hímzésű síparkámat, s a velem beszélgető, háromnapos szakállú fiatalembert, majd napirendre térnek e felett is, elvégre 1-2 ezer újságírót várnak a választásra.

Mártha nagyjából időben befut, s taxin megyünk Halásztelekre, hol szülei élnek. Gyorsan beszámol az otthoni eseményekről, arról, hogy Jerry \$400-at kért a házvigyázásra, hogy a gyerekek, kutyák jól vannak, hogy klienseim közül már megint nem fizetett senki, hogy Schulze Jancsiék megölték 30. házassági évfordulójukat, s hogy Seant, Betsy férjét lehet, hogy kiküldi a connecticuti kábel TV, hogy csináljon felvételeket a „választási küzdelmemről”. Tibor bácsiéknál nagyot eszünk-alszunk, behozom a rövid éjszakát.

Pénteken küldök egy FAX-ot kislányomnak, hogy értesítse a televíziós Seant: hol és mikor vagyok elérhető. A 100 másodperces FAX majdnem ezer forintba kerül a Duna-Penta szállóban. Felháborító ez a kapzsi harácsolás, mert a postán egynegyede lett vol-

na. Na jó, hát megint tanultunk valamit! Mártha csomagjait beadjuk a Déli Pályaudvar csomagmegőrzőjébe, s elmegyünk a tegnap megoperált öcsémet meglátogatni a kórházba. Andris jól van, a gerincsérv operáció jól sikerült, megszűnt lábában a zsbasztó fájdalom. Andristól visszamegyünk a vonatállomásra, s déli fél kettőkor elindul velünk a vonat vissza Kaposvárra. Megint első osztályú jegyet vetünk, így elég kényelmes az út, melynek végén megint ott vár Tibor, s visz az IBUSZ lakásra.

Szepi bácsi a választópolgár

Péntek este Szulokra megyünk, éppen megfürdünk, s már lehet is indulni. A Somogy Természetvédelmi Szervezet fiataljai kitettek pár plakátot, meg Béla bácsi hangos-bemondó kocsijával is körbejárták a falut mielőtt mi odaértünk. Szulok sváb falu, s így többet szenvedtek, mint a magyar falvak. A háború után több mint 2000 személy lakta az óriási, gazdag portákból álló falut, míg ma alig 900 lakosa maradt. A házakat negyven éve nem tatarozták, alig van háziállat, leromlott, elöregedett a falu. A háború után Németországba kitelepített emberek még mindig haza-hazajárnak Szulokra, emlegetik a régi szép időket, amikor még világmárka volt a szuloki dohány, s egyik-másik még küld is egy használt traktort, vagy más kiegészítést a rokonságnak.

A falut egyszer megfélemlítette a kitelepítés, aztán a padlásokat lesöprő beszolgáltatás, majd az erőszakos kolhozosítás. Ennek hatására az emberek semmiben nem vesznek részt, semmilyen szervezkedést nem támogatnak, csak ülnek otthon, s várnak, mert tudják, hogy abból nem lehet baj. Így aztán nem is csodálkozom, hogy gyűlésünkre csak ketten jönnek el, a 76 éves kordnadrágos, csizmás Szepi bácsi, s egy 68 éves gazda. Ez volt képviselőjelölti pályafutásom legkisebb hallgatósága (mi a Zöld Párt képviselőjében kétszer annyian voltunk, mint ők), de ez volt életem egyik legkellemesebb estéje is, mert nem én beszéltem, hanem hagytam, hogy a két Öreg meséljen az életéről, mondja el a bánatát. Szepi bácsi már nem kérné vissza a földjét, túl gyengének érzi magát a földmunkára, s arra sem számít, hogy nagyatádi orvos fiának családjából valaki hazajöjjön földművesnek. A 68 éves gazda még elég erőt érez arra, hogy újból nekivágjon. Tetszik neki a gondolat, hogy kiegészítő gyárat építsünk Somogyban, csak azon panaszkodik, hogy a nyugatnémet vadászok kedvéért túlszaporodott vadállománytönkreteszi a háztájiját.

Nincs pénz

Hazafelé egész úton azon panaszkodik Tibor, hogy semmire sincs pénz. Az államtól egy képviselő összesen 25 000 forintot kap a választásra, míg egy tank benzin ezer forint (s az el is fogy egy nap alatt, ahogy járjuk a távoli falvakat), egy plakát 1500 példányban 90000 forint, egy újsághirdetés (a komcsik kezében levő egyetlen lapban, a *Somogy Népe-ben*) 30 000 forint. Persze Tibor mindezt azért mondja, mert azt reméli, hogy saját pénzem fogom a választásra költeni. Én viszont annyira megundurodtam az Amerikában látott olyan kampányoktól, ahol a politikai pénzével akar szavazatokat vásárolni, hogy egy

fillért sem vagyok hajlandó arra költeni, hogy engem megválasszanak. Ez el is keseríti Tibort, látszik, hogy erre nem számított!

Másik elképzelése sem látszik működni, ugyanis a World Wildlife Fund európai társelnöke megígérte neki, hogy kifizeti a plakátokat, s most kezd ő is visszatáncolni. Így aztán se plakát, se hirdetés; nem valószínű, hogy a két Szepi bácsi szavazata elég lesz az állampárt jól olajozott gépezete ellen. Megígérem Tibornak, hogy megkérdezem Egri Gyurkát a Sarlós András (Andrew) által alapított, s Mark Palmer US nagykövet által irányított Közép-Európai Beruházási Társaság budapesti képviselőjét (s egyben kedves barátomat, s a *Népszava* íróját), hogy tudnának-e segíteni? Hasonló megfontolással küldök egy FAX-ot az Environmental Policy Institute alelnökének, dr. Brent Blackweldernek is Washingtonba, hátha hajlandó lesz segíteni.

A laktanya nincs rajta a térképen

Március 3-án, szombaton elhatározzuk, hogy keresünk egy teniszpályát. Szeles, borús a nap. Kaposvári térképünk szerint tíz pernyi sétára van tőlünk egy pálya, elindulunk irányában. Már fél órája megyünk, amikor kezdem belátni, hogy a térképet enyhén szólva nagyvonalúan rajzolták. Így pl. lefelejtettek róla egy több kilométeres, kerítéssel körülvett laktanyát, s ami tíz percnél látszott, az legalább egyórás gyaloglás lett volna. A szélről jól áthűlve, végül felkérezkedünk egy buszra, s visszadöcögünk a városba. A sofőr újabb tanácsokkal látott el arra vonatkozóan, hogy hol is találunk pályát, de ott sem volt sok szerencsénk.

Hosszas tekergés után megtaláltuk ugyan az említett helyet, de a pályát magas drótkerítés övezte, s a kapu zárva volt. Mikor végre felfedeztünk egy lyukat a dróton, akkor további meglepetések értek. A pálya feleakkora volt, mint a rendes méretűek, a lehengetetlen salak olyan puha, mint a toll, s így a rászó labda nem pattant rajta, hanem csak beleragadt, mint a krumplipürébe. Ami még érdekesebbé tette ezt a pályát, az az volt, hogy a vonalakat nem a salakra festették, hanem betonból öntötték ki. Így ha a vonalra esett a labda, felpattant az égbe, míg ha a salakra esett, eltűnt, mint egy vakond. Hát szórakoztunk egy darabig, aztán feladtuk a teniszezés reményét arra a napra.

Este elmentünk a Csíky Gergely nevét viselő, jóhírű kaposvári színházba, ahol Orwell „Állatfarm”-ját adták. Elvittük Tibor feleségét, Katát is, aki kislánnyal egykorú (1961-es születésű). De míg Cica még teljesen olyan, mint egy kislány, addig Kató, akinek nagyobbik fia, Máté már hatéves, s aki teljes állásban dolgozik (mint tornatanár), s e mellett látja el a gyerekeket és a háztartást, szóval ő bizony már nem kislánnyos. A darabot Eörsi István fordította, s úgy a fordítás, mint a rendezés kitűnő volt. A színészek között is sok volt a jó alakítás, így pl. Bandinak (a lónak) alakját soha nem fogom elfelejteni. A darab persze a kommunizmus allegorikus története, s így annak politikai mondanivalóját is értékelte a színházat megtöltő, fiatal és jól öltözött közönség. A jegyet a helyi SZDSZ vezető protekciójával kaptuk 110 forintos egységárban. Egyetlen kifogásunk az volt a különben

nagyon kellemes estével kapcsolatban, hogy a darab három órás volt, s ez fenekünket is megviselte, meg a vacsorát is elszalasztottuk miatta, ugyanis Kaposváron este tízkor már nem lehet vacsorázni.

TV Vesén, Király Béla Barcson

Vasárnap Vesére mentünk, ahol az egyik magánháznál működik egy kis helyi TV adó. Csak a faluban tudják fogni, s nekem persze mindjárt Erdély jutott az eszembe, ahol pont ilyenre lenne szükség ahhoz, hogy a magyarság gyorsan szerveződhessen, tájékoztatáshoz jusson, s így védekezni tudjon az ébredező vasgárdisták meg a sovíniszta megszállottak ellen. Ezen a kis adón élő adásban beszélgettünk a Zöld Párt programjáról, terveiről, aztán mentünk tovább, Barcsra.

A szép Kultúrházban tegnap volt az SZDSZ választási gyűlése, még fent vannak a plakátok, díszítések. Engem nem zavar, hogy az ő jelöltjük képe néz rám mindenhol, elvégre nekünk nincsenek is plakátjaink, legalább így látszik, hogy választás van. Ide meghívták a körzet összes képviselőjelöltjét, akik az alábbiak:

Bakos József, Szociáldemokrata Párt
Beké László, Magyar Szocialista Párt (mi MASZOP-nak becézzük ezeket a reformkomcsikat)
Horváth Ferenc, Hazafias Választási Koalíció
Koszorú József, Vállalkozók Pártja
Lipták Béla, Zöld Párt
Magyar Kálmán, Somogyi Keresztény Koalíció
Nagybocskai Tamás, Magyar Demokrata Fórum
Orzsi Zoltán, Szabad Demokraták Szövetsége
Sipos Imre, Független Kisgazda Párt
Solti Pálné, Szabadság Párt
Szabó Mária, Fiatal Demokraták Szövetsége
Visnyei Sándor, Agrár Szövetség (ez a „vörös grófok” pártja, ide tartozik a vidéki oligarchia, a TSZ-elnökök és állami vállalati igazgatók)

Ajelöltek közül öten jöttek el, itt van a szocdemek, a Szabadság Párt, a FIDESZ és az Agrár Szövetség jelöltje, no meg én. A két hölgy nem hajlandó kiülni közénk az előadói asztalhoz. A húszéves FIDESZ-es kislány talán azért, mert túl fiatal, s fél a feladattól, az úgynevezett Szabadság Párt jelöltje pedig azért nem, mert hát nekik más terveik vannak! Winkler Ferit, egy fiatal néprajzost választjuk meg vitavezetőnek, aki aztán kiültet négyünket (Király Béla bácsival) az előadói asztalhoz, s megkezdődik a gyűlés.

Elsőnek Béla bácsi mond rólam kiérdemeletlen meleg szavakat, aztán bemutatkozunk mi hárman, jelöltek. Aztán megkezdődnek a hozzászólások.

Bemutatkozik a Szabadság Párt

A terem második széksorában feszült arcú, furcsa emberek ülnek. Itt ül Solti Pálné, a Szabadság Párt jelöltje az itteni, somogyi hatodik körzetben, itt a zavaros tekintetű Keszericze Károly, aki szintén a Szabadság Párt jelöltje, de másik körzetben, itt ül Solti Pál, volt pufajkás, tehát munkásör helybeli orvos, meg még néhány hasonló személy. Ugyan Béla bácsi csak engem bemutatni jött el, s ugyan ő nem is ennek a

körzetnek a jelöltje, mégis, a fórum házirendjét felrúgva, a Szabadság Párt emberei mind rá koncentrálnak.

Az elhízott orvos, miközben büszkén vállalja munkásór múltját, köpönyegforgatónak, karrieristának nevezi a nyilasok és kommunisták által egyaránt halálra ítélt főparancsnokát a Nemzetőrségnek. A remegő szájszélű és fanatikusan villogó szemű Kesze-ricze Károly (akiről az a hír járja, hogy az MDF-nél kezdte politikai pályafutását, míg ott az állandóan marakodót valaki fel nem pofozta, s így jutott szegény ebbe a „pártba”) szólal fel legközelebb. Az ő politikai programja összesen annyiból áll, hogy mint a piaci légy, követi Király Bélát, s szemtelen pocskondiázásával igyekszik magának „nevet” szerezni. Béla bácsi (meg a közönség is) dermedten hallgatja ezeket a destruktív hazugságokat, aztán 78 évét meghazudtoló lendülettel felugrik, kiereszti a hangját, rámutat nagy mancsával az éppen megint ágáló, pufajkás léte-re nyilaslak hangzó orvosra, s csak ennyit mond: „Leülni!” A dagadt kis emberke mint ijedt collstokk csuklik össze, Béla bácsi pedig felolvass néhány levelet, melyekben az elhangzottak stílusában az ő életét fenyegetik a szerzők. „Mit gondolnak, kiknek dolgoznak ezek az névtelen levélírók?” — kérdezi a hallgatót, majd figyelmeztet arra, hogy itt most nem ő

a téma.

Ezzel a teremben nagyjából helyreáll a rend, de azért én még szükségét érzem, hogy mielőtt programomat ismertetném, bemutassam a valódi Király Bélát, a professzort, aki 68 kötet kiadásával harcolt azért, hogy megjavítsa hírünket a világban, hogy lemossa népünk nevéből a gyalázatot. Azt is elmondom, hogy most kis népünk minden tagjának össze kell fogni, ki kell rekesztenünk magunk közül a gyűlöletkeltőket, az uszítókat. Szükségünk van minden magyarra ebben a hazában, s el kell fogadnunk mindenkit magyarnak, aki annak tartja magát. Nem szabad engednünk a széthúzásnak, fogcsikorgatva is szeretnünk kell egymást, minden magyart, a zsidó magyart is, a cigány magyart is és a volt kommunista magyart is. Megbékélésre, bizalomra, optimizmusra van szükségünk, mert csak így tudjuk visszatolni szegény, sokat szenvedett hazánkat Európába.

A hosszú vita után leülök a pécsi rádió meg a *Dátum* c.napló riporterével interjút csinálni, a számomra rendkívül szimpatikus szocdem képviselő programját aláírom, mert ezt kéri, a FIDESZ-eseknek megígérem, hogy küldök egy cikket a Gyurgyevác-Gyékenyes vízlépcsőről, s fáradtan indulunk vissza Kaposvárra.

AZ MVSZ VÁLASZTMÁNYÁNAK ÁLLÁSFOGLALÁSA

A Magyarok Világszövetsége Választmánya a rendelkezésére álló bizonyítékok alapján megállapítja, hogy a Romániába küldött könyvek, folyóiratok nem mindig érkeznek meg a címzettekhez. Legutóbb pl. 1990. június 1-én az ártándi közúti határátkelőnél a Máltai Szeretetszolgálat küldeményét csak részben engedték be. így több más kiadvány mellett magyar területre kellett visszaszállítani szövetségünk lapját, a Magyar Híreket, valamint az Erdélyi Magyarság című folyóiratot.

A Magyarok Világszövetsége a román hatóságok eljárását a magyar művelődési miniszter és a román kulturális miniszter között ez év februárjában létrejött megállapodás, továbbá a Helsinki Záróokmány rendelkezései megsértésének tartja.

Az európai szellemet és a magyar—román együttműködést súlyosan zavaró eljárás ellen a Magyarok Világszövetsége Választmánya a leghatározottabban tiltakozik és fölkéri a magyar kormányt, hogy tegye meg a szükséges lépéseket.

Budapest, 1990. június 23.

Éltető J. Lajos (Portland, OR):

A MAGTAROK VILÁGSZÖVETSÉGÉRŐL, GYŰLŐLŐINEK

Az MVSZ-t azért szidták és szidják Nyugaton akkora előszeretettel, mert ez volt az a magyarországi szervezet, amely hivatalosan foglalkozott a nyugati — és csak a nyugati — magyarokkal. Történelme ama három évtizedének a tisztázásával, amelyben az MVSZ a Kádár-kormány külügyminisztériumának volt a függvénye, egyelőre adósok azok, akik ezt a történelmet a legjobban megírhatnák; mindenesetre érdemes lenne sokmindent összegezni, mert hiába volt vörös posztó sokak szemében az MVSZ, valamint a keretébe tartozó Anyanyelvi Konferencia, a nyugati országokban élő magyarokkal fenntartott állandó kapcsolatai révén a hetvenes évektől kezdve először liberalizáló, majd reformáló, ha nem is egyenesen rendbontó szerepet játszott a magyarországi politikában. Szerényét, persze, csakis: nem szabad fontosságát eltúlozni, de lebecsülni sem, hiszen sokkal többet jelentettek még a leggyengébb nyugati kapcsolatok is otthon annak idején, mint azt nyugaton a legtöbben gondolták. Úgy is, mint tünet, de úgy is, mint tényező, az MVSZ-nek pusztán létezése s működése azt jelentette, hogy Magyarország nem süllyedt vissza az elszigeteltségnek arra a rákosista nivójára, amelyen az NDK, Románia, Bulgária, s 1968 után Csehszlovákia is megfeneklettek.

Én a hetvenes években kapcsolódtam be az MVSZ munkájába, az Anyanyelvi Konferencián keresztül. Először kíváncsi tartózkodással s némi aggodalommal, néha bosszúsággal vettem részt a munkában, később egyre nagyobb kedvvel, de volt egy-két olyan pillanat (pl. a pécsi konferencián), amikor majdnem hátat fordítottam az egésznek. Végül mindig úgy döntöttem: jobb, ha ott vagyunk, mintha nem vagyunk ott. Ma is úgy érzem, hogy ez a hozzáállás helyes volt. ...

1987-ben privátim felvettem annak gondolatát, hogy az MVSZ ünnepelje meg a következő évben fennállásának 50. évfordulóját. (A világszövetség elképzelése tkp. Amerikából indult ki, még a húszas években, amikor az AMSZ megszületett Buffalóban; ennek kapcsán rendezték Budapesten az első, 1929-es, majd 1938-ban a második, alakuló világkongresszust.) Először nem fogadták nagy lelkesedéssel az ötletet, elvégre ezzel elkerülhetetlenül Horthyékról kellett szépet mondani, Randé Jenő főtitkár azonban csendben keresztülvitte a tervet, s így 1988. szeptemberében megvolt a nyilvános ünnepély, a legméltóbb helyen, a Széchenyi könyvtárban (a királyi palotában), ahol a magyarországiak mellett én lettem a nyugati díszszónok. Beszédemet egy Horthy idézettel kezdtem, s egy javaslattal zártam. Hadd ismételjem itt meg röviden mindkettőt.

Horthy arra kérte a külföldi magyarokat, „ne tekintsek magukat a magyarság ezeréves fájáról lehullott leveleknek, amelyeket messze sodort a szél, hanem legyenek fajuknak csupán más talajba átültetett friss hajtásai, akiket a közös emlékek és a kultúra erős gyökérszállai fűznek ahhoz a régi

házához, amely ma inkább, mint valaha számít a hozzá ragaszkodók felvilágosító, támogató munkájára.” Ezzel a mondattal, mely számomra mindig is az MVSZ valódi céljait körvonalazta, bizonyára minden olvasónk egyetért. A tapintatosan fogalmazott, de akkor még radikálisnak nevezhető javaslat pedig így szól: „...a reformnak egyik legfontosabb pontja a készülő egyesülési törvény, amely autonóm közösségek létrejöttét fogja elősegíteni Magyarországon.... Kívánatos, hogy maga az MVSZ is valamivel nagyobb autonómiát élvezzen. Meggyőződésem, hogy sokkal többen csatlakoznának hozzánk, s hogy feladatainkat is jobban elláthatnánk, ha hiteles, nyíltan publikált alapszabály kormányozná a Szövetséget, az 1938-as szándéknak megfelelően. ... Ezért azt javasolom, hogy az Elnökség küldjön ki egy bizottságot, amelynek feladata egy új, korszerű, a nemzetközi szokásjognak s a magyar törvényeknek megfelelő alapszabály kidolgozása lenne. S mivel az alapszabályok szankcionálásához határozatképes testület kell, javasolom, hogy 1995-re hívjuk össze itt, Budapesten, a Magyarok III. Világkongresszusát.”

Az MVSZ átalakítását még aznap délután megtárgyalta a kibővített (akkor még) elnökség, amelynek gyűlésén először voltak jelen — Románia kivételével, természetesen — képviselők az összes szomszédos szocialista országból: Kárpátaljáról, Szlovákiából, Horvátországból, Szlovéniából. Azóta pedig minden megvalósult, vagy a megvalósulás felé halad, hála a magyarországi vezetőség bátor kiállításának (az átalakulás kezdetén még az MSZMP uralkodott), Randé Jenő diplomáciai szakavatottságának, valamint legújabbban az általános politikai változásoknak. Az MVSZ a külügyminisztériumtól elszakadt. Demokratikus alapszabálya van (amit legfennebb azért kell majd módosítani, mert bonyolultabbak a dolgok, mint ahogyan azt az ember előre elképzeleli). Az MVSZ bejegyzett társadalmi szervezet, a magyar törvényeknek megfelelően (amerikaiul: *non-profit Corporation*). A világkongresszust Pungor Ernő bizottsága javában szervezi, csak hogy előrehozták 1992-re. (Igazuk van: minél hamarabb, annál jobb, megfelelő előkészítéssel; én csak azért említettem '95-öt, mert a Budapest-Bécsi világkiállítással gondoltam összekapcsolhatónak. Ekkor azonban feltehetően minden szoba és terem foglalt lesz a Székesfővárosban.)

A nyugatiak ama kívánalmának is eleget tett a vezetőség, miszerint ha világszövetség, ám legyen utZdgszövetség. Az MVSZ ma már aktívan keresi a kapcsolatot az elcsatolt területekkel, Erdély érdekében is határozottan, nyíltan kiáll (*sub rosa* azelőtt is megpróbálta). Azóta csatlakozott hozzá a CSEMADOK, egyelőre szerződéses alapon (másképpen nem lehet még, főleg pénzügyi okokból), valamint a kárpátaljai magyarok szervezete; még Romániából is a Romániai Magyar Kisgazdapárt. (Pártokat, mint pártokat egyébként nem óhajtunk a tagságba felvenni.) Több nyugati szervezet is belépett, s tucatszámra kül- és belföldi egyének. (A tagdíj nem kevés: évente \$49 nyugatiaknak, 1000 Ft. hazaiaknak; nyugati társadalmi szervezeteknek \$290, hazaiaknak 10 000 Ft.; egyéb jogi személyeknek nyugatról \$950, magyarországiaknak 50 000 Ft.) Csatlakozott több társadalmi szervezet

mellett Budapest Főváros Tanácsa, valamint Csongrád, Borsod-Abaúj-Zemplén, Komárom-Esztergom, Szabolcs-Szatmár-Bereg, Hajdú-Bihar, Nógrád, Bács-Kiskun, és Baranya megyék tanácsa. Így a helyhatósági választások után is képviselve lesznek majd az MVSZ-ben országos, illetve nemzetközi magyar szinten vármegyék, városok. A tagtoborzás tulajdonképpen csak most kezdődik, magyarországi (és külföldi) vállalatokat is próbálunk az ügy támogatására megnyerni. Minden arra mutat, hogy a világtalálkozásra éltképes, demokratikus, hazai- és külföldi reprezentáns szervezetté izmosodik az MVSZ.

Az MVSZ elnöksége és választmánya ez év júniusában ülésezett. Tárgyalásainak minden részletére nem térhetek most ki, a napirend azonban a következő volt: 1) Világtalálkozás; 2) Beszámoló a *Magyar Hírek* helyzetéről, tervek a lap átalakítására; 3) Személyi kérdések; 4) Szervezeti kérdések. Ezekről, valamint anyagiokról tárgyalt azután két félnapon át az együttes ülés.

Most csak a 3. pontot említem, hiszen ez ma a kritikuskok szemében a legégetőbb kérdés. Randé Jenő nyugdíjazását kérte, valamint hogy az elnökség a magyar törvények értelmében kötelező hathónapos felmondási terminus alól mentse fel. Ez megtörtént, köszönettel és dicsérettel az elnökség részéről azért a kiváló munkáért, amelyet a távozó főtitkár az MVSZ átszervezésének érdekében végzett. Helyére az elnökség Nt. Komlós Attilát jelölte a választmánynak az ideiglenes főtitkári posztra, akit az meg is szavazott. Komlós az 1991. derekán megtartandó rendkívüli közgyűlésig adminisztrálja az MVSZ-t, amikor további szolgálatát jóváhagyja a tagság, illetve — ismét csak ideiglenes, az 1992-es rendes közgyűlésig szolgáló — utódjáról gondoskodik. (Mindez a kellőnél komplikáltabb, de közgyűlésre kötelez az alapszabály, s ez így is helyes.) Bognár József esetében, aki évtizedek óta elnöke az MVSZ-nek, s akinek a munkásságáért szintén köszönetet mondott az elnökség, kompromisszum született, amit a gyűlésről készített jegyzőkönyv így foglal össze: „Bognár József elnök a főtitkár nyugdíjavonulási szándékával kapcsolatban bejelenti, szükségesen tartja, hogy megfelelő időpontban változás következzen be az elnöki funkcióban is. Néhány hónapról lehet szó. Tisztában van azzal, hogy bizonyos fenntartás jelentkezik a nyugati magyarság részéről, helyesnek tartja, ha átadja a helyét.” A választmányi ülésen Bognár József másnap már precízebben fogalmazott: legkésőbb ez év végéig kéri felmentését. Szeptember körül azonban ismét összeül az elnökség, s a változás alighanem akkorra várható. Egyébként úgyszólván csak pro forma jelent ez valamit, hiszen elnököt csak a közgyűlés választhat, és Czine Mihály alelnök látja el valójában máris e funkciót. Tiszteletbeli elnöknek pedig Sütő Andrást kértük fel, aki örömmel — és örömmünkre — elfogadta e megtiszteltetést.

Összegezve ez annyi, hogy a jelenlegi elnökség és választmány saját mandátumát is ideiglenesnek látja, szerepét pedig abban, hogy addig vezesse a Szövetséget, amíg a közgyűlés által az alapszabály szerint megválasztott tisztviselőknek át nem adhatja a vezetést (s a vele járó felelősséget!). *Nóta bene*: az átmeneti időszakban is önkormányzó már az MVSZ; a

régi, 60-tagú elnökségből (személycserékkel) alakított választmány már második esztendeje demokratikusan cselekszik, pontos megfelelője az amerikai mintájú „board of directors”-nak, az új, nyolctagú elnökség pedig az „executive committee”-nek.

A Magyarok Világszövetsége a legjobb úton halad afelé, hogy az váljék belőle, aminek mindig is lennie kellett volna, s aminek többek között én mindig elképzeltem: szabad, összekötő kulturális és érdekvédő csúcsszervezetnek a világmagyarság szolgálatában. Remélem, minél többen csatlakoznak hozzá észak-amerikai magyarok és magyar szervezetek, s hogy hozzájuk illő és méltó szerepet vállalnak ezután nemcsak a Szövetség további fejlesztésében, hanem annak irányításában, nemzetközi magyar programjának kidolgozásában s megvalósításában is. Ha ez így lesz, akkor majd — mint kompromittáltnak tartott személy — boldogan vonulok vissza én is, abban a tudatban, hogy legjobb belátásom szerint becsülettel megtettem az MVSZ körül önként vállalt köteleységemet!

Komlós Attila önéletrajza

1947. február 4-én születtem a Pest megyei Tök községben, református kántortanító család harmadik gyermekeként. Középsikolai tanulmányaimat a budapesti Bolyai János Általános Fiúgimnáziumban folytattam, ott is érettségiztem. Közvetlen ezután felvételt nyertem a Budapesti Református Theológiai Akadémiára, ahová az akkorra már bennem kialakult, a magyarságot és az egyházat együtt látó hivatás szólított. Tanulmányaimat itt 1971-ben fejeztem be, 1972-ben szenteltek a Magyarországi Református Egyház lelképásztorává.

Első egyházi beosztásom alapján, 1971-ben egy akkor alapított tudományos intézetbe kerültem, a Felekezettudományi Intézetbe, melynek a keresztyén felekezetek, egyházak teológiai szempontok alapján végzett összehasonlító kutatása állott a középpontjában, különös tekintettel a római katolikus egyházra. Az itt végzett publikációs tevékenység, továbbá az egyház növekvő lehetőségei a tömegtájékoztató terén figyelmemet erre a területre, is ráirányította. 1972-73-ban elvégeztem a Magyar Újságírók Országos Szövetségének kétéves újságíró iskoláját. Ezt követően a tudományos intézetben folytatott munkámmal párhuzamosan részt vettem a *Theológiai Szemle* c. szakfolyóirat szerkesztésében. 1976-77-ben egy amerikai egyházi ösztöndíjat nyertem el, s ennek segítségével tanulmányokat folytattam az Egyesült Államokban, a Princetoni Theológiai Szemináriumban. Az angolszász világ egyik legjobb felsőoktatási intézményében eltöltött esztendő során a Master of Theology tudományos fokozatot szereztem meg nemzetközi egyházi kapcsolatok tárgykörében. Ezzel párhuzamosan előadásokat hallgattam a Princetoni Egyetem társadalompolitikai és tömegtájékoztató tárgykörében.

Hazatérve amerikai tanulmányi utamról a Magyarországi Református Egyház központjában, a Zsinati Irodán teljesítettem szolgálatot a külügyi osztályon, s ezzel párhuzamosan — saját kérésemre —

mintegy esztendőn át a Budapest-Baross téri Református Egyházközség lelkipásztora voltam. Ezt követően kapcsolódtam be fokozottabban is a nemzetközi egyházi életbe: 1978-tól a *Reformátusok Lapja* c. hetilaphoz kaptam beosztást, s egyben elláttam a genfi székhelyű Egyházak Világtanácsa magyarországi sajtótudósítói feladatkörét is. Részben az EAVT megbízásából, részben pedig egyházam felkérésére ezt követően rendszeresen utaztam külföldre, különböző nemzetközi egyházi rendezvényeken vettem részt mint közreműködő munkatárs, vagy mint egyházam küldöttje, 1984 óta úgy is, mint az egyház hetilapjának, a *Reformátusok Lapjának* felelős szerkesztője és kiadója. Így több ízben jártam az Amerikai Egyesült Államokban, az európai országokban, illetve Ausztráliában, Japánban és Kínában.

Már egyházi szolgálatom kezdetétől fogva mélyen érdekelt a külföldön élő magyarság ügye. Kezdetben ennek az érdeklődésnek a kelet-európai kisebbségbe szorult és a nyugati szórványba szétszóródott magyar reformátusság iránti felelősség volt a mozgatója. Amerikai tanulmányi időm alatt életre szóló hatások, élményeket szereztem az észak-amerikai kontinensen élő magyarság vonatkozásában, majd azután — rendszeres külföldi utak során — a kelet-európai magyarság vonatkozásában is. Erre az időre tehető az Anyanyelvi Konferencia munkájával való megismerkedésem (éppen amerikai magyar barátaim közvetítésével), majd a munkában való aktív részvételem is. A hetvenes évek második felétől rendszeresen részt veszek az Anyanyelvi Konferencia tanácskozásain, amelyeken több előadást tartottam az egyház és a magyarságtudat, anyanyelv-ápolás összefüggéseinek tárgykörében. Kecskeméti ülésén, 1989-

ben az AK védnökségének tagjává választottak. Mint lapszerkesztő, elmélyítettem a lapon keresztül is a kapcsolatot a határainkon túl élő magyarsággal, s a köreikben tett rendszeres látogatásaimról elemző írásokat közöltem. 1989-ben, az újjáalakult Magyarok Világszövetségének közgyűlése a Választmány tagjává választott.

Sem pártnak, sem más, politikai szervezetnek nem voltam és nem vagyok tagja. Két társadalmi jellegű szervezettel állok kapcsolatban: a Magyar Újságírók Országos Szövetségének tagjaként 1989 szeptemberében az elnökség testületének tagjává választottak; továbbá: a több mint négy évtized után 1989-ben újrászerveződött, nagymúltú Magyar Protestáns Közművelődési Egyesület intézőbizottságának vagyok tagja. Egyházi szakértőként felkért tagja voltam az 1989-ben alapított [azóta megszűnt] Nemzetiségi és Etnikai-kisebbségi Kollégiumnak.

A *Reformátusok Lapja*-n kívül több rádiós műsorban (Vasárnapi Újság) és televíziós riportfilmben (Panoráma) foglalkoztam a kisebbségi- és szóránymagyarság kérdéseivel. Kezdetől fogva részt vettem szakértőként és gyakorlati közreműködőként is a Magyarországi Református Egyház erdélyi menekülteket segítő szolgálatában, s az ezzel kapcsolatos nemzetközi tevékenységben.

Nős vagyok, feleségem Dr. Bárándy Zsuzsanna fül-orr-gégész főorvos a Bp. Péterfy Sándor utcai Kórház és Rendelőintézetben. Házasságunkat (1971) Isten két fiúgyermekkel áldotta meg: Csanád 17 éves, a budapesti Madách Imre Gimnázium tanulója, Attila 14 éves, és ez év őszén ugyanitt kezdi meg középiskolai tanulmányait — *%pmlós Attila*, Budapest, 1990. június 15.

Lírai felvételek Nagyszalontáról

Nagyszalontán
a rozsdavirágok szálai
két lejjel olcsóbbak lettek
mégsem „csupa virág” az élet

A Csonkatorony előtt
hatméteres zaj
tetején pluralistán töfögnek az autók
nekik szabad

az öreg nénik
— hogy mindig náluk legyen —
zsebkendőbe kötözik az ábécé betűit
és az utcasarkokon még mindig
magyarul rakják ki a pletykát

*Magyari Barna
Gyula*

A MAGYAR BARÁTI KÖZÖSSÉG MAGYAR HETÉNEK PROGRAMJA

1990. augusztus 18-25
Laké Hope State Park, Zaleski, Ohio

D.u.	Augusztus 18., szombat Érkezés, elszállásolás, ismerkedés, szabad- foglalkozás	20.00	<i>Beszámoló a Szivárvány c. irodalmi folyóí- ratról</i> Mócsi Ferenc (Chicago, Illinois) Szerzői est Zalán Tibor (Budapest)
9.30	Augusztus 19., vasárnap Műsorvezető: Somogyi Balázs Részvevők köszöntése Ludányi András (Ada, Ohio)		Augusztus 22., szerda Műsorvezető: Kovács Beáta
10.00	Istenszolgálat Nyeste Zoltán (Hopatcong, NJ)	9.30	Istenszolgálat és előadás <i>A magyar bázisközösségek jelentősége és története a jelenben</i> Bulányi György (Budapest)
11.00	<i>Új korszak küszöbén</i> Csoóri Sándor (Budapest)	11.30	<i>Kulturális Alapítvány Erdélyért</i> Györfi Ilona (McLean, Virginia)
20.00	Irodalmi est Husztai Péter, Piros Ildikó (Budapest)	11.00	Kerekasztal <i>Egységtörekvések a diákéletben 1938-1948 között</i> Pándy Szekeres László (Delhi, Ontario) Borbándi Gyula (München) Horváth János (Martinsville, Indiana) Jónás Pál (Albuquerque, New Mexico) Nyeste Zoltán (Hopatcong, New Jersey) Nyikos Gyula (Washington, Pennsylvania)
9.30	<i>Magyar sors Kárpátalján a változások ko- rában</i> Ballá D. Károly és Éva (Ungvár)	18.00	Tábortűz — szórakozó est
10.30	<i>Beszámoló az erdélyi magyarság helyzetéről</i> Hámos László (New York)		Augusztus 23., csütörtök Műsorvezető: Bójtos László
11.30	<i>Az erdélyi magyar irodalom a hatalom- váltás után</i> Ágoston Vilmos (Budapest)	9.30	<i>Milyen a harmadik út?</i> Borbándi Gyula (München)
20.00	Tilinkó Együttes bemutatója	10.30	1989-90 Sándor Iván (Budapest)
9.30	Augusztus 21., kedd Műsorvezető: Sass Márton <i>Amerikai és magyar ábrázolások egymásról</i> <i>Magyarország New Jersey-i tankönyvekben</i> Feketekuty László (North Brunswick, New Jersey) <i>A magyarságról alkotott kép gyermek- tankönyvekben</i> Bíró Ruth (Pittsburgh, Pennsylvania) <i>Az erdélyi sors ábrázolása a The New York Times-ban</i> Ludányi András (Ada, Ohio) <i>A szétszórtsági kiadványok és szervezetek feladatai</i> Éltető Lajos (Portland, Oregon)	20.00	<i>Sámán ének: Hajnó, a vérbíró</i> Szendrő Iván (Montvale, New Jersey)
11.30	Közgazdasági kerekasztal Jónás Pál (Albuquerque, New Mexico); Szekeres Szabolcs (Washington, D.C.)	10.00	Ifjúsági szavalóverseny
		11.00	A Magyar Baráti Közösség közgyűlése
		20.00	Bemutató az MBK ifjúsági csoportja ren- dezésében
			Augusztus 24., péntek
		10.00	Ifjúsági szavalóverseny
		11.00	A Magyar Baráti Közösség közgyűlése
		20.00	Bemutató az MBK ifjúsági csoportja ren- dezésében
			Augusztus 25., szombat
		10.00	Istenszolgálat Éltető Lajos (Portland, Oregon)
		11.00	Búcsú Ludányi András

AKADÉMIA

Gitta Ilona Kományi, Ph.D. (California State University, Northridge):

Customs and Traditions in Christening and Namegiving in Hungary

(Presented at the Western Social Science Association Conference, Portland, Oregon, 1990)

As a result of the political changes occurring in Hungary since World War II the content of the traditional ritual of christening has been altered, but its function of extending quasi-kin relations continues in the modern political context through the practice of namegiving.

With the advent of Christianity in Hungary, King St. Steven (1000-1038) decreed that "all citizens have to abide by the law of the church." This included christening of all infants (*Magyar Történelmi Kronológia*, Vol.I.:799). It is generally believed that christening and namegiving are the "first need" of everyone who is to become a member of the church, family and society (Szendrey n.d., 161).

Today, some customs and traditions related to christening are no longer practiced or have been modified. After the Second World War, for political reasons, christening was replaced by namegiving. Unlike christening, namegiving does not have a religious connotation, but has political and social importance. In spite of political prohibitions, rural families continue to christen their children. Only a few hold namegiving ceremonies, i.e., Communist party officials, or those who hope for career advancement.

If the child's parents and the godparents, or namegiving parents are not consanguines, they call each other *koma*. *Koma* is defined as males and females who through customary or religious rites, such as christening or namegiving, form a close relationship. This bond is usually stronger than that between consanguines (Ortutay 1980, 244). *Koma* can be chosen from fictive relatives or affines. Fictive relatives include friends, important officials, or people who are wealthier than the infant's family. Affines are relatives by marriage, and include parents-in-law, sisters-in-law and brothers-in-law. Godparents and sibling's parents can also be consanguines. These include the child's parents' siblings and their children (Hunter 1976, 90). Godparents and namegiving parents represent "spiritual" kinship and are an important component of social life.

A kinship system is a network of social ties which represent the social structure of the society... obligations of relationships to one another, and the terms used in addressing or designating relatives form part of this system (Radcliffe-Brown 1950,13).

Not only in Hungary, but also in other countries, godparenting has its roots in early Christianity. Dur-

ing the time of St. Augustine, "sponsors" for baptism were normally the parents (Goody 1983, 195). Around the sixth century, parental sponsorship was changed to non-parental sponsorship, which meant that this sponsor participated in a spiritual birth and became a spiritual parent (Goody 1983, 195). Usually, godparents gave their own name to their godchildren (Goody 1983, 201). According to Gratian, in the *Magyar Történelmi Kronológia*, "The act of the godfather was likened to an adoption before God" (Goody 1983, 75).

The importance of the relationship between godparents and godchildren is evident in many cultures, including rural Panamanian communities, where the bond between the godparent and godchild is "deemed to be a spiritual, sacred relationship... and as one of respect" (Gudeman 1976, 211). Godparents or "compadres" are part of the *compadrazgo* system, which is a bond "freshly formed for every individual, and each person may build around himself a distinctive compadrazgo network." These relationships are supported by "religious legitimation," and last for a lifetime (Gudeman 1976, 223). Usually, godparents are chosen from community members or "other countrymen who live nearby" (Gudeman 1976, 223). The child's first or Christian name is always a saint's name (Gudeman 1976,200).

Among Slovene-speaking people, godparents — *boter* (male) and *botra* (female) — can be fictive relatives and consanguines or affines. Godparenthood is a great honor, and the godparents are often considered more important than relatives (Nóvák 1943, 199). Before the child is born, the parents choose the name, which is usually the name of a parent, grandparent, or of a saint whose "nameday" is a few days after the infant's birth. In the early 1900's, the godparents were distant relatives. More recently, closer relatives are chosen.

In Serbian village communities, godfatherhood (*kum*) is inherited in the male line, and if a godfather has only daughters, then the family to whom he is *kum* has to choose someone else (Halpern 1976, 161). The *kum* is usually a family friend and he names his godchild.

In traditional societies such as the Iban of Sarawak, East Malaysia, and the Navajo, given names are considered special "properties" of the individual. Among the Iban, no ceremony is held when a child is named, and until he is one or two years old, he is known only by a nickname.

His real name is chosen from genealogies, dreams of the parents or grandparents, or at least seven names written on pieces of paper, which are placed on the ground and a rooster will pick the name. Whatever the rooster picks will become the child's real name. It is believed that if a child becomes ill, his real name may be changed, and then he will get better (Kományi 1972, 78).

Among the Navajo it is believed that

the name strengthens the child's *soul*, and if the child is sickly, its name may be changed to one that will make it stronger. The Navajo use the name as a charm to drive off evil, for they believe it has strong magic power which will help its owner out of difficulties. Consequently, it should not be used except in emergencies, for its power may wear out (Boas 1938, 450)

Methodology

The fieldwork was conducted in the Summer of 1989 at Egyházásradóc, population 1600, a village in western Hungary.

In the *pást*, the people of this village were small-holder peasants. In the 1950's, their land was confiscated by the government and became part of "cooperatives." Consequently, at present most families own only a small plot of garden, and, according to government policy, they must work in the cooperatives. Informants other than peasants included carpenters, blacksmiths, shopkeepers, the Calvinist minister, municipal clerks, and lower echelon Communist officials. Interviews were held with sixty people, most of whom were Calvinists; others were Catholics, while still others professed no religious affiliation. The ages of the interviewees ranged from 30 to 84 years. Questions to the informants included: Who are chosen as godparents? Are they consanguines, fictive relatives, or affines? Who chooses the godchildren's names? How old are the children when they are christened, or when the name-giving ceremony is held? What kinds of presents are given the child by the godparents or namegiving parents? What are the *pást* and present customs related to christening and namegiving? What are the responsibilities of godparents and namegiving parents to their godchildren? What are the duties and obligations of the godchildren to their godparents? Does an amiable relationship always exist between the child's parents and godparents or namegiving parents?

Old Customs

According to old customs, it is believed that without being christened "the devil can exchange or harm the child" (Szendrey n.d., 161). After birth, the mother or the infant's maternal grandmother bathed the child in "clean water." Before bathing, she sprinkled *somé* water on the child in the form of the cross. Afterwards, the girl child was dressed in a man's shirt, the boy child in a woman's skirt. The purpose of this was to deceive the evil spirit, who would thus be unable to bewitch the child (Kozár 1988, 51). For fear of the devil and the evil spirit, the child must never be left alone, nor presented to any strangers. The belief was that no one should admire or behold the child, lest he be bewitched. Rather, if someone cast a glance on the child, he had to say "how ugly you are, and spit on the floor" (Hoppal & Tátrai 1982, 265).

In the *pást*, children were born at home, with the help of the midwife. The infant was christened usually a few days later, but if he was weak or sick, the christening was performed by the midwife. The reason for the hastened christening was that the child would not die a pagan, since, if no holy water touched the child, no clergyman would bury him (Kertész 1989, 67). Until the

child was christened, no one might mention his or her intended name. Instead, among Hungarians, everyone referred to the infant as "the little one," "the little pagan," or as "the one who knows nothing" (Szendrey n.d., 161), and among the Slovenes as "my little star," "my golden one," and "my little darling" (Kertész 1989, 65).

In many parts of Hungary, before the christening ceremony the child was not taken out of the house, "lest the devil harm him" (Kertész 1989, 65). Godparents were usually invited by a male relative, the *koma*-caller, who chose people who were the same age as the parents of the infant, and had the same or more wealth than the parents. To refuse godparenthood was shameful, and those who had several godchildren considered the honor with great pride (Avas 1972, 3). In the 15th century, a child had only one set of godparents (Schramm 1957, 135), later several (Vakarcs 1951, 31).

If the first child was a boy, he got his father's name; if a girl, she was named after her mother. Subsequent children were given the name of consanguines, affines, or of important dignitaries (Szendrey n.d., 161). The child's dead brother's or sister's name was never given again. The names were always saints' or biblical names, or those which appeared in the calendar.

The christening ceremony was usually held early in the morning or early in the afternoon on a holiday or a Sunday. However, Friday or Good Friday christening was usually avoided (Szendrey n.d., 161). It was the custom that after the christening ceremony the party returned home by a different route than the one they took to the church, so that the child would be lucky in life (Nóvák 1943, 180). During the journey home, the child was handed from one person to another, so that in adulthood it would be easy for him or her to find a husband or a wife (Szendrey n.d., 161). The mother was never present at the christening ceremony. She stayed at home. When the party arrived at the house with the newly christened infant, the godmother knocked three times on the door. When the mother opened the door, she asked: "What did you bring?" The godmother answered: "We took a little pagan, and brought back a Christian" (Nóvák 1943, 180; Kertész 1989, 69).

Until the beginning of the 15th century, a child was allowed to have one set of godparents. After 1460, three sets of godparents were permitted (Schramm 1957, 135). If the child had several godparents, one couple was designated as most important, *főkoma*. Their name was entered in the church registry, they paid the priest or minister for the christening service, and gave the child its christening attire. *Alsó*, the godfather gave money and the godmother gave underwear for the child. These presents were called *kolozsma*. As the children were growing, the only present they received from their godparents was a few red-colored eggs at Easter (Kozár 1988, 51).

For a few days before the mother was well enough to look after her newborn, the godmother brought food (*komatál*), which consisted of chicken soup, roast rooster if the child was a boy, roast hen if it was a girl, cooked and raw meat, sweet, yeast-raised bread, puffed pastries, wine, and plum or apricot brandy (Lévainé 1963, 230).

After the christening, a *pasita* was held by the

women. No men were present in the house of the newborn during this celebration. At this time, baskets of food, *komakosarak*, were brought by the godmother, by friends and relatives. In some parts of the country, occasionally, another *pasita* was held, such as after the harvest, or when the family slaughtered a pig. At this feast, friends, relatives, men and women would participate (Szendrey n.d., 166). When the birthmother was well enough to leave the house, her first journey had to be to the church.

While the godparents had obligations to their godchildren, the godchildren in turn had duties and obligations to their godparents. These included helping to take the animals to pasture, helping on the farm, and last but not least, in showing utmost respect. Between the child's parents and the *koma-s* (*komák*) there were also several obligations, which included reciprocal help at harvesting, housebuilding, in animal husbandry, and in any other work which could only be accomplished with extra hands. If the child's parents and the *komák* quarreled, the relationship was broken.

New Customs

Answers from informants revealed that many old practices prevail even today, though in somewhat modified form. As in the past, godparents are chosen from fictive relatives, affines, and consanguines, and are called *komák*. A fifty-five year old informant said that even though it is not customary, and it seldom happens, her godparents are her oldest sister and her husband. The reason is that the informant was the last of seven children, and her mother was forty seven years old when she gave birth to her. The mother, because of her age, was embarrassed to ask anyone else to be godparents to her daughter.

Since the collectivization of farmland in the 1950's, godparents are often chosen not from among relatives and friends, but from among important officials. In the 1950's, among the namegiving parents were the Premier of Hungary, Mr. Rákosi, and in recent years Mr. Gorbachev, the First Secretary of the Soviet Communist Party. This is done in the hope that these high-ranking people will contribute financially to their godchildren's education, or will later help them to obtain work. However, several informants maintained that these hopes seldom became reality.

Sixty to seventy year old informants whose godparents were not well to do said that, at christening, they had received presents, such as clothing, and in subsequent years only a few red-colored eggs at Easter. Younger, thirty to forty year old informants, on the other hand, said that today most people try to choose godparents who can afford to give the child expensive christening presents, such as a gold chain, gold earrings, or toys. When children reach their teens, they hope to receive more expensive gifts, such as money, hi-fi's, cameras, video equipment, and similar valuables. However, only a few godchildren can hope to fulfill their expectations.

Today, as in the past, it is disgraceful to refuse godparenthood, consequently, only those people are invited who have reasonable wealth. As a result, some people have twenty or thirty godchildren.

The relationship between godchildren and godparents has changed in that godchildren seldom help their godparents as they did in the past. Now most farming chores are done with machinery, or the children are at school in the city; however, several parents said that if during vacation help is needed, the children will help out their godparents.

Christening customs have many similarities to those of olden days, in that the godmother holds the child during the ceremony and promises to look after its welfare and to its religious upbringing. At present, most children are born in a hospital, and only if the child is ill will christening take place as soon as possible. Otherwise, the ceremony is usually performed in two or three weeks after the birth, so that, unlike in times past, the mother can also attend the christening.

The old custom that the mother's first visit after the child's birth must be to the church is practiced only occasionally today. According to informants, this is usually done only after the birth of the first child.

Informants stated that since children are not born at home today, many young people, though they know about the old superstitions concerning saving the child from evil and the devil's influence, they no longer believe in them. On the other hand, many of the old people say they believe in the old customs, because they always worked for the benefit of the child and of the mother.

It is still customary for one child to have several godparents, and according to informants, should the child die in infancy, two godmothers carry the coffin to the grave site at the funeral.

The relationship between godparents and the godchild's parents is the same as always was, mutual respect and help. Those who live in the same or in nearby villages often visit each other, and get together at festivals and holidays. If help is needed by either party, they feel obligated to help out. However, if they quarrel, or have reproachable differences, the relationship is severed.

Unlike in the past, today a child's first name need not be a saint's or a biblical name, they may be foreign names, such as Claudette, Tamara, Richárd, Christian, or Clifford. These names are mostly used by the townspeople, but in villages most children are given traditional names.

Godparents are still called *koma* by the parents of the godchildren, and are chosen by the infant's parents.

Under the Communist regime, the practice of religion and religious ceremonies, such as christening, was strongly discouraged, or even forbidden. Through the centuries, Hungarian peasants were deeply religious, and in spite of prohibitions, they christened their children in secret.

Since the 1950's, the government replaced christening with namegiving ceremonies. Namegiving parents can be consanguine and fictive relatives or affines. Usually, those people are chosen who can give valuable assistance to the child, or have political influence.

Namegiving ceremonies are usually arranged by the officials at the parents' workplace, or by the Trade Union. As a rule, several children, between three months to three years of age, have their namegiving

ceremony at one time. The ceremony is usually held at the city hall or in a meeting hall at the parents' workplace. The child's parents, namegiving parents, the registrar, family and friends are present. During the ceremony, a group of four to six year old children recite poems, sing songs, and give the infant a blue tie. The tie signifies that the child is accepted into the community. The registrar gives a speech and urges the parents and namegiving parents to watch over the child so that he will become a law-abiding citizen and a hard-working, honest person. (The necessity of being a Communist Party member is not mentioned.)

From the parents' workplace or from the Trade Union the child receives a savings book with 500-1000 forints, and from the namegiving parents, depending on their wealth, money and gold jewelry. In subsequent years some namegiving parents give money, toys and clothing.

After the namegiving ceremony, the family and friends gather at the child's parents' home for a meal. The food is prepared by the child's parents or grandparents, and invited guests often contribute pastries, fruit, wine and brandy.

Even though namegiving ceremonies are encouraged, many people, especially in the villages, still hold christening ceremonies, some Communist Party members hold both ceremonies, and there are people who hold neither ceremony, and only enter their child's name at the registry office.

Since the beginning of the 1980's, more and more people have been attending church services and participating in religious rites, without repercussion from the government.

Due to the present anti-Communist sentiment and the radical changes in government, it is too early to tell whether christening will again take a prominent place and namegiving will be considered a "custom of the past" in Hungarian villages and towns.

Bibliography

- Avas, Kálmán. 1972. Az őrségi lakodalmak, keresztelők az 1980-as évektől napjainkig (Wedding feasts and christening ceremonies from the 1880's to the present in the Őrség). Manuscript. Szombathely: Panasz, Savaria Museum.
- Balassa, Iván and Ortutay, Gyula. 1984. *Hungárián ethnography and folklore*. Budapest: Corvina Kiadó.
- Béres, Csaba. 1961. A műrokonság a magyar mesében (Fictive relationships in Hungarian folktales). *Műveltség és hagyomány*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Bíró, László. 1988. *Egyházasaróc krónikája* (The chronicle of Egyházasaróc). Egyházasaróc: Községi Közös Tanács.
- Boas, Franz, ed. 1938. *General anthropology*. New York: D.C. Heath.
- Dragadze, Tamara. 1984. *Kinship and marriage in the Soviet Union*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Fél, Edit and Hofer, Tamás. 1969. *Proper peasants*. Chicago: Aldine.
- Firth, Raymond; Hubert, Jane; and Forge, Anthony. 1969. *Families and their relatives*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Goody, Jack. 1983. *The development of the family and marriage in Europe*. Cambridge: Cambridge Univ. Press.
- Gudeman, Stephen. 1976. *Relationship, residence and the individual*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Gunda, Béla. 1966. *Ethnographica Carpathica*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Halpern, Joel M. 1976. *A Serbian village. Social and cultural*

change in a Yugoslav community. New York: Harper & Row.

- Hoppal, Mihály and Tátrai, Zsuzsanna. 1982. *Terhesség* (Pregnancy). Budapest: MNL 5.
- Horváth, Dr. Ferenc. 1958. *Vas megye. Helytörténeti tanulmányok* (Vas County, studies in local history). Szombathely: Vas Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága.
- Hunter, Dávid and Witten, Phillip. 1976. *Encyclopedia of Anthropology*. New York: Harper & Row.
- Kertész, Judit. 1989. *Születés és a kisgyermekkor folklórja a Szuha-völgyben* (The folklore of birth and early childhood in the Szuha Valley). Debrecen: no publisher.
- Kományi, Margit Ilona. 1972. The real and ideal participation in decision-making of Iban women: Study of a longhouse community in Sarawak, East Malaysia. Ph.D. diss., New York University.
- Kozár, Mária M. 1988. A gyermek születéséhez fűződő rítusok a vasi szlovénekknél (Rites performed at birth by the slovenes in Vas County). Szombathely: *Vasi Szemle*, Savaria Museum.
- Kozar-Mukic, Marija. 1988. *Nácin življenja slovencev v dvajsetém stoletju. Gornji Senik, monographije* (The Slovenes' lifestyle in the 20th century, a monograph on Gornji Senik). Szombathely-Ljubljana.
- Lévainé, Gábor Judit. 1963. Komatál. (Godmother's present of food). *Ethnographia* 74 (1963).
- Lynch, Joseph H. 1986. *Godparents and kinship in early medieval Europe*. Princeton: Princeton Univ. Press.
- Malinowski, Bronislaw. 1969. *The family*. New York: Schocken Books.
- Morvay, Judit. 1984. A komaválasztás stratégiája a Kolozsmában, 1750-1870 (Strategies for choosing godparents in Kolozsma, 1750-1870). In *Történeti antropológia*, ed. by Hofer, Tamás. Budapest.
- Nizsalovszky, Endre, LL.D. 1968. *Order of the family*. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Nóvák, Vilmos. 1943. A születés, keresztelés és a halálozás szokásai a muravidéki szlovénoknál (Customs at birth, christening and death among the Slovenes of the Mura District). *Ethnographia, Népélet* 54 (1943).
- Ortutay, Gyula, ed. (1980) *Magyar Néprajzi Lexicon*. 5 vols. Budapest: Akadémiai Kiadó.
- Parsons, Talcott. 1970. *Social structure and personality*. New York: Free Press.
- Plakans, Andrejs. 1984. *Kinship in the past*. Oxford: Basil Blackwell.
- Radcliffe-Brown, A.R. and Ford, D., eds. 1950. *African system of kinship and marriage*. London.
- Schramm, Ferenc. 1957. Ágendáink néprajzi vonatkozásai (The ethnography of our customs). *Ethnographia* 68 (1957).
- Schusky, Ernest L. 1965. *Manuál for kinship analysis*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Simkus, Albert. 1980. Social change and social mobility: the case of Hungary. Ph.D. diss., University of Wisconsin.
- Szendrey, Zsigmond. N.d. *A magyarság szellemi néprajza* (Ethnography of Hungarian Thought). Vol. 4. Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda.
- Vakares, Kálmán. 1986. *Az Őrség néprajza* (Ethnography of the Őrség). Szentgotthárd: Savaria Museum.
- Vas megye statisztikai évkönyve* (Vas County statistical yearbook). 1986.

a

The editorial board of ITT-OTT will be pleased to consider for publication academic articles and reviews in English on any aspect of Hungarian Studies. Please submit typescripts, Macintosh text-only (ASCII) or MS Word files following Chicago Manual of Style formát for the social sciences to: Editor, ITT-OTT, P.O. Box 15126, Portland, OR, 97215-0126.

MAGYAR KIRÁLYI POSTA

Senatus populusque...

Gábor Family, Portland: Thank you for writing to express your concern about human rights abuses of the Hungarians in Transylvania.

Liké you, others have expressed concern about human rights abuses in Eastern Europe. Many of these abuses are the result of longstanding ethnic and nationalist tension — which may be exacerbated by the recent changes toward political and economic autonomy in Eastern Europe.

In your letter you mention human rights abuses of Hungarians in Románia. More than two million Hungarians live in Románia, forming the largest ethnic minority in Europe. I am hopeful, as are you, that improving economic conditions in Eastern Europe will allow various ethnic groups to return to their native countries and that different nationalities will eventually live side-by-side in harmony.

I share your concern for human rights abuses in Eastern Europe and will do all I can to see that conditions improve. Again, thanks for being in touch. Sincerely — *Bob Packwood (U.S. Senator, Oregon)*

Bear Senator Packwood: We would liké to thank you for responding to our telegram in regard to human rights abuses occurring against the Hungarians minority in Románia. I appreciate your taking the time to listen to the concerns of your constituents.

However, I was concerned by a statement in your letter in which you advocated that the "various ethnic groups ... return to their native countries." I would liké to point out that the Hungarians have lived in Transylvania, the western portion of Románia, for well over a thousand years; it was only by the Trianon Treaty in 1920 that this area, which had been part of Hungary prior to that time, was transferred to Románia. Thus, Hungarians living there are living in their native land, and I am appalled at your suggestion that they should leave that area. That is akin to requesting that some minority group in the United States return to their native country, which is equally reprehensible.

Transylvania is a multi-ethnic region and our concern is that Hungarians and all other ethnic groups there, including Saxons (Germans), Slavs, and, of course, Romanians, be guaranteed basic human rights, including the right to speak and learn their native language without fear of government-sponsored reprisals and pogroms.

Thank you for allowing us to clarify our position. Sincerely — Ferenc Gábor, M.D., Réka Gábor, Frank V. Gábor, M.D.

Contra redactionem

ITT-OTTnak: Tekintettel arra, hogy véleményem szerint az ITT-OTT és a Baráti Közösség munkájára Éltető Lajos úr nyomja rá a bélyegét és mivel az ő „ne-

kiállítását" nemcsak a múltban, de még a jelenben is erősen kifogásolhatónak tartom, ezennel kilépek a Baráti Közösség tagjai sorából és kérem a lap további küldését is megszüntetni. — *Dr. Molnár Gyula, West Lafayette, IN*

Az MBK Tanácsának: Kedves Barátaim! — Nem akarom a „Kádár vitát" tovább folytatni, annak ellenére, hogy Lajos válasza Nyeste Zoli és az én levelemre messze nem volt kielégítő. Durván szólva melleszés volt.

Mégis az adta meg az indítékot most az íráshoz, hogy megérkezett a hír az *Új Látóhatár* és az *Irodalmi Újság* megszűnéséről. Az úr amit ezek a magas színvonalú folyóiratok hagynak maguk után fokozott felelősséget és megnövekedett feladatot ró arra a kevés megmaradó sajtóra, amely még a szétszórtságban élő magyarok rendelkezésére áll.

Ha szigorú önvizsgálattal kérdezzük, hogy a mai ITT-OTT megfelel-e az elvárásnak, szomorú nimmal kell válaszolnunk. Ezért javaslom azt, hogy a Tanács tekintse elsőrendű feladatának az ITT-OTT szerkesztésével, kiadásával, anyagi bázisával, szellemi és kritikai irányításával, valamint megjelenésének gyakoriságával összefüggő minden kérdésnek a megvitatását. Remélem, hogy ebből a vizsgálatból egy olyan folyóirat fog majd újjászületni, amelyre nemcsak a Magyar Baráti Közösség, de az Amerikában élő magyarok együttesen büszkék lehetnek. — Baráti üdvözlettel, *Papp László, New Canaan, CT.*

Kedves László! Az említett folyóiratokkal való összetetés azért nem stimmel, mert sohasem akartunk velük konkurrálni, mint teszi azt pl. a Szivárvány, ami még megvan. Az is megfontolandó, hogy miért szűntek meg az említett lapok, s hogy az átalakuló Magyarország nem láthatja-e el jobban mind az író, mind az olvasó nyugati magyar értelmiség igényeit irodalmi és tág értelemben vett politikai téren, mint azt külföldön lehetne a továbbiakban. Megfelelő anyagi bázisa pedig sohasem volt és sohasem lesz egy nyugati folyóiratnak sem. A külföldi lapkiadás eddig is szeretetmunka volt, ezután méginkább azzá válik.

Az ITT-OTT gyengéit nálam senkisé sem látja jobban. De ha nem is vagyok büszke rá, úgy érzem, nincs mit szégyellnünk rajta. Technikailag nem hiszem, hogy van még egy olyan egy személy által, egyedül előállított amatőr folyóiratomért az, semmi pretenzióm nincs), amelyik szebb és jobb lenne — s azt hiszem, ma már sok kisebb „profi" magyarországi lappal is vetekedünk. Ennyire telt, telik. Huszonhárom év után. A szellemi irányítást illetően, azzal, hogy tényleg szabad fórumot biztosítunk majdnem mindenki számára, nálunk olyasmi is megjelenik, ami az intellektüeleket elriasztja. Ezen persze lehetne változtatni, kérdés azonban, hogy méltányos-e egy parányi kisebbség számára publikálni, a többiektől meg elvárni az anyagi támogatást.

Am ha „mellébeszéléseim” miatt Te is személyemet kifogásolnád, mert bizonyos dolgokban őszintén nem úgy gondolkodom, mint Te, sem politikai, sem filozófiai, sem történelmi perspektívában: mint látod, nem vagy egyedül. Erre pedig csak ennyit: szívesen átadom helyemet, ha a Tanács úgy kívánja, valakinek, akinek nagyobb a tehetsége, a felkészültsége, több az ereje, ideje — s főleg a türelme, mint nekem. — Barásággal—éji

Éltető Lajosnak: Kedves Lajos! Örömmel értesítlek, hogy újra otthonos érzéssel olvastam Takács Jóskának írt válaszodat. Megint az ismerős, a Kádár-mentető, a reform-komcsiknak drukkoló, a tényektől magát befolyásolni nem engedő Lajos írta e sorokat. Ezekre nem is kívánok reagálni, megtette azt a magyar nép. Viszont van két valótlan állításod, ezeket szeretném kijavítani:

Az első az, hogy Kádár nem rombolt falvakat meg hogy az általa kialakított mezőgazdaság eredményes volt. Hát mint tudod, Somogy 6. körzetében (Nagyatád-Barcs) voltam képviselőjelölt. Ebben a körzetben 33 élő helység és 6 lerombolt falu van. A lerombolt falvakat nem a bulldózer pusztította el, hanem a kádári központosító politika, mely először elvitte az iskolákat meg a postát, aztán az orvost meg a boltot, s végül csak az öregek maradtak, amíg éltek. Amikor az öregek elpusztultak, akkor benőtte az erdő ezeket a falvakat. Az egyik ilyen falu kísérteties látványt nyújt éjjel, mert a főutcán a villany még mindig ég, csak éppen az erdő közepén képeznek egyenes fénycsíkot ezek a körték.

Kádár másirányú mezőgazdasági sikereiről annyit, hogy körzetemben az anyonvegyszerezett mezőgazdasági termelés miatt nem volt egyetlen iható vizű kút, a forgó nélküli, monokultúrás termelés kimerítette, organikus anyagokban elszegényítetté a földeket, a melioráció miatt kiszáradt a talaj, s ugyan óriási műtrágya és gépfelhasználással folyik a termelés, a hozam mégsem haladja meg a háború előtti „primitív” földművelés termelési eredményeit.

A második állításod, hogy Czinege nem épített magának vadászkastélyokat! Hát véletlenül is én körzetembe esett Kászonpuszta, azt meg is látogattam, a vadászokkal is beszélgettem, az épületeket is megnéztem, szóval épített!

A fentiek miatt megerősödött az a véleményem, hogy ha érdekel a magyar valóság, akkor kevesebb időt kellene töltened a Világszövetség berkeiben (ha még van), s akkor talán, ha nem is lennél elfogulatlanabb, de legalább tájékozottabb lennél. Jóska levéléhez gratulálva — *Lipták Béla, Stamford, CT*

Kedves Béla! Fordított sorrendben: Czinegére fűtülök, én vadászkastélyról először Jóska leveléből olvastam, a hazai lapokban csak valami lakásügyről. Igazatok van ezek szerint. Jellemző azonban, hogy míg a szomszédban Ceaușescuéknál, Honeckeréknél, Zsivkovéknál égbekiáltó volt a legmagasabb vezető körökben a korrupció, addig Magyarországon ilyen piszlicsáriságok is nagy szenzációnak számítanak. Hol vannak Kádár svájci milliói? Hol a palotái? Dehát a tényeket persze másként látja az ember hajadon-, mint kócsagtollas fővel.

Minden relatív, kedves Béla, még a rossz is. Te három évtizedeken át főleg a rosszat láttad meg Magyarországon, azt mondtad, írtad. (Még mai útleírásaidban is majdnem minden negatív. Van mit kritizálni, de érdekes, hogy én nem csak fáradt, elnyűtt arcokat látok otthon és nem csupa goromba, lófráló, hanem többnyire keményen dolgozó, udvarias köztisztviselőkkel, postáskisasszonyokkal és pincérekkel találkozom, s ha nem, hát istenem... Előfordul ezeknek az ellenkezője mondjuk New Yorkban is, nemde?) Én mindig következetesen kitartottam amellett, hogy a kényszerhelyzetet meg kell érteni, s ha ezt megtették, Magyarország felette áll minden tekintetben minden más szocialista országnak. Kádárt védtem? Azzal, hogy nem csak szidtam, hanem megadtam cézárnak a cézárét? Tévedsz. Én mindig Magyarországot védtem, ha csak lehetett, jót mondtam, írtam felőle, akkor is, amikor velem szemben sem volt igazságos szülőházam. A „reformkomcsiknak” pedig igenis drukkoltam. Hol lenne ma nemcsak Magyarország, hanem az egész szocialista világ (a sárga Ázsiát és Kubát egyelőre leszámítva) a magyar reformkomcsik nélkül? Hosszú, kínos folyamat volt a küzdelmük, ami abban a pillanatban kulminált, amikor a magyar reformkomcsi kormány Moszkva tudta és beleegyezése nélkül megindította a lavinát azzal, hogy nemzetközi szerződéseket megszegve szélnek eresztette a kelet-németek ezreit. Nem tudom, Té mit éreztél akkor. Én ujjongtam. S nemcsak, mert megtörtént, de még jobban azért, mert a mieink csinálták, mint ahogyan minden jelentékeny változás Magyarországról indult ki (és Lengyelországból, de az ottani helyzet más megítélést igényel).

A Te világot az abszolút vörös—nemvörös kontraszt determinálja. Ebből az következik, hogy ha Magyarországon a műtrágyázástól szennyezett a talajvíz, akkor ez nem a világszerte elterjedt agrártechnikának, a természetnek az ember által való megerősöklésének a következménye, hanem a magyar reformált vagy reformálatlan komcsiknak a kizárólagos bűne. Egyébként nem én találtam ki azt, hogy a magyar mezőgazdaság relatíve sikeres volt a szőban forgó évtizedek alatt. Ezt szakemberek mondják, és nem csak magyar, és nem csak kommunista szakemberek.

Végül az tesz legszomorúbbá ebben az áldatlan vitában, hogy magyar létedre képes vagy egyenlőségjelet tenni a magyarországi elhagyott falvak és a Ceaușescu-féle tervek közé, merthát komcsik komcsik, ugyebár. Elhagyott falvak, „ghost town”-ok itt is vannak. Fialaljaikat felszippantotta a város — akárcsak ott. Aztán megszűnt az iskola, a posta, merthát költségvetési szempontok uralják a közigazgatást még a kapitalizmusban is. Romániában egy diabolikus tervről volt szó, ami az egész társadalmat erőszakkal átalakította volna egy egyhangúan bégető akollá, a települések 25-30%-ának fizikai elpusztításával, s amelynek egyik fő célja a kisebbségek eltüntetése lett volna. Mikor fordult meg ilyesmi magyar agyban Madách rémálma óta? Ilyet állítani már nem antikommunizmus, hanem kártékonyosság. Mit szólna az amerikai olvasó, ha ez is (hisz már volt hasonlóra példa) megjelenne a The New York Times-ban tolladból? Nem azt, hogy ha a magyarok is ugyanazt csinálták, mint a románok, akkor mit panaszkodnak?

Hagyd békén a Magyarok Világszövetségét. Eddig is kellett, most másként kell, még jobban. Ma már politikai kifogást nem emelhetni ellene. — Ölel —éji

Éltető Lajos, itt Prágay Dezső jelentkezik. Lehet te már nem emlékszel, de én igen. 1975-ben két cikket küldtem el közlésre az ITT-OTTban. Az egyik a népszaporodás kieséséről szólt. A cikket nem „fogadtad” el, de le közölted a „Levelek a szerkesztőségben” rovatban (durván megváltoztatva az én eredeti címadáso-mat). Rögtön kommentárt is fűztél hozzá — jó Kádár ízű kommentárt. (Csak nem fogsz a kenyéradó gazdád kezébe harapni??)

Azóta 15 év telt el — és nekem lett igazam!! Az ország lakossága megállt — ha nem csökkent. (Tudom, hogy a tények téged nem izgatnak — csak leírom hogy tudjad). Ugyanakkor írtam egy cikket akkor a Katyn-i mészárlás 35-ik évfordulójáról. Itt gerincesen „kiálltai” és megtagadtad a cikk közlését. (Tudom sértés azt mondani valakinek: gerincesen kiállt — ha nincs gerince). Nos most végre 50 év után, Gorbacsev beis-merte a szovjet bűntényt. (Itt küldöm erről egy neves német újság cikkét.)

Emlékszem anyám, ha kis cica került a házba, és nem volt szobatiszta, úgy tanította meg, hogy bele-nyomta az orrát a saját piszkába és elpáholta. Ezt teszem én is most veled: belenyomom az orrod a saját erkölcstelen piszkodba amivel meggyaláztad a meggyilkolt lengyeleket és nagyot nyaltál a szovjetnek és a Kádár rezsimnek. Neked ez tetszik: fetrengjél a gyalázatos mocsokban amit segítettél elkenni te barom — rád is szálljon a lengyelek átka. Levelem kópiában 2 barátom is kapja hogy nehogy „megmásítsd” ezt a magánlevelet s a szövegét! — Prágay Dezső, Nürnberg, NSZK.

Lelkem, Dezsóm! Hát megvagy még! És még mindig a régi! —éji

Lakatlan magyar falvak

Éltető Lajosnak: 1989 januárjában Georgia északi részén jártam, ahol szokásomhoz híven szokatlan utakon kevésbé frekvenciált vidékeket látogattam. Így akadtam egy történelmi emlékjelző táblára, melyet olvasóink figyelmébe ajánlok. (Két fényképet mel-lékelek.) A történelmi emléktábla szövegének fordítására Téged kérlek meg.

A Nyitra nevű kis falucskában még áll a magyar templom, a temetőben egy tucat magyar feliratú fej-kereszt és a faluban az elhagyatott házak előtt a postaládákon még magyar nevek láthatók. Sajnos mind elhagyatottnak látszik.

Kérdésem: Sic transit glória Hungáriáé? — Bányász Béla, Kensington, MD

Kedves Béla! Non, sed glória emigrantibus. Köszönjük leveledet, a képeket. Íme a tábla szövege, kapásból ma-gyarítva:

„1888-ban három bortermelő települést létesítettek itt valami 2000 akker területen. Egy helybeli vállalkozó, Ralph L. Spencer kb. 200 borszakértő magyar családot invitált meg, hogy itt települjenek le. Legnagyobb településüket Budapestnek nevezték, Magyarország

fővárosának tiszteletére. A Tokaj nevű falu a híres ma-gyarországi bortermelő vidékre emlékeztetett, Nyitra pedig egy a hazájuk északi részén álló ősi várról kapta a nevét. Házakat, utcákat, boltokat, iskolát, katolikus templomot építettek, temetőt, s egyéb községi in-tézményeket létesítettek. A szőlőtermesztés virágzott ez alatt az égöv alatt. 1908-ban a Georgia-i szesztilalom végzetes lett számukra. A lakosok visszakényszerültek a pennsylvaniai bányákba. A paplak még áll az egyik dombon, dícséretére a kőművesmestereknek, akik építet-ték. Azok a magyar pionírok, akik Georgia porává vál-tak, a dombon túli kis, kerítéses temetőben nyugszanak, és sok sírfeliraton még ma is olyan a név, ami e tájnak idegen. Ősi szokás szerint a sírok lakói fejjel keletnek, szeretett hazájuk felé fekszenek.” Az emléktáblát 1988-ban állította Georgia állama.

Megemlítem, hogy az ITT-OTT 18. évf. (1985) 2. számában „Magyar—Szlovák település” címen már ír-tunk e falvakról, egy az Atlanta Weekly-ftera megjelent cikk alapján. A cikk megnevezi a plébánost (így: Fran-cis Janiskeck, ami Janicsek Ferenc lehetett), aki Spencer számára verbuvált a bányászok között. Eltérések: a cikk szerint csak 50 magyar család tele-pedett át, a falujukat Budának nevezték, Tokajt nem említi, a Nyitráról szóló romantika helyett azt az egy-szerű magyarázatot adja, hogy olyan jól ment a magyaroknak, hogy egy szlovák csoport melléjük települt, s ezek jegyeztették be e néven településüket; a Georgia-i szesztilalom helyett pedig a szövetségi, 1920-as prohibíciót teszi meg a bukás okának, ami valószínűbb, mert az első törvény nem tilthatta meg a Georgiából való borexportot.

Nem nagy történelmi felfedezés ez, de akkor is érdekes, értékes, és az ilyesmit felderíteni csak mi tudjuk, itteniek. Én is rábukkantam itt, Oregonban egy hasonló kicsiny századeleji magyar telepre, ami egyébként rég nyomaveszett. Erről majd máskor.

(Felhívjuk minden olvasónk figyelmét arra, hogy kifejezetten kérünk hasonló adatokat, és hogy a Magyar Hírek állandó jelleggel közöl ilyen információkat, fotókkal. Címük: Magyar Hírek, Budapest, Benczúr u. 15.) —Üdvözlettel —éji

Duray Miklósról

ITT-OTTnak: Duray Miklós rengeteg mondatból és sok, sok bekezdésből álló hosszú fejtegetésére, hogy milyen sokmindenben rossz és kevés esetben jó az amerikai magyarság, válaszolni kellene. Ilyen szóáradattal szem-beállni viszont bajos, mert meggyőződésem, hogy kevesebbet fejez ki, mint egy-két mondat.

Duray Miklóst sok reménnyel vártuk Amerikába, mert a vele való összefogásban láttuk annak az úrnek a kipótlását, mely valamennyire tényleg létezik a felvidéki magyarok ügyével kapcsolatban. Közös kong-resszusi találkozókra, kihallgatásokra, tanúvallomás-ra, a személyes tapasztalaton alapuló komoly pressziókra készültünk az amerikai kormánynál, melyet ő bárkinél jobban tudott volna képviselni. Be kár, hogy nem lehetett felismertetni vele a helyzet ko-molyságát, az igyekezet tisztaságát és az esetleges visszahozhatatlan lehetőségeket!

Most tértem vissza Washingtonból, egy emberi jo-gokkal foglalkozó „műhelyről”, ahol mindegyre Duray

Miklós jutott eszembe. [Riport a 11-12. oldalon.] Ludányi András, Kay Scrimger, Lauer Edit és Tamás Bernát komoly és értékes, teoretikus előadásai után Hámos László vitte ki a nagyrészt fiatalokból álló csoportot a fontos személyekkel való találkozásokra (Fehér Ház, szenátus, kongresszus és annak Humán Rights Caucusa, stb.). Taglalhattuk közép-európai problémáinkat hozzánk barátságosan viszonyulókkal, mint Róbert Hutchings (National Security Council), Lantos Tamás és Chester G. Atkins képviselőkkal, Diana Rubin-nal (Frank R. Lautenberg szenátor asszisztensével) és egy ősellenséggel is: Sam M. Gibbons képviselővel (a Ház kereskedelmi albizottságának nagybefolyású vezetőjével). Utóbbi a legvadabb Ceaușescu időkben is a Legnagyobb Vámkedvezmény mellett tört palcát és most is kifejtette, hogy nem veszi tekintetbe a romániai magyarság jogait. Szerinte a kivándorlási jog az egyetlen, amihez a jövőben is kapcsolódni fog a vámkedvezmény. Tanfolyamunk fiatal tagjai pergették feléje a kérdéseket, melyeket arrogánsan próbált megválaszolni. Sütő András közöttünk ült és saját tapasztalatból elmondta, hogy Románia a zsidókat, németeket úgy kezelte, hogy lehetetlenné tette életkörülményeiket, munkalehetőségeiket, egyenként gyötörte meg őket emberi jogaikban és mikor már önszántukból készen voltak a kivándorlásra, akkor pénzért árusította ki őket saját országaiknak és Amerikával elhitette, hogy a kivándorlás megengedésével „emberi jogokat” gyakorolt. Feltette a már félszeművé vált Sütő András a kérdést, hogy ezt óhajtja-e az amerikai kormány továbbra is játszani? — Égette a bőrünket a személyes tanúvallomás igazsága és szemmel látható volt Gibbons képviselő eltűnése is.

Ki tehet arról, hogy Duray Miklós megfosztotta saját magát és főleg közös nagy magyar ügyünket az ilyenféle lehetőségektől? Ezt előre persze kicirkalmazni nem lehet. Bennünk magyarokban egymás iránti megbecsülés, elismerés és bizalom hozhatja csak létre az ilyenfajta együttműködést, mint Sütő Andrásnál is, aki hajlandó volt nagy, nagy betegsége dacára részt venni ilyen fárasztó találkozón.

Duray Miklós visszament. Bénító emléken átlépve folytatjuk a harcot. — *Hámos Ottóné, Englewood, NJ*

Korond felett van egy homály...

ITT-OTTnak: Nagy érdeklődéssel olvastam Lipták Béla erdélyi beszámolóját (ITT-OTT 114., 6-11.). Színes leírásában megvilágította az akkori erdélyi viszonyokat, az ottani bátor és értékes emberek véleményét és reményeit.

De amikor Korond került szóba, nem értettem, hogy Lipták miért pont Hámos Lászlót, a HHRF vezetőjét hibáztatja Korond lerombolása tévhírének a terjesztésével. Én jól emlékszem, hogy úgy a budapesti és a bécsi rádió, mint több újság, folyóirat, ezek közt pl. Wass Albert a *Króniká-ban*, foglalkozott ezzel a rémhírrrel mielőtt — legnagyobb megkönnyebbulásunkra — hallottuk, hogy nem igaz.

Mióta Hámos Lászlóval együtt dolgozom, mind az ő, mind a HHRF egyik legerősebb vonásának azt tartom, hogy nem terjeszt valótlanosságot, hanem inkább kivárja, hogy többféle bizonyíthassa a hírek pon-

tosságát mielőtt azokat közzétenné. Ez a tulajdonság munkájának egyik legfontosabb alapja, amiről őszinte elismeréssel beszéltek Washingtonban a múlt hónapi Emberi Jogok Műhelye alkalmával a képviselők és szenátorok, akikhez Sütő Andrással ellátogattunk.

Lipták Béla útleírása sokmindenkihez eljutott. Mivel a korondi rész igazságtalanul hibáztatja Hámos Lászlót, Lipták akkor járna el helyesen, ha mindazokhoz, akiknek megküldte cikkét, eljuttatná az én soraimat is....

U.i. Éltető Lajosnak: Igazán élveztem az utolsó két ITT-OTT számot — és olvasásuk alatt Magára gondoltam, mert ez hatalmas munka! Többször átolvastam a „Pipafüstöt” és Duray Miklós szavait is, mert **pont** azzal a témával foglalkoztak részben, ami nekem egy állandó gond és kérdés — miért nem tudunk mi magyarok egymással békében és jóindulattal együttműködni? — Baráti üdvözlettel — *Lauer Edit, Cleveland*

Kedves Edit! Köszönöm levelét, az elismerő szót. Jólesett. — Záró kérdését én így módosítanám: miért nem tudunk mi emberek... Gyarlóok vagyunk, igaz, de elhittük magunkkal azt, hogy másoknál gyarlóbbak. Szakmából eredően volt szerencsém egyéb „ethnic” csoportokkal is közreműködni. Ne higgye, hogy pl. a portlandi németeknél, olaszoknál, japánoknál, skandinávoknál, zsidóknál nem marakodnak, sőt! Nálunk még aránylag civilizálton megy az ilyesmi, beteges példáktól eltekintve. — Üdvözlí —éji

Az ő ügye is...

Kedves Éltető Lajosék, az ITT-OTT... sértetlen állapotban megérkezett. Évek óta nem kaptam ITT-OTT-ot, pedig olvasnám az elmaradt számokat is, ha fölös példányt küldenétek! — Hamza András: *Az én ügyem a te ügyed is* c. prédikációgyűjteményéről írnék, de nyugdíjas honnan vegyen 12 dollárt és a postaköltséget? Kitől kaphatnék? 1974-ben ott daloltam veletek, akkor volt dollárom! — De-de-derül! Még csak dö-döcögve. — Kisebb cikket elfogadnátok-e? — Baráti szeretettel, *Volly István, H-1133 Budapest, Váci út 86 IC, Hungary*

Kedves István Bátyánk! — Sajnos a Hamza könyvből nálunk nincsen példány (a Reménység Tavánál Bandi özvegye, Lillian árusította), de ezen az úton felkérjük őt, vagy azt, akinél a kötetekből van még, hogy küldjön egyet címédre. — Cikkedet várjuk! — Üdvözlí —éji

Res, non spes queritur...

Kedves Magyar Testvéreim! — ...Pár hónappal ezelőtt érkeztem ide Erdélyből. ...Öt év leforgása alatt 17-szer kínoztak meg, mert szót emeltem Erdély Ország elrománosítása ellen, az emberi jogokért, az emberi méltóságért, drága református vallásom szabad gyakorlásáért... Aztán az elmebeteg zsarnok nyomozói megfenyegettek, hogy ha mégegyszer a kezük közé kerülök, a Ploiestitől nem messze levő süllyesztöbe visznek... Ezt elkerülendő szántam el magam 60 évesen a menekülésre. Éjnek évadján, nyakig sárosan, egy szál ruhában érkeztem ide az áldott magyar földre. És most itt vagyok, semmi nélkül. A helyi hatóság

(tanács, Vöröskereszt, stb.) elsősegélyként adott ugyan némi segítséget, de ez mind kevés ahhoz, hogy itt új életet kezdjek, megtehessem a nullától legalább az első lépést. Az igazság az, hogy 60 évesen a munkában eltöltött 42 év után, meg a verőlegények brutalitása következtében már fáradt és rokkant vagyok. Éppen ezért arra kérem önöket, drága amerikai magyar testvéreim, segítsenek rajtam, legyenek irántam részvétel. Bizonyára vannak Önök között olyan nemesszívű, segítőkész testvérek, akik mellém állnak... Hálás köszönettel fogadnék némi pénzküldeményt, nem romlandó élelmiszert, ágyneműt, takarót, 42-es lábbelit. Nehéz helyzetben vagyok, nélkülözők, ismét kérem, segítsenek. Kérem mindegyikükre a Jó Atya áldását. — *Márkus György, H-5720 Sarkad, Sarkadkereszturi út 9. 17, Hungary*

Mégis inkább magyarul...

Éltető Lajosnak: Kedves Lajos, thanks for your insightful review [ITT-OTT 113., 37.] És most magyarul: nagyon tetszettek a recenziók! Nem is tudtam, hogy Tábor Maxim milyen jó költő.

Nem is hittem, hogy verseim „eléri az általános emberit.” Ez is jó érzés. Az ember azokhoz szól, akiknek hasonló élettapasztalatuk van.

Abban hál' Istennek nincs igazad, hogy nem fogok hazatérni. Gyerekkori barátaimnak köszönhetem, hogy egyre inkább magyarnak érzem magam. Korniss Péternek (a fotóművész), Brenner Andrásnak és Vaday Sándornak.

Öt év múlva nyugdíjaztathatom magam, feltűnően kemény munkámat fenébe rúgva. Azt szándékszem csinálni, hogy félévet itt és fél évet Pesten töltök. Életem utolsó öt évét pedig otthon töltöm majd. Ahogy ezt már egyik versemben megírtam, 2012-ben szándékszem elhunyni.

Mielőtt véglegesen visszatérek, a következőket kell még cselekednem: mivel az angolhoz vagyok kötve, két további verseskötetet megkomponálni, az életrajzomat megírni (hogy mások is okuljanak belőle), egy további műfordításkötetet kiadni és végül egy könyvecskét Amerikáról. Előbb beutazni — *leisurely* — az államokat mint hajdanában Steinbeck. Nekem is van kutyám: egy csökönyös nagy nősténykutya. Vörös és édes. Nekem gyakran szótfogad. Tele van életkedvvel, mint a reggel.

Lajosom, mellékelem a *Hitel*-ben megjelent interjúmat és három további versemet. Remélem, hogy örömeid telik bennük.

Engem örömmel tölt el, hogy toleráns, demokratikus-érzelmű ember vagy. *Let all flowers bloom*, de nem mint Mao! Én is ilyen vagyok. Az életet és az embereket átölelő. — Barátsággal — *Kolumbán Miklós, Somerset, NJ*

Apoesisból is...

Éltető Lajosnak: Kedves Lajos! Előttem egy régi, piszkosba hajló sárgásfedelű Ady-kötet, az Atheneum kiadásában. Első oldalán a BUDAPEST FŐVÁROS ÜGYÉSZSÉG vöröscsillagos és búzakalászos pecsétje, nevem, iktatási szám: 52.466, édesanyám neve és egy ENGEDÉLYEZEM bélyegzés, „1958. év I. hó 2-n” dátum az ügyész aláírásával. Ez az Ady-kötet kísérőm

volt a Markó utcai börtönben akkor. Lapozom most is, a 128. oldalra érek. Mellékelem a verset, szeretném, ha közölnéd ezzel a levelemmel együtt: „A Rothschildék palotája”. Gondolom, elfogadod ezt válaszul a Költő „küzdőterére” való utalásul. De hogy a lényegre térjek...

Akkori ügyésem zsidó származású magyar volt, kihallgatóim is azok voltak az „előzetesben”, az Aradi utcában — védőügyvédem is az volt. Az én cellatársaim egyike sem vallotta magát zsidónak, mindegyikük a „szervezkedés” valamilyen formájú billogát viselte a „népköztársaság ellen”. Nos, én most sem akarok egy olyan köztársaságot, ahol vádló és védő egyaránt zsidó. (Vagy cigány, vagy sváb, vagy katolikus, vagy református, vagy környezetvédő, vagy fogyasztás-melletti — számarányával túlsúlyban.) Ezért írtam levelet és verset Csurka István és a magam „védelmében”.

Persze, 1. számú „korrekció” az „amerikai” *Time* és *New Yorker* — forrásaid! — hangvételével tökéletes félremagyarázása mindennek, amiről én írtam. T.i. én a magyar írók (Vörösmarty, Ady, Bibó) nemzetet mentő és a nemzet érdekeit elsősorban érdeklnek tartó álláspontjára hivatkoztam. És mivel Te egy „politikai” mestervágással Szabó Dezsőt kihagytad ebből az első számú korrekcióból, feltételezem, hogy őt így Te az „antiszemiták” közé sorolod — csak egy észrevételezés: Szabó Dezsőt még soha nem hallottam „antifasiszta” írónak titulálni, holott legalább annyit protestált a német befolyás ellen, mint amiért kihagytad. 2. számú korrekciódra: olvasmányaid továbbra is egyoldalúak. Csurkával nincs sem levelezési, sem üzleti kapcsolat. Tehát „engedélyét” neked kellene kérni, hiszen Te támadtad meg az „amerikai” sajtóban újból meginduló támadással egyidőben.

Ismét egy Zürichben írt versemmel búcsúzom, előre „ünnepelve” Rousseau 300. születésnapját — *Zas Lóránt, Thousand Oaks, CA*

Kedves Lóránt! A Rothschild név Ady számára a nagykapitalizmust jelentette az említett versben (amit alighanem minden olvasónk ismer). És Ady azt is megírta, hogy „Sohse hull le a vörös csillag”, s hogy „Mióta ember néz az égre, I Vörös csillag volt a reménye.” Ha valaki egy kicsit is ismeri Ady életrajzát, verseit pedig annyira, mint Te, nem mondhatja, hogy antiszemita volt. — Vörösmarty esetében úgy látszik, egyetértünk, de ha Szabó Dezsőről azt állítanám, hogy nem volt antiszemita, hazudnék. Hogy németellenes is volt — talán még inkább — abban igazad van, de nem erről volt szó. (Alig akad amivel-akivel szemben Szabó Dezső ne lett volna „ánti”, mert kötekedő alkat volt.) Fasizmus: ennél sikamlósabb szó alig található a politikai lexikonban, mert még meghatározni se lehet pontosan. A történelmi fasizmusnak nem volt szükségképpen kelléke az antiszemitizmus és a rasszizmus (l. Mussoliniékat legalábbis kezdetben, Salazart, Perónt, stb., de még Francoékat is, ahol ha volt antiszemitizmus, az nem faji, hanem katolikus megnyilvánulásnak számított inkább). Szabó németellenessége nem jelentette azt, hogy pl. a kultúrpolitikában ne ajánlott volna ugyanolyan megoldásokat a magyarság „megmentésére”, mint Hitlerék a németekére (vagy Ceaușescu a

románokéra), hogy a maga módján ne lett volna enyhén szólva annyira sovíniszta, hogy az már egy bizonyos fajta fasizmusnál kevesebbnek nemigen nevezhető. Szabó Dezső említése azért aggaszt, mert ma ismét kezd „divatosná” válni, amiben a legfőbb veszély az, hogy rajongói absztrahálják a maga korából.

Én amerikai lapokra hivatkoztam, idézőjelek nélkül. Feltéve azonban, de nem megengedve azt, hogy az amerikai sajtónak Magyarországgal szemben van valamilyen anti-antiszemita elfogultsága, akkor is ugyanarra hivatkozhatom, amire Te: saját, a „nemzetet mentő és a nemzet érdekeit elsősorban érdeknek tartó” álláspontomra. Én Csurka Istvánt nem támadtam

meg, de igenis kifogásolom azokat a lépten-nyomon idézgetett kijelentéseit, amelyekkel éppen Magyarországnak nem tesz jó szolgálatot. Ha Te ezt másképpen látod, értsünk egyet legalább abban, hogy e téren nem értünk egyet. — Rousseau-versedbe belesűrített világnézetedet hátborzongatónak tartom, nem csak a pajeszokon csüngő bolhák miatt, hanem mert úgy látszik, ennek a századnak a rettenetes történelmét figyelmen kívül hagyod. Nekem elegendő van az utópiákból, melyeknek nevében milliókat pusztítottak el s kínoztak meg — lám, Téged is. Húzd ki Rousseaut, s írdjál helyette Lenint. Az olvasó alig venné észre a különbséget. — Ölel—éji

Izolált házaikba

(Rousseau J.J., 2012)

Izolált házaikba betör a kívánság, az irányított jólét aranyágaira veréb piszkít és tehén-lepény termékenyíti a rododendronnal övezett tópart sétányait, a bankbetétek használhatatlanná minősülnek a csak az áruért és a szolgáltatásért létrehozott csere-árcádok pultjainál, az ad el, aki termel, nincsen nagykereskedő, vagy állam, hogy lefölözzön, nincsen kamat és kamatláb és nincs többé uzsorás, a határokat átlépő világfiak pajeszán ismét bolha csüng, a kítaszítottak választókká válnak újra, hogy válasszanak, nem a felhalmozás, vagy az áruhiány indítja a tankokat, nem lesz szükség tankokra, mert nem lesz felhalmozás és áruhiány, csak a természet szerinti igény; és elosztás mindenkinek, hiszen mindenkié ez a világ, az országokat és népeket különféleképpen telepített őserő egyféleképpen igazít és mozgat, nem engedi az egyet a fejünk fölé, mert az az egy nem lehet ember, vagy emberi piszkossággal összekotyvasztott nemzetek feletti megegyezés, csak a törvény, a mindenki által választottaké.

Zas Lóránt
Zürich, 1990. június 2.

MACSKÁK

T. Ágoston László (Budapest)

BIBIKA

Bibika, a kis cirmos szőrgombolyag szinte véletlenül került hozzánk. A szomszédék Cirmijének a kölyke volt. Három kiscicát hagytak meg a hatból. Az egyiket azért, hogy Jóskának, a szomszéd fiúnak legyen játszópajtása, a másik kettőt meg odaígérték valakinek. Amikor eljött értük az új gazdájuk, a kis fekete kandúrt nagy szeretettel rakta bele a fedeles kosárba, de a cirmos nem kellett neki.

— Nem elég, hogy nőstény — mondta —, ráadásul még ilyen seszínű is! Ismerem a fajtáját. Lusta, akár egy lajhár. Ettől aztán a hátamon is rajcsúrozhatnak az egerék, meg nem fogna egyet is. Bezzeg a tejet lefejtetni, meg a háztetőn szerelmeskedni, azt tud a mihaszna. Hagyhatok volna inkább valami szép fehér, vagy fekete kandúrt. Ez nem kell, tőlem akár vízbe is fojthatjátok!

Vízbe éppen nem fojtották, de a szomszédasszonyokkal, ok nélkül gyakran megtáncoltatta a hátán a söprűt. Futott is szegény, amerre a lába vitte. Többnyire a mi portánkra. Megsajnáltam a kis reszkető jószágot és oltalmamba vettem. A reggeli tejeskávémből mindig hagytam neki egy keveset, de jutott szalonnabőr és egyéb inyenc falat is.

Buksi, a nemrég szerzett kiskutyám eleinte féltékenyen pislogott rá, s meg is ugatta a jövevényt. Egyszer egy óvatlan pillanatban odaugrott hozzá és elkapta a farkát. No, de a kis cirmos se maradt adósa. Úgy megpofozta a kutyát, hogy még a vér is kiserkedt az orrából. Volt nagy sírás-rívás. Buksi visítva szaladt a házába, a macska meg a legközelebbi fára mászott fel, onnét nyávogta nagy bánatát.

Napokba telt, mire összebékítettem őket. Mindkettőt az ölembe vettem, simogattam, becézgettem, hogy lássák: egyaránt kedvesek nekem. Aztán papírból gombócot gyúrtam, azzal játszottunk hármásban. Hamarosan megtanultak közös tányérból enni, s a macska dorombolva simult a kis fekete kutyához.

Egyik nap nagyanyám kileste a játékunkat és így szólt hozzám:

— Látom, nagyon megszeretted a szomszédék mihasznáját. Akarod, hogy elkérjem tőlük? A mi öreg Bibikánk napok óta nem jött haza. Attól félek, el-emésztették a kutyák. Ez meg olyan kis szófogadónak látszik. Lehet, hogy még egerésznek is beválik...

Madarat lehetett volna fogatni velem, amikor este bejelentette, hogy beszélt a szomszédasszonnyal, enyém a cirmos. Igen ám, de mi legyen a neve?

— Nálunk minden kutya Buksi és minden macska Bibika volt — mondta nagyapám. — Ennek is az lesz a neve.

Nekem se jutott jobb név az eszembe, így hát nem

vitakoztam. A faluban minden második macska Cirmi volt. Akkor már inkább a Bibika... Ezzel megvolt a keresztelő.

Nagyanyámtól elkértem az öreg szakajtót, ócska rongyokkal kibéleltem, s ünnepélyesen felavattuk Bibika kuckóját. Buksi is hivatalos volt az ünnepségre, de nem viselkedett valami illemtudóan. Türelmetlenül topogott, a farkát csóválta, meg bele-bele is vakkantott az avatóbeszédembe. Egyszer aztán Bibika is megunta az ünneplést. Kiugrott a szakajtóból, Buksival körbenyargalták az udvart, aztán usgyi, be a kutyaházba. Amikor utolértem őket, már békésen szuszogtak. A kutya hátán a bundáját tisztogatva dorombolt Bibika.

— Ne félj, ezt nem fogják elkapni a kutyák, mint az öreg macskát! — mosolygott rajtuk nagyapám. — Jó barátot választott magának, aki mindig megvédi.

Telt, múlt az idő. Buksi öblös hangú, borjúnyi kutyává fejlődött, Bibika meg kecses járású, szép cicálánnyá. Amikor egerészni ment a padlásra, a kutya illedelmesen megállt a létra mellett és várt, amíg a macska lehozta a szájában a zsákmányt, aztán együtt játszottak vele, amíg meg nem unták. Este a macska örködött együtt Buksival. Zöld szeme úgy villogott a sötétben, mint valami drágakő. Szürkület után nem is mert senki a kapuhoz közeledni.

Hanem egy nap egy hatalmas kivert kutya kezdte riogatni az utcán a gyerekeket. Fel-alá lődörgött a falu egyik végétől a másikig. Éhes lehetett, mert még az elpotyogtatott lócitromot is körbeszaglászta.

Bibika éppen az utca túloldalán lakó szomszédától igyekezett hazafelé egy kövér egerrel a szájában. Buksi a kerítés mellett farkcsóválva várta. És ekkor, mint valami vérszomjas fenevad, rárontott a nagy, vörös idegen kutya. Bárhogy igyekezett is, nem tudta elérni a kerítéslyukat. A farkánál fogva ráncigálta vissza a hatalmas állat. Hiába fűjt, prűszkölt, karmolt, a hatalmas mancsok a földre szorították.

Buksi éktelen csaholásba kezdett, a kerítést rágta mérgében, de a másik rá se hederített. Ekkor olyat tett, amit még életében soha. Csaholva hátrált egy ideig, aztán uccu, nekilódult, átugrotta a magas kerítést és rávetette magát az idegenre. Percekig marták, fojtogatták egymást. Buksi úgy harcolt, mint egy oroszlán. A vörös érezte, hogy nincs sok keresnivalója. Acsarogva hátrált, majd futásnak eredt. A mi kutyánk a következő sarokig kísérte, aztán vérző sebeit nyalogatva visszafordult. Újra átugrott a kerítésen és behúzódott a házába. Közben félszemmel az ajtót figyelte, nem jön-e ki valaki hogy megbüntesse, hisz nagyon jól tudta, hogy a kerítésen kívülre nem szabad mennie.

Bibika odasündörgött hozzá és mintegy köszönetképpen dorombolva odasimult megtépázott bundájához. Aztán gondolt egyet, elszaladt a ház sarkához, s a kutya lába elé tette az egeret. Q

EGY MACSKA HALÁLA

A hálál mindig szíven üti az élőket, és csak az, akinek otthonához hozzátartozik egy kutya vagy macska, az tudja, hogy ezeknek a kis állatoknak az elmúlása milyen fájdalmat okoz. Erről a fájdalomról beszélek most én is, hogy öreg macskánk szép csendesen végleg elszenderedett. Huszonegy esztendő-t töltött velünk, a család számontartott tagja volt, szerettük és ő is szeretett bennünket: ragaszkodott hozzánk, örült a símogatásnak, a személyes közelségnek, és pedig nemcsak azért, mert tőlünk kapott ennivalót és gondoskodást.

A szeretet titkáról beszélek, a szeretetről, amely, úgy látszik, nemcsak emberek között szőhet szálakat. Szeretet az is, amely az ember és egy másik teremtmény között létrejön. Isten kezenyoma jelen van az egész teremtett világban, és arcvonásai benne rejlenek a mindenségben: nemcsak az emberben, hanem az élő természetben és így az állatokban is. Szent Ferenc tudta ezt, amikor a madarakkal vagy a gubbiói farkassal beszélgetett. Nem hiszem, hogy az állatok csupán egy logikusan kiesztelt és végrehajtott evolúciós terv láncszemei volnának. Hiszen Istennek nem volt szüksége arra, hogy létrehozza a törzsféjlődést csak azért, hogy elérjen az emberig. Inkább úgy hiszem, hogy az egész teremtett világot kívánta létrehozni: az emberrel együtt a csillagokat, a földi természetet, a virágokat, az állatokat Igen, a mindenség talán mégsem egy kozmikus laboratóriumi folyamat és Isten nem vegyész. A teremtésben a macskának is saját helye van, és hitem szerint Isten az élet minden kis megnyilvánulását szereti

A macska sem egyszerűen biológiai automata: ő is örül a köznapi nyugalomnak, átéli a félelmet, a magányt, és ismeri a szeretet titkait. Hogy miként, azt inkább sejteni vélem, mint tudom: emberi fogalmaimnak bizonyára más értelme van az ő esetében. De a macska is a teremtés része, és ezért mindaz, aminek emberi fogalmaim közül univerzális értelme van, mert Istentől ered, őrá is vonatkozik. A szeretet fogalma ilyen. Most, hogy meghalt az öreg macskám, aki az életem része volt, szomorúan érzem, hogy megfogyatkozott körülöttem a szeretet.

Pomogáts Béla

